

ЛЕЗГИ Газет

**Жуван Ватан,
ватанэгълияр хуьх!**

1920 – йисалай акъатзава

№ 47 (10692) хемис 19 – ноябрь, 2015 – йис WWW.LEZGIGAZET.RU

Къимет “Дагпечатдин” киоскрай - 10 манат

РФ-дин Гьукуматдин Председатель Дмитрий Медведев - Дагъустанда

Сагъламвал хуьнин месэлаяр веревирдна

Алатай гьафтедин эхирра Россиядин Федерациядин Гьукуматдин Председатель Дмитрий Медведев члехи десте федеральный министрарни галаз Дагъустанда хъана.

Мугьманвал сентябрдиз вичин 2000 йис къейд авур Дербентдиз финилай башламиш хъана. Автомобилдин рулдихъ галаз шегьерда сейр авур премьер-министр “I Петрдин квал” музейдин комплексдиз килигна ва ада музейдиз къезвай гьурметлу ксарин ктабда Дербентдихъ ва адан агъалирихъ агалкунар хъана кланивилини келимаяр хъена.

Дмитрий Медведев Россиядин Гьукуматдин вице-премьер Александр Хлопонин, Кеферпатан Кавказдин крарин рекъай РФ-дин министр Лев Кузнецов, СКФО-да РФ-дин Президентдин патай тамам ихтиярар ганвай

векил Сергей Меликов, Дагъустандин Кьил Рамазан Абдулатипов галаз 15-нумрадин школадиз фена. Ина классра къекъвена ученикрихъ галаз сугьбетарна, хабар гузва РД-дин Кьилин ва Гьукуматдин Администрациядин пресс-къуллугъдин ва информациядин управлениди.

РФ-дин Гьукуматдин Председатель надир Нарын-Къеледизни килигна. Ада тарихдин ва архитектурадин са жерге памятникрин шикларни яна.

“Россиядин виридалайни къадим и шегьердиз зун сифте яз атанвайди я. Республикади Россиядин Федерациядин иштираквал аваз кьиле тухванвай члехи кваллахди зи рикле хуш майилар туна. За умуд кутазвайвал, гьзел шегьер гьунгуьна хтунин, чун чпикай гьеле рахай хътин нетижаяр къазанмишунин,

шегьердин майишат, шегьердин экономика, яшайишдин хел - здравоохраненидин, образованидин система вилик тухунин, гьелбетда, къадим Дербентдин надир памятникар хуьнин барадай им, гьелбетда, эвел кьил я”, - малумарна премьер-министрди.

Республикадиз фикир гунай, иллаки Дербентдин 2000 йисан юбилейдин серенжемар кьиле тухудайла кумек гунай Дагъустандин Кьил Рамазан Абдулатипова Дмитрий Медведеваз сагърай лагъана.

“Региондин месэлаяр датлана вилив хуьзвай Гьукуматдин комиссиядиз сифте нубатда чухсагул. Эгер Куьн Махачкъалада хъана, Дербентдиз акъатначиртла, - им са акъван гъавурда акъадай кар жедачир, вучиз

► 2

Россиядин Федерациядин
Государстводин наградаяр
гунин гьакъиндай

**Россиядин Федерациядин
Президентдин
УКАЗ**

Экономикадин ва финансин
квалахрин рекъай лайихлувилерай
гун:

ДУСТВИЛИН ОРДЕН

ЖАБРАИЛОВ Умахан Алхасовичаз - Федеральный налогрин къуллугъдин Дагъустан Республикада авай Управленидин руководителдиз.

Россиядин Федерациядин
Президент **В.ПУТИН**
Москва, Кремль,
2015-йисан 3-ноябрь, №548

**Дербент райондин
Кьил хкъана**

11-ноябрдиз кьиле фейи Дербент райондин депутатрин Собранидин къвед лагъай сессиядал и райондин кьилин къуллугъдал **Мегьамед ЖЕЛИЛОВ** хкъана. Алай йисан январдилай ада муниципалитетдин кьилин везифаяр тамамарзавайди тир.

**Махачкъаладай
Краснодардиз -
самолетда аваз**

“Турухан” авиакомпанияди Махачкъаладай Краснодардиз цийи маршрут ачухнава, хабар гузва международный “Махачкъала” аэропортунин официальный сайтда.

Рейсер саласа ва жуьмя йикъара АН-24 маркадин самолетри тамамарда. Гъвадин гимияр Махачкъаладай пакаман сятдин 10-даз 5 декьикъа квалалайла, Краснодардай нисинин сятдин 12-даз экъечда. Самолетар гъвада жезвай вахт кьве сят я. Кьве кьилизни гузвай билетрин къимет, амай вири харжарни кваз, 6,5 агъзур манатдив агакъзава.

ОБРАЗОВАНИЕ

Дербентдин кадетрин школа-интернатдин кадет Амир Эминова ноябрдин сифте йикъара Санкт-Петербургда кьиле фейи “Морской венок славы: моряки на службе Отечеству” конкурсда 1-чка кьуна. Мубаракрай!

► 9

СПОРТ

“Фанат, туп ягъа!” лишандик кваз Вироссиядин турнир кьиле фена. Ана иштираккай болельщикри чпин командайрин тварар ва абурун пек-партал алаз чпин уstadвал кьалурна. Махачкъаладин “Анжидин” болельщикри и турнирда гъаливал къазанмишна.

► 12

Сагъламвал хуьнин месэлаяр веревирдна

1

лагъайтла, ана асул кваллахар Россиядин Гьукуматдин куьмекдалди кьилиз акъудна-вайди я. Экономика вилик финин еришрал гьалтайла чун Россиядин Федерациядин кьенкьве авай цуд субъектдин жергедик акатнава; налогар кватунин еришрал гьалтайла чун кьуд лагъай чкадал ала", - лагъана Рамазан Абдулатипова.

Гуьгьунлай Махачкъалада РФ-дин Гьукуматдин Председатель Дмитрий Медведеван регьбервилик кваз Кеферпатан Кавказдин федеральный округ яшайишдинни экономикадин жигетдай вилик тухунин месэлайрай Гьукуматдин комиссиядин заседание хъана. Премьер-министрди и хиле хъсанвилехь са жерге дегишвилер хъанвайди кьейдна. "Санлай округдик рахаз хъайитла, сифте нубатда демографиядихь галаз алакьалу гьалариз талукь рекъемар писбур туш. Кеферпатан Кавказ вичин агъалияр яргьалди яшамаш хьунин барадай чина гилани кьенкьве ава. Идахь тлебии себебарни ава. Гьа са вахтунда гьал тавунвай са бязи месэлаярни ама. Аялар кьинин дережа саки 14 процентдин агъуз аватнатлани, федеральный округрин арада виридалайни винизди яз амукьзава. Санлай улкведив гекъигайла, а дережа садни зур сеферда винизди я.

Аялар медицинадин работникрин гуьзчивилик кутун бес туширди, и жигетдай гьалар дидбай хъсанарунин серенжемарни кьабулун чарасуз тирди ашкара я. Округда гьелелиг пешекарар: педиатрар, аялрин онкологар, психиатрар, фтизиатрар, кардиологар бес тежезвайди фикирда кьуналди, алава яз гьихьтин серенжмар кьабулиз жедатла, гьа кар веревирд ийин. Санлай кьачурла, хиве кьун лазим я хьи, Кеферпатан Кавказ духтуррал таъминвилдин дережа (ина 10 агъзур кас агъалияр 34,5 духтур гьалтзава) Россиядин юкьван дережадила агъуз я. Санлай улкведа гьар виш агъзур агъалидал саки 40 духтур гьалтзава. Юкьван медработникрин барадайни гьа ихьтин гьалар ава.

Гьелбетда, медицинадин учебный заведенияр куьтягнавайбурук Кавказда квалалах акъвазунин бинеяр хьун патал шартлар яратмишуникай, мумкинвилериз килигна маса регионрайни пешекарар желб авуникай фикир авун герек я", - лагъана улкведив премьер министрди.

Дмитрий Медведева фикир гайи кьвед лагъай месэла азарлуьрин тайин тир категория дарманралди таъминвилериз талукьди тир.

"Пациентар са бязи жуьрейрин препаратралди, гьа гьисабдай тлал зайифардай дар-

манралди таъминаруниз талукь яз гьал тавунвай месэлаяр ама. И кар сифте нубатда онкологиядиз талукь я. Идалай гьейри, са жерге маса азарлиз талукь язни гьа икь лугъуз жедатла. Алай йисан 9 вацран делилралди Кеферпатан Кавказда санлай кьачурла, тлал зайифарунин игьтияж авай пациентрикай анжах 18 процент азарлуьрив ахьтин препарат агакьна. Финансрин жигетдай четин шартлар авайди гьавурда акъадай кар я, амма дарманралди таъминарун вилик акъвазнавай кьилин везифайрикай сад я. Чпиз куьмек гунин иллаки еке игьтияж авай ксарин патахъай вилкамаз фагьум-фикир авун герек я. Финансрин жигетрай гьихьтин четинвилер ацалтиз хъайитлани, а куьмек гана кланда", - кьейдна Россиядин Гьукуматдин Кьили ва гаф РФ-дин здравоохраненидин министр Вероника Скворцовадиз гана.

Федеральный министрди рикел хкайвал, СКФО-дин субъектра здравоохраненидин месэлаяр Махачкъалада веревирд авурдалай инихь гьакьикъатда пуд йис алатнава.

"Гьа члавуз чна сифте нубатдин везифаяр, абур кьилиз акъудунин рекъер тайинарнай. Кье чавай пуд йисан кваллахдин тайин тир нетижаяр кваз, Кеферпатан Кавказдин месэлаяр Махачкъалада веревирд авурдалай авай гьалдиз, гьакни здравоохранение тешкилуниз талукь яз хъсанвилехь хейлин дегишвилер хъанвайдакь лугъуз жедатла. Иллаки СКФО-дин агъалиьрин яшарин кьурулушдиз талукь кьетленвилер кьейд авун герек я. Ина яшамаш жезвай агъалияр, санлай Россиядин Федерациядив гекъигайла, хейлин жегьил я.

Пуд йисан вахтунда округда аялар кьинин дережа 19,2 процентдин (2014-йисан эхирра чан алаз бедендикай хкатай гьар са агъзур аялдин кьилиз 14,6-далай 11,8-дав агакьдайвал) агъуз аватна, гьиле авай йисан 9 вацран вахтунда мад 14 процентдин (9,9 процентдив агакьдайвал) агъуз аватна. Пуд йисан вахтунда дидеяр кьинин дережа 9,4 процентдин (аял хазвай гьар са 100 агъзур дидедин кьилиз 14-дан чкадал 12,6-дав агакьдайвал) агъуз аватна. Улкведа санлай кьачурла, и делилар, СКФО-див гекъигайла, хейлин агъуз я. Активдакь квалалах давамарун лазим я", - лагъана В.Скворцовади.

Раиж авур деклирлиз баян гуналди, Дмитрий Медведева чеб тлал зайифардай шейэр ишлемишуналди сагъар хъийизвай вири ксар дарманралди таъминарун пак тир буржи тирди кьейдна. Ахпа премьер-министрди регионрин руководителриз гаф гана. Сад лагъайди яз рахай Дагъустандин Кьил Рамазан Абдулатипова лагъана: "Гуьрметлу юлдашар!

Дагъустандиз атунай куьн сагърай. Кье Дагъустанда здравоохраненидин месэлаяр веревирд авун лап важибул я, чи республикадиз еке фикир гузвай Вероника Игорьевна Скворцовадиз сагърай лугъуз кланзава: эхиримжи пуд йисуз ам Дагъустанда са шумудра хъана.

Здравоохранение авай гьалдихь чун патал лап еке метлеб ава. И месэлаяр веревирд ийидай члавуз зун койкаяр бес тахьунин месэладила гзаф дережада инсанрин кваллахдин еридик талукь месэладал расалмиш хъана. Советрин Союз кьлайдалай гуьгьуниз кваллахдин ери акъадайвал агъуз аватна. Духтурар икь рикь гвачиз эгечизавивилей хейлин пациентар республикадин сергьятрилай кьецепата авай чкайриз физва. Чна гьалар дегишарзава. Хейлин кьадар кьилин духтурар дегишарна, Москвадай ва Петербургдай пешекарриз теклифна. Сагъар хъийидай са жерге идарайрин кваллах кьейдадик кутазва. Эхиримжи пуд йисуз чна здравоохраненидин 55 объект ишлемишиз вахкана ва, за фикирзавайвал, чна гьалар икь хъсанвилехь дегиш хьун кьазанмишда.

2015-йисан 9 вацра чалай санлай агъалияр кьинин дережа агъуз аватун кьазанмишиз алакьна. Аялар кьинин дережа акъадайвал агъузарииз хъана - и рекъий чна бес кьадар чехи кваллах тухвана. Чна медицинадин куьмек кьачудай мумкинвал хьуниз ва адан еридик кьетлен фикир гузва.

Чна Дагъустанда Россиядин Минздравдин куьмекдалди виниз тир техногийрал бинелу тади куьмек кардик кутунва; алай вахтунда ахьтин куьмек медицинадин 9 идаради гузва. Республика бюджетдин пуларалди таъминвилдин дережа агъузди ятлани (эхиримжи кьад йисуз и рекъий чун улкведа эхиримжи чкайрал алай), чна гьар гьикь ятлани мажибар хкажна, гьам духтурриз, гьам юкьван медротникриз, гьам гьечли медперсоналдиз талукь яз хивез кьачур везифаяр кьилиз акъудна. И барадай Россиядин Президентдин Указ тамамарзава. Иллаки граждандар гьакьисуздакь дарманралди таъминарун карда куьмек гунай заз здравоохраненидин министерстводиз ва Вероника Игорьевнадин мад сеферда сагърай лугъуз кланзава".

Гуьруьш кьиле фидай члавуз Кабардино-Балкариядин Кьил Юрий Коков, Ингушетиядин Кьил Юнус-Бек Евкуров, Чечен Республикадин Кьил Рамзан Къадиров, Карачаево-Черкесия Республикадин руководитель Рашид Темрезев, Кеферпатан Осетия - Алания Республикадин Кьил Тамерлан Агузаров, Ставропольский крайдин губернатор Владимир Владимировни рахана.

Нубатдин сессия

2015-йисан 25-ноябрдиз Махачкъалада пакаман сятдин 10-даз Дагъустан Республикадин вад лагъай сеферда хъанавай Халкьдин Собранидин 55-сессия кьиле фида.

Анал агъадихь галай месэлайриз килигдайвал я.

1. Мировой судьяр тайинарун гьакьиндай.

2. "Дагъустан Республикадин Конституциядик дегишвилер кухтунин гьакьиндай" Дагъустан Республикадин закондин проектдин гьакьиндай.

3. "Агъалияр ва территорияр тлебии ва техногенный жуьредин кьетлен гьаларикай хуьнин гьакьиндай" Дагъустан Республикадин Закондик ва "Цяяр кьуникай хатасуз авунин гьакьиндай" Дагъустан Республикадин Закондин 5-статьядик дегишвилер кухтунин гьакьиндай" Дагъустан Республикадин закондин проектдин гьакьиндай.

4. "Организацийрин эменнидал вегезвай налогрин гьакьиндай" Дагъустан Республикадин Закондик дегишвилер кухтунин гьакьиндай" Дагъустан Республикадин закондин проектдин гьакьиндай.

5. "Дагъустан Республикада общественный контроль кьиле тухунин са бязи месэлайрин гьакьиндай" Дагъустан Республикадин закондин проектдин гьакьиндай.

6. "Дагъустан Республикада чкадин самоуправление тешкилуни са бязи месэлайрин гьакьиндай" Дагъустан Республикадин закондин проектдин гьакьиндай.

7. "2016-йис патал Дагъустан Республикадин республиканский бюджетдин гьакьиндай" Дагъустан Республикадин закондин проектдин гьакьиндай.

8. "2015-йисуз ва 2016, 2017-йисарин плановый девирда Дагъустан Республикада медицинадин рекъий мажбуридаказ страховатунин Территориальный фондунин бюджетдин гьакьиндай" Дагъустан Республикадин Закондик дегишвилер кухтунин гьакьиндай" Дагъустан Республикадин закондин проектдин гьакьиндай.

9. "Намусдин азадвилдин, диндихь инанмишвал авунин азадвилдин ва диндин организацийрин гьакьиндай" Дагъустан Республикадин Закондик дегишвилер кухтунин гьакьиндай" Дагъустан Республикадин закондин проектдин гьакьиндай.

10. "Дагъустан Республикадин территорияда тамариз талукь алакьаяр кьейдадик кутунин гьакьиндай" Дагъустан Республикадин Закондин 2-статьядик дегишвилер кухтунин гьакьиндай" Дагъустан Республикадин закондин проектдин гьакьиндай.

11. Дагъустан Республикадин административно-территориальный кьурулушдик дегишвилер кухтунин гьакьиндай.

12. Дагъустан Республикадин Счетный палатадин тапшуругьдин гьакьиндай.

13. Кьилдин ксари Дагъустан Республикадин Халкьдин Собранидин заседанийра иштирак авунин Кьейдадик дегишвилер кухтунин гьакьиндай.

14. Ачухдакь яб акалунар кьиле тухунин гьакьиндай.

Сессиядал са жерге маса месэлайризни килигдайвал я.

Къилин редактордин гаф “Лезги газет” - 2016-йисуз

Зун арадал атанвай гьаларикай кез мад сеферда хабар гуниз мажбур хъанва, гьурметлу ватангьлияр! “Лезги газетдин” 16-чина къведай йис патал ам “Россиядин Почтадин” отделенийрай, “Дапечатдин” киоскрай, гьакни редакциядин бухгалтериядиз атана хьидай къиметар къалурнавай малумат мукьвал-мукьвал чапхзава. Ана анжах 2016-йисуз чи газет, каталогда къалурнавайвал, 24-чин аваз акъуд тийидайди къейднавач.

Эхъ, каталогар акъудун патал чна делилар гайи члавуз чаз гьеле госуарстводин тапшуругь (задание) ганвачир. Чнани чи газет 2016-йисуз, адет хъанвайвал, 24-чин аваз акъудун къетнавай. Гила чав чи республикадин печатдин ва информациядин Министерстводи и тапшуругь агакьарнава. Ана “Лезги газет” неинки 2016-йисуз 16 чин аваз акъудун лазим тирди, гьакл гьар йисуз акъудзавай 52 нумрадин чкадал, анжах 47 нумра акъудна кьандайдини къейднава. Ихътин тапшуругь чи редакциядиз министерстводи гьатта 2017-йис патални ганва.

Гьа и жуьредин тапшуругьар амай вири милли чаларал акъудзавай республикадин газетрив, журналривни агакьарнава. “Лезги газет” кьелзавай бязибуру аваррин “Гьакъикъат” газетдин гьар са нумра алай вахтунда 32 чин аваз акъудзавайла, чи газет вучиз 16 чин аваз акъудзава лугьуз хабар къазва.

Сад лагьайди, чи газет “Гьакъикъат” газетдив гекьигиз жедач. “Гьакъикъат” газетни, “Дагъустандин правда” газет хьиз гьафтада 5 сеферда акъудна кьанзавай газет я. Гьеле советрин девирдилай инихъ а редакцияда 54 касди, чи, даргийрин, къумукьрин редакцияра 36 касди кьвалахзава. Советрин девирда чи газет гьафтада пуд сеферда вад акъудзавайла, “Гьакъикъат” газет гьафтада 5 сеферда акъудзавай. Яни госуарстводи чи газетрив гекьигайла адаз хейлин артуханвилер тешкилнавай ва исътдани гьа къулайвилерикай са къадар бур амазма.

Къвед лагьайди, ингъе зи гьиле 13-ноябрдиз акъуднавай “Гьакъикъат” газетдин эхиримжи 44-нумра ава. Адан тираж 10478 экземпляр я. “Гьакъикъат” газет цинин тамам йис патал “Россиядин Почтадай” хьидай къиметни 997 манат. Редакциядиз и пулуникай 217 манат амукьзава. Ик хьайила, редакцияди къазанмишай пулдин хейлин пай харж авуналди, абуру цини чпин амай нумраяр 32 чин аваз акъудун къетнава. Амма ам, “Дагъустандин правда” газет хьиз, гьафтада вад сеферда акъудзава, пуд сефердани акъудзава, чи газет хьиз, гьафтада анжах са сеферда, 32 чин аваз акъудзава.

2016-йисузни абуру, гьар са касди газет хьейла, редакциядиз амукьдай пулдин къадар, цин хьиз, 217 манат яз тунва. Каталогда 2016-йисузни гьар са газет 32 чин аваз 52 нумра акъуддайди къейднава. Тираж екеди хьайитла, мумкин я, и кар абурулай алакни ийида.

Къведай йисан тираж екеди хьайитла, чнани чи газет, каталогда къалурнавайвал, 52 нумра 24 чин авайбур акъудда. Тахьайтла, чун 47 нумра, чебни 16 чин авайбур, акъудуниз мажбур жеда. Къилин сеbeb чаз госуарстводи гузвай субсидийрин къадар тимилярун я. Алай йисан мартдин вацралай чи редакциядиз чара ийизвай такьатрин къадар 1 миллионни 221 агъзурни 100 манатдин ва къуд штатни тимилярдайкай чна кез хабар ганай. Алуькдай йис патал чи вири бюджет 10 процентдин тимилярнава. Гьатта мажибриз чара ийидай пулдин къадарни. Им 1-январдилай чна чи редакциядай са шумуд кас мад кьвалахрикай магьрумда лагьай чал я. Маса чара авач.

Са кар кьейд тавуна жедач. Кризис вири улкведа гьатнава. Гила ада чавни яргъандиз килигна кьачер яргъи ийиз тазва. Дагъустандин анжах са алай йисуз госуарстводин ва муниципальный идарайрин работникрин къадар 6267 касдин тимилярдайкай республикадин экономикадин министерстводи хабар ганва. Къуллугъчийрин къадар тимиляруни 697 миллион манат къенятдай мумкинвал гуда лугьузва. Идалайни гьейри, чи республикада цин 4 идара тамамвилелди агалнава, 23 идарадани, такьатар къенят авунин мураддалди, жуьреба-жуьре дегишвилер кьиле тухванва.

Ихътин гьалар арадал атанватлани, 15-октябрдилай 25-октябрдалди улкведа 2 миллиондилай гзафбуру газетарни журналар хьенвайдакай “Россиядин Почтади” хабар ганва. Им алатай йисан гьа и девирда хьейбурун къадардилай 100 агъзурдан гзаф я. И къадардикай 1,1 миллион центральный изданияр, 425 агъзур республикайрин, областрин, крайрин СМИ-яр ва 720 агъзурни районринбур хъанва. Газетарни журналар виридалайни гзаф Татарстан Республикада, Краснодарский крайда ва Башкортостан Республикада хьенва.

Минэкономсвязди алай вахтунда социальный жигьетдай важиблу изданийриз абуру ахгакьардай къиметар са къадар агъзурун патал чараяр аквазва. И хабар “Российская газетдай” виридав почтарин бизнесдай генеральный директордин заместитель Инесса Галлактиновади агакьарнава. “Лезги газетни” социальный жигьетдай важиблу тирдакай чнани “Россиядин Почтадиз” абурун Астрахань шегьерда авай векил Нечаев арада аваз, хабар ганва.

Гьурметлу ватангьлияр! Арадал атанвай четинвилерикай чна кез хабар гана. Вучда къван, умуьрда анжах рагъ алай йикъарикай ибарат жедай туш. Чун вири четинвилер алудуниз мажбур я. Куьн патал, гьелбетда, жезмай къван хъсан ери авай газет акъудиз алахьда чун. Куьне чи тереф гьамиша хьиз, хуьдайдахъ чна кьелвай инанмишвалзава. Анжах хъсанвилер хьурай, виридаз. Дувьне ислягъ, умуьр гьенг-булди хьун гьар садан мурад тирдал шак алач. Сагърай куьн!

Вироссиядин конференция

Гьич тахьай хьтинди

Нариман ИБРАГЬИМОВ

Аквазвайвал, кье виридуьньядин улквейрин кьилера авайбурукъалабулукъ акатнава. Идан сеbebкарни вичел “Исламдин госуарство” твар акъатнавай террористрин, бандитрин, диндин экстремистрин дестейрикай, къушунрикай ибарат пачагьлугъ я. Адан идеологиядин макьсад сад я: инсанятдик къурху кутун. Гьа и кар патал абуру лап вагъши, инсафсуз, инсан къарсурдай хьтин тахсиркарвилериз; ягъунриз, кьиникъриз, хьиткъинарунриз рехъ гузва. Абурукай хъатзавай хаталувал, зиянлувал неинки Рагъкъечдай патан, гьакл Рагъаклидай патан улквейрини гьисснава. Гьакл Россиядани. Гьикл лагьайтла, международный террористри, бандитрин теш-

ный информатизациядин институтдин директор **Сергей БУЗЫЧКИНА**, Россиядин са шумуд региондай, къецепатан улквейрай атанвай мугьманри, диндин, общественный, жегьилрин организацирин, СМИ-рин векилри, илимдин къуллугъчийри, вузра кьелзавайбуру иштиракна.

Вироссиядин конференция ачухуналди, ДГУ-дин ректор **Муртазали РАБАДАНОВА** лагьана: “Заз кье инал кьейд ийиз кьанзава хьи, чи университетда ихътин дережадин мярекат тухуз сад лагьай сефер туш. Республикадин печатдин ва информациядин, милли политикадин режъай министерствойрихъ галаз университетди алай аямда чак къалабулукъ кутазвай месэляяр веревирдзавай, татугай крарин вилик пад къунин серенжемар тайинарзавай, герек ре-

рекер санал жагъурдайвал, меслятар, теклифар веревирддайвал. Эгер и члуру гьерекат чна исътда акъвазар тавуртла, ахпа мадни четин жеда.

Азнаур АДЖИЕВА къенин мярекат, члехи докладар тавуна, гьарда вичин фикир лугьудай, (диалогдин жуьреда), кьиле фидайдакай, конференциядин модератор Валерий Коровин тирдакай лагьана.

РФ-дин общественный палатадин член **В.КОРОВИНА** ИГИЛ арадал атуниз, адан идеологиядиз ва макьсадриз, гележегдин мурадриз талукъ яз итижлу ихтилатар авуна. Ада кьватл хъанвайбурун фикир важиблу пуд месэладак желбна. ИГИЛ-ди вичин бинеда ислам ава лугьуз гьарайзаватлани, адан идеяяр къадим исламдин ислягъвилеин ва меслятлувилеин адетрихъ галаз ерли къазвач. Анжах ада исламдин твар къаз, жаван, жегьил кьилер алдатмишзава. Къвед лагьайди, ИГИЛ-дихъ ва терроризмдин маса тешкилатрихъни геополитический мурад ар авуна. Яни, абурун вагъши гьерекатар Россиядин геополитический душман тир США патал хийирлу бур я. Гьикл лагьайтла, террористрин дестеяр чпин члуру мурад кьилиз акъудун патал Мукьвал тир Рагъкъечдай патаз, Кеферпатан Кавказдиз реке тваз тазвайди США ва адан макьамдал кьулзавай бязи улквейяр я. Пуд лагьайди, ИГИЛ я тайин тир чил, я сергьятар, я адетдин гьукумат авачир, икьван гагъда гьич тахьай хьтин пачагьлугъ я. Ада вичикай дувьнедин гьар са пипле хабар гун мумкин я. И карда абуру социальный сетрикайни менфят къачузва. Гьавилай ИГИЛ инсанят патал лап зиянлу тешкилат я.

Мярекатдал кар алай доклад “Исламдин госуарство: гьакъикъат ва аксивал авун” темадай Кавказдин геополитический клубдин секретарь - координатор **Яна АМЕЛИНАДИ** авуна. Адани кьейдди, международный терроризмдин далудихъ Рагъаклидай патан къурулушар акъвазнава ва абурун макьсад Россия зайифарун ва алакьайтла, михъиз терг авун я. Амелинади терроризмдин гьерекатрал гьалтайла кьилди-кьилди Кеферпатан Кавказда, Крымда, Повольжеда, Азербайжанда, Гуржистанда, Юкьван Азияда, Европадаин са бязи улквейра авай гьаларикайни вичин фикирар лагьана. Ада гьайи делилралди, исътда ИГИЛ-дин къушунра Россиядай ва Юкьван Азиядай тир вад агъзурдалай виниз ксар ава. Ада вучиз жегьилрар хайи маканар, хизанар туна даяе ийиз ИГИЛ-дин жергейриз физватла, гьа месэла ни къарагьарна.

Терроризмдин къурулушриз Россиядин жегьилар ават тавуна гьакьиндай чпин фикирар РФ-дин печатдин ва информациядин министрдин заместитель **Зубайру ЗУБАЙРУЕВА**, “Геополитика” журналдин къилин редактор **Леонид САВИНА**, ДГПУ-дин декан **Патимат ОМАРОВАДИ**, Иран Республикадин векил **Гули-Заде ТЕЙМУРА** ва масабур ачухарна.

Конференциядин сергьятра аваз 12-13-ноябрдиз жуьреба-жуьре темайрай дискуссияр, элкъевей столар, презентацияр, интервьюяр, пресс-конференциярни кьиле фена.

Шикли ягъайри - Гь. ИСАЕВА

килатри Кеферпатан Кавказда цай кутур даяеяр, арадал гьайи къизгъин гьалар, улкведин шегьерра кьилиз акъудай терроризмдин тахсиркарвилер Россиядин агъалийрин рикелелай фенвач. Чи улкведа терроризмдихъ, политикадин, диндин экстремизмдихъ галаз женг члугъаз хейлин йисар я. И режъай вижевай тежрибани кьватнава. Гьавилай Сириядин гьукуматдизни, халкъдизни бандитрикай, террористрикай азад хьун патал куьмек гузва.

ИГИЛ-дин гьерекатрикай хъатдай хаталувал аннамшизавай чи улкведин властдин, региональный, муниципальный, къайдаяр хуьдай органри чка-чкада терроризмдиз, сиясатдин ва диндин экстремизмдиз акси тир мярекатар тешкилзава ва анриз жегьил къатар гзаф желбзава. Нубатдин мярекат - Вироссиядин конференция (РД-дин печатдин ва информациядин министерство, Россиядин илимрин академиядин востоковеденидин институт тешкилатчияр яз) Дагъустандин госуниверситетда кьиле фена. Адан тема сад тир: “ИГИЛ. Кеферпатан Кавказда терроризмдиз информациядинни психологиядин жигьетдай аксивал авун”.

Конференцияда РД-дин Гьукуматдин Председателдин заместитель **Рамазан ЖАФАРОВА**, РД-дин печатдин ва информациядин, милли политикадин режъай министрар **Азнаур АДЖИЕВА**, **Татьяна ГАМАЛЕЯ**, геополитический экспертизаяр ийидай центрдин директор, РФ-дин общественный палатадин член **Валерий КОРОВИНА**, “Хатасуз интернетдин лига” НП-дин директор **Станислав СКУСОВА**, Региональ-

кьер жагъурзавай, жегьилар муракаб месэлайрин гьавурда твазвай мярекатар тешкилуни ва тухунин карда ашкъидивди иштиракзава. Къенин конференциядихъни терроризмдин, экстремизмдин идеологиядиз аксивал авунин, чи жегьилар ахътин къанлу тешкилатривай яргъа авунин жигьетдай хъсан метлеб жедайдахъ за инанмишвалзава”.

Рамазан ЖАФАРОВА мярекатдин мугьманар ва иштиракчий республикадин руководстводин патай тебрикна, конференция вичин мураддин агакьунин алхис авуна. Гьа са вахтунда ада кьватл хъанвайбурун фикир желб авур гафарни лагьана.

- И конференция Дагъустанда тухун дувьнедин кар туш, виридаз чизва, хейлин вахтунда чи республика терроризмдин харцик кутунвай. И йисара, терактар сеbeb яз, гзаф къадарда политический, диндин деятелар, журналистар, муаллимар, жергедин инсанар телеф хьана. Дагъустандин общество, къайдаяр хуьдай органар, общественный организацияр ва социальный маса къуллугъар сад хьиз терроризмдиз, диндин экстремизмдиз акси экъечлуни аквадай хьтин нетижаярни арадал гьиз куьмекна. Эхиримжи кье йисуз чина терактар хъхъанач. Алай вахтунда чак къалабулукъ кутазвайди ам я хьи, ИГИЛ-дин жергейра россиявияр, гьа гьисабдай яз дагъустанвиярни хьун. ИГИЛ неинки Мукьвал тир Рагъкъечдай патан халкъариз, гьакл вири инсанятдиз хаталу яракьлу тешкилат хъанва. Гьавилай къенин мярекатда дувьнедин хейлин чкайрай атанвай мугьманрини иштиракзава. Виридак къалабулукъ кутазвай месэла гьалдай

Кар алай кьушунар

Хийир ЭМИРОВ

Алатай девирра гьикъван дявээр, женгер киле фенатла, абуру гьикъван телефвилер, барбатвилер, инсаниятдиз бедбахтвилер арадал гъанатла, лугьун четин я. Дуйньяда исягъвал хуьн патал гьикъван алахунар ийизватлани, ара-ара чилел дявээр жезва. И месэладин гъавурда авайвилейи госуарствойри чпин азадвал, аслу туширвал, мулкар хуьн патал яракьлу кьуватрин кьудратлувал ва къадар мягкемарзава, артухарзава. Цийи-цийи яракьар арадал гьизва. И жигъетдай Россиядин Федерацияни гьугъуна акъвазавач, гьикъ хьи, адаз акси кьуватар дуйньяда тими авач.

Россиядин Федерациядихъ уьлкве ва халкъ душмандикай, чапхунчийрикай ва гила кьил хкажнавай террористрикай хуьдай вири жуьредин ва бес къадардин кьушунар, яракьар ава. Кьушунри-кай рахайтла, кар алайбурук ракетайрин ва артиллериядин кьушунари акатзава. Гъар йисан 19-ноябрдиз Россияда абурун югъ шад гьалара кьейдзава.

Тарихдин делири успатзавайвал, 1944-йисан 21-октябрдиз СССР-дин Верховный Советдин Президиумдин Указдалди, фашистрихъ галаз члугъваз-вай дяведа артиллеристрин лайихлувилер кьейд авунин мураддалди, артиллериядин югъ-сувар тайинарнай.

Дугьриданни, Ватандин Чехи дяведа душмандал гъалибвилер къачуни карда артиллериядин частарилар гзаф крар аслу хъана. Сифте нубатда Сталинград немсерикай хуьдай вахтунда. 1942-йисан 19-ноябрдиз Яру Армиядин артиллеристри душмандин винел акси гьужум авуникай хабар гунихъ галаз сад хьиз, фашистрин аскериз, яракьриз тежедай хьтин зиян гана ва чи кьушунрин гьужумни агъзуралди немсер есирда кьуналди куьтягъ хъана.

1964-йисуз талукъ указдалди сувариз Ракетайрин кьушунрин ва артиллериядин югъ лугъуз гатлунна.

Лугъун лазим я хьи, ракетайрин кьушунар ва артиллерия Россиядин Федерациядин Яракьлу Кьуватрин кьураматдин кьушунрик акатзава ва абур, душмандин галаз дяведин гьерекарар ийидай члавуз ам, адетдин ва ядерный гуьллейралди кьирмишдай кар алай такъат я. Кьураматдин кьушунрин и хел ракетайрин, реактивный артиллериядин бригадиркай, гъа гьисабдай яз акахъай, артиллериядин пара кьуватлу дивизионри-

кай, артиллериядин реактивный полкаркай, разведка тухудай кьилдин дивизионрикай, артиллериядин умуми кьушунрин бригадиркай ва военный базайрикай ибарат я. Ракетайрин кьушунрин ва артиллериядин частар ва подразделениея Россиядин Яракьлу Кьуватрин маса жуьредин ва хиле кьушунрик, "кьуватлу" кьурулушрикин акатзава. Мисал яз, Гьуьлуьн флотдин, Гъвадин десантрин, ФСБдин, МВДдин кьенепатан кьушунрик.

Ракетайрин кьушунрин ва артиллериядин кар алай везифаяр ихътинбур я: цай гуни жигъетдай жезмай къван душмандалай вине хьун, ам датлана лишандик кваз хуьн; душмандин ядерный такъатар, яракьар ва маса техника барбатлун, чан алай кьуватар кьирмишун; душмандин кьушунрин ва яракьрин, разведкадин ва радиоэлектронный женгинин регъбервал гудай системаяр къайдадикай, пайгардикай кхундун; душмандин оборонительный ва маса имаратар чуклурун; гъвадин ва гьуьлуьн десантар кьирмишунин карда иштиракун. Ислягъ девирда ракетайрин кьушунри ва артиллерияди Ватандин аслу туширвал ва уьлкведин сергъятар хуьзва.

Кьейд тавуна жедач, ракетайрин кьушунрин ва артиллериядин частари чеб тешкилай йикъалай уьлкведин гъакимри, оборонадин министерстводи вилик эцигай везифаяр лап вини дережада аваз тамарна ва кьени и кар давамарзава. Ватандин Чехи дяведин женгерани, гьугъуьнлайни стха халкъариз чапхунчийрикай чпин чилер ва азадвал хуьз кумек гудайлани, террористар, бандитрин тешкилатар себеп яз Россиядин бязи регионра арадал атай гъвечи дявейрани ракетайрин кьушунрин ва артиллериядин частари гъалибвилер къазанмишуник еке пай кутуна.

Са рахунни алач, им а кьушунриз, частариз тактикадин, стратегиядин, женгер тухунин жигъетдай еке тежриба, чирвилер, вердишвилер авай маршалрин, командирин жуьрэтлувилелай, уьлквемвилелай, месэладин гъавурда хуьнилай аслу хъана.

1943-йисалай ракетайрин кьушунрин ва артиллериядин частариз артиллериядин маршалар, генералар-полковникар Н.Воронова, М.Неделина, К.Казакова, Г.Передельскийди, В.Михалкина, Н.Димдюка, М.Каратуева, В.Зарицкийди, С.Богатинова регъбервал гана. Къе и важиблу, жавабдарлу ва баркаллу везифа генерал-майор М.Матвеевскийди кьилиз акъудзава.

Зулун призыв

Къве сеферда гзаф

Малум тирвал, йиса къве сеферда уьлкведин шегъеррай, районрай Россиядин Яракьлу Кьуватрин частариз жегъилриз кьуллугъ ийиз эвер гузва ва абуру Ватандин вилик чпин буржи кьилиз акъудзава.

Дагъустан Республикадин военком Дайтбег Мустафаева чаз лагъайвал, алай йисан зулуз армиядиз 2100 дагъустанви фида. И рекъем гатфарихъ армиядин жергейриз рекъе тур жегъилрин къадардилар къве сеферда артух я. 16-октябрдиз Махачкъаладин сборный пунктунай Россиядин армиядин жуьреба-жуьре частариз 150 жегъил рекъе тунай. И кар гилани давам жезва. 16-ноябрдизни диде-бубайриз, мукъва-къилийриз вахтуналди сагърай лагъана, армиядиз (Алтайский крайдиз, Новосибирскдиз, Хабаровскдиз, Владивостокдиз, Сахалиндиз) 225 жегъил фена.

Военкомди кьейд авурвал, Дагъустанда армиядиз фена, кьуллугъ ийиз кланзавай гадаяр гзаф ава, амма уьлк-

ведин оборонадин министерстводи чи республика патал тайинарнай къадарар тими бур я. Эгер 2010-йисуз Дагъустандай армиядин жергейриз 8 агъзур касдиз эвер ганайтла, 2011-йисуз - анжах 1000 жегъилдиз. 2012, 2013-йисарани и рекъемар гъвечибуру тир. Анжах 2014-йисуз призывникрин къадар са тими артухарна. Гила, акъвазайвал, гъар йисуз армиядиз желбзавай дагъустанвийрин къадар гзафарзава.

Алатай йисара дагъустанви жегъилар ракъурзавай частарни, округарни сергъятламишзавай. Гила и жуьредин къадагъаярни амач. Дагъустанвийри военный куд округдин частарани, гьакъ кьенепатан кьушунрани, уьлкведин регионра авай спортдин 8 ротадани кьуллугъда. Абуруз хъсандиз кьуллугъдай вири жуьредин шартлар тешкилнава.

Рикъелай алуддач

Жамиля ГЪАСАНОВА

Чеб фадлай чи арада амачтлани, Ватандин Чехи дяведин ветеранрин игитвилер несирилди рикъера хуьзва ва абурун крар эбеди чешне яз амукъзава. Вичин ери-бине Ахцегъ райондин Ахцегърин хуьрдай тир Рашад Гъажиагъмедович Алимуратовни ихътин ветеранрин жергедик акатзава.

1919-йисуз Ахцегърин хуьре хайи адан уьмуьрдин рехъ кьилляй-кьилиз анжах ватандиз кьуллугъ авунин рекъе фена. 1939-йисалай Яру Армиядин жергейра кьуллугъ ийиз хъайи ам, Ватандин Чехи дяве гатлунай 1941-йисуз Дальний Востокдин Амурский областдин 191-стрелковый бригадидик кваз, Одесский областдин Балта станциядал рекъе тунай. А члавуз Одессада къизгъин женгер киле физвай. Женгерин гъа сифте йикъарилар Р. Алимуратов взводдин командирвиле тайинарнай. И женгера адал хер хъана ва ам Оренбургский областдин Чкалово шегъердин медсанбатдиз рекъе тунай.

Хирер сагъ хъхайла, виклгъ лезги аскер, Уфимдин пехотный училищедиз рекъе туна ва анаг акъалтларай 1942-йисуз, ада лейтенант яз, 11-стрелковый бригадидин НКВД-дин къетлен отделда кьуллугъна. 1943-йисуз ада Кефердинни Рагъакъидай патан фронтдин 86-стрелковый бригадидин, къетлен отделдин оперуполномоченный яз, фашистрин Демьянский дестедахъ галаз хъайи женгера иштиракна. И женгера батальондин командирдал хер хъайила, регъбервал Алимуратован хиве туна. Фашистрин и дестедал гъалиб хъайи Р.Алимуратоваз "Яру Гъетрен" орден ганай. Гьугъуьнлай ам хирер хъана, са къадар вахтунда Кострома шегъердин 3366- нумрадин духтурханада, хирер сагъариз къаткана.

Сагъ хъхайла, ам 63-Витебский стрелковый дивизиядин контрразведкадин отделдин начальниквиле тайинарнай. 1943-йисалай

1945-йисалди Р. Алимуратова Рагъакъидай патан ва Белоруссиядин пуд лагъай фронтри киле тухвай женгера иштиракна.

1944-йисан августдин вацра ам Литвадинни Белоруссиядин сергъятра немсерин разведчикрихъ галаз киле феи женгера хъана. Вичиз "Неман" твар ганвай Яру Армияди киле тухузай разведкадин и операция И.В.Сталинан къетлен гуьзчивилик квай. Гъа и женгера немсерин пуд разведчик есирвиле кьунай Р. Алимуратоваз "Ватандин дяведин II - дережадин" орден гана.

Ада гъакъни Кенигсберг патал киле феи женгера иштиракна. Адаз къвед лагъай сеферда "Яру гъед" орден гана. Та дяведин эхирдал къван фронтда хъайи ада, дяве акъалтларайла, Дагъустандин къайдаяр хуьдай органра кьуллугъ давам хуьвуна.

Кьуллугъзава аскерди

Къагъриманан

къагъриманвилер

Муса АГЪМЕДОВ

Алай вахтунда РФ-дин къанун-къайда хуьдай органра, гъа жергедай яз армиядин жергейрани, хейлин кьурушвийри кьуллугъзава.

Кьурушвийр Дагъларин уьлкведа жуьрэтлу, виклгъ, баркаллу жемат яз сейли я. Несилрилай несирил агакъарзавай и ерияр абуру къенин юкъузни квадарнавач. И кар кьурушвийрин акъалтзавай несирил жуьреба-жуьре рекъера къазанмишзавай агалкъунри, лайихлувилери субутзава.

Чешнелу жегъилрикай сад **ДИЯРХАНОВ Вакифан** хва **Къагъриман** я. Цийи Кьурушдал юкъван мектеб вадралди акъалтларай ам 2010-йисуз ДГТУ-да эцигунардайбурун факультетдик экечна. Вузда хъсандиз клелунихъ галаз сад хьиз, Къагъримана спортдал машгъл хуьнизни къетлен фикир гузвай. Республикада, адалай къецепатани киле физвай акъажунра иштиракзавай, кивенквечи чкаяр къазвай.

Вуз акъалтларай йисуз адаз РФ-дин армиядин жергейриз кьуллугъиз эвер гана. Къагъримана вичин къагъриманвилер Ватандивай яргъа - Североморск шегъердани къалурзава (ада ина кьуллугъзава). Гъвечи члавуз хизанда къачур тербияди, гьугъуьнлай мектебда муаллими гайи насигъатри, вузда къачур чирвилери виклгъ кьурушвидиз гъар са карда чешне къалурдай мумкинвал гузва.

Мукъвара Къагъриман Диярханова кьуллугъзавай кьушунрин частуна разведкадин виридалайни хъсан взвод тайинарун патал акъажунар киле фена. *Ина женгинин гъа-*

зурлухвилейи хъсан нетижаяр къалурунай, кьиметлу теклифар гунай ва пешекарвал раж авунай Диярханов Къагъриман кьушунрин частунин командованидин патай Гьуьрметдин грамотадиз лайихлу хъана. Частунин командир, полковник А.Серикийди лагъайтла, Россиядин женгинин разведкадин баркаллу адетар къеъалвилелди давамарзавай аскерин арада Къ.Диярханов тафаватлу жезвайди кьейдна.

Алай йисан эвел килера Къагъримана вичи кьуллугъзавай бригадидин кивенквечивал патал гилералди куклуьнин женгинай акъажунрани иштиракнай. Шад жедай кар ам я хьи, къизгъин гьалара киле феи акъажунра Къ. Диярханова 85 кг заланвилин категориядай сад лагъай чка кьунай.

Къагъриманаз къазанмишнавай агалкъун мубаракрай. Къуй адахъ кьуллугъдин рекъе мадни чехи куклушар муьтубгъардай мумкинвилер хуьрай.

Хайи члаларин фестивалъ

Мегъамед ИБРАГЪИМОВ

17-ноябрдиз Махачкъалада, ДГУ-дин филологиядин факультетда республикадин хайи члаларин фестивалъ ачухуниз талукъарнавай мярекат кыле фена. Ана РД-дин милли политикадин рекъый министр **Татьяна ГАМАЛЕЯ**, РД-дин печатдин ва информациядин рекъый министр **Азнаур АДЖИЕВА**, ДГУ-дин ректор **Муртазали РАБАДАНОВА**, Дагъустандин А.Тахо-Годидин тварунихъ галай педагогикадин илимдинни ахтармишунрин институтдин директор **Гьамидулла МEGЪАМЕДОВА**, РД-дин Халкъдин Собранидин образоваидин, илимдин ва культурадин рекъый Комитетдин председателдин заместитель **Людмила АВШАЛУМОВАДИ**, РАН-дин ДНЦ-дин члалан ва литературадин Институтдин директор **Ме-**

ларин Дагъустан" твар алаз гьумбет хкаждай чкадал шадвиллин гьалара къван эцигна. Гьугъуьнлай вири филологиядин факультетдин актовый залдиз ахмиш хъана.

Мярекат ачухдайла Т.Гамалея кьейд авурвал, алай вахтунда милли члалар хуьниз ва еримлу авуниз гьукумдин вири дережайри кьетген фикир гузва. Адан гафарай малум хъайивал, алай вахтунда талукъ органри Дагъустандин члаларин рекъый политикадин концепция веревирдзава.

"Хайи члалар хуьнин месэладив кьайгьударвилелди, жавабдарвилелди эгечдай вахтар алуькнава. Республикада и месэла хцидаказ акъвазнава ва ам гьялун патал виридан къуватар сад авун чарасуз я. И жигьетдай чна иллаки яратмишдайбурун союзрик еке умудар кутунва", - лагъана Т.Гамалея.

дин ва информациядин рекъый министрди.

Людмила Авшалумовади хабар гайивал, Махачкъаладин мектебра хайи члалар чирзавай гьалар ахтармишун патал ам, РД-дин Кылин ва Гьукуматдин Председателдин тапшургуьдалди, ДГУ-дин векиларни галаз республикадин меркездин са шумуд мектебдиз мугьман хъана. "Гзаф аялриз хайи члал чизвач. Лагъана кланда, меркездин хейлин мектебра хайи члаларин тарсар 1-классдилай гатлунна тухузва. Амма бязи хизанра диде-бубаяр чпин веледрихъ галаз урус члалал рахазвайвилей, абуруз хайи члалар чириз четин жезвач. Мектебдилай текдиз, диде-бубадин куьмек галачиз, и месэла гьялизни жезвач", - лагъана ада.

Гьугъуьнлай фестивалдин сергьятра, ДГУ-дин филологиядин факультетдин студентрин иштираквал аваз, члехи концерт, хайи члаларал шиирар клелдайбурун конкурс, Дагъустандин милли члалариз талукъарнавай лингвопрезентация, выставка, илимдинни тежрибадин конференция тешкилнавай. Конференциядин кваллах милли секцийрани давам хъана. Секцийрин заседанийрал хайи члалар чирунин методикадиз, Дагъустандин члаларин тарихдиз ва алай вахтунда абуру авай гьалариз, Дагъустандин литературадиз ва милли члаларал акъатзавай газетринни журналрин кваллахдиз талукъ месэлаяр веревирдна.

Фестивалдин кылин максад Дагъустандин халкъарин культураяр ва члалар хуьникай, и месэладал общественность желб авуникай ва хайи члалар чирунин жигьетдай жегьилрин итиж хкажуникай ибарат тир.

гъамед **MEГЪАМЕДОВА**, РД-дин журналистрин Союздин председател **Али КАМАЛОВА**, РД-дин писателрин Союздин председател **Мегъамед АГЪМЕДОВА**, вузрин преподавателри, студентри, аспирантри иштиракна.

Фестивалдин официалый пай ачухдалди вилик "Гзаф члаларин Дагъустан" твар алаз гьумбет хкаждай чкадал шадвиллин гьалара къван эцигна.

Азнаур Аджиеван фикирдалди, акъалтзавай несилри, жегьилри хайи члалариз артух фикир хгузмач. Ада фестивалдин жегьил иштиракчийриз милли члалар чируниз, абуру хуьник пай кутуниз эвер гана. - "Заз хайи члал герек яни?" лугъудай суал ерли хъана кландач, - лагъана печат-

Таниш хъана

ЦИЙИ КТАБАР

Хазран КЪАСУМОВ

Алкьвадрал кардик квай Гьасан-эфендидин музейда и йикъара лишанлу мярекат - лезги члалал чапдай акъатнавай **Ал-**

къвадар **Гьасан-эфенди**дин "Асари Дагъустан" (Дагъустандидикай тарихдин куьруь малуматар) ктабдин презентация кыле фена.

Мярекатда райондин информационный агентстводин руководитель, тарихдин илимрин кандидат **Жабраил АСЛАНОВА**,

шаирар тир **Сажидин САИД-ГЪАСАНОВА**, **Абидин КАМИЛОВА**, музейдин директор **Гьуьсейн Гьуьсейинова**, ктаб лезги члалаз таржума авуник пай кутур тежрибалу муаллим **Фахрудин НЕСРЕДИНОВА** ва "Куьредин ярар" культурадин центрадин регьбер **Агьмедпаша АГЪМЕДПАШАЕВА** иштиракна. Абуру чпин рахунра вичихъ кьимет авачир литературадин эсер - "Асари Дагъустан" лезги члалаз таржума авуна чапдай акъудунин еке метлебдикай, и кардик пай кутур ксарин зегьметдикай гегьеншдиз суьгьбетна, абуру ктабдин бязи кылерал акъвазна, анрай чукар клелна.

Жабраил Асланова лагъайвал, "Асари Дагъустан" ктаб лезги члалал акъатун - им лезги литературади мад са мягькем кам виликди къачун хъана.

“Ватанпересри” Хидиров закондин ВИЛИК МИХЪИ ЯЗ ГЪИСАБЗАВА

РФ-дин Силисдин комитетдин сайтда 6-ноябрдиз пайда хъайи са малуматда ик1 лугъузва: РФ-дин СК-дин РД-да авай силисдин органри РФ-дин УК-дин 210-статьядин 1-паюна къалурнавай тахсиркарвиллин (тахсиркаррин тешкилат арадал гьун) ва РФ-дин УК-дин 210-статьядин 2-паюна къалурнавай тахсиркарвиллин (тахсиркаррин дестеда иштирак авун) лишанриз килигна РД-дин Халкъдин Собранидин депутат **Эдуард Хидировалай** ва мадни чкадин 6 агъалидилай уголовный дело къарагъарнава, Хидиров ва тахсиркаррин дестедин маса иштиракчийр авай чка жагъурунин ва абуру кьунин барадай серенжемар къабулзава.

И хабардиз жаваб гузвайди хьиз, 10-ноябрдиз "Россиядин ватанпересар" партиядин Дагъустандин региональный отделенидин комитет малумат гваз экъечна. Ана кардин макъсадал гьалтайла лугъузвайвал, региональный отделенидин регьбер ва парламентда фракциядин председател тир Э.Хидиров закондин вилик ми хъи я ва арадал атанвай агъвалат политический себебрихъ галаз, тайиндаказ лагъайтла, 2016-йисуз РД-дин Халкъдин Собранидин ва РФ-дин Государстводин Думадин депутатар хкъайди сечкийрихъ галаз алакълу хьун мумкин я.

"Россиядин ватанпересар" партиядин ДРО-дин комитетдин заседанидилай гьугъуьниз гьиле-гьилди кыле фейи пресс-конференциядал и отделенидин тварунихъай парторганизациядин руководителдин везифаяр вахтуналди тамамарзавайди тир Ибрагьим Къазибегов рахана. Ам 20-июлдилай РД-дин эцигунрин, архитектурадин ва ЖКХ-дин министрдин къуллугъдал ала. Ада хабар гайивал, Эдуард Хидирова вич сагъар хъувунин чарасузвал аваз хъунихъ галаз алакълу яз ва силис тухудай члавуз тахсирар кутунин хъен вичин партиядал ават тавун патал партиядин отделенидин руководитель яз вичин векилвилер вахтуналди акъвазарун тлалабзавай арза кхъена. Ада гайи арза фикирда кьуна.

Амма им Э.Хидирова вичик квайди тахсир кьайди хиве къазва лагъай члал туш. Къазибегова малумарайвал, Хидирова вичик тахсир квачиз гьисабзава. Адвокат лагъайтла, адак кутазвай тахсирар бинеяр авачирбуру тирдахъ инанмиш я. Партиядин рекъый Хидирован юлдашрини гьисабзавайвал, ам закондин вилик ми хъи я ва и фикир абуру Хидировахъ галаз саналди тухвай кваллахдин кьени тежрибадал бинелуду я.

Адак кутазвай тахсиррикая рахайтла, а тахсирар терг ийидай къван чкадал атанвай "Нафтабанк" КБ-дин (ООО) кваллахдихъ галаз алакълу я. 2011-йисан декабрдиз и банкдин директоррин советдин председател Низами Абдулгьамидов, ада РФ-дин Центранбанкдин истемшишурал асаслу яз банкдин уставной капитал 182 миллион манатдив агакъдайвал артухарун патал лазим тир серенжемар къабул тавун себеб яз, акционерри вичин векилвилерикай магьрумна. А члавалай инихъ Н.Абдулгьамидова къанун-къайда хуьдай органриз Э.Хидировак тахсирар кутазвай арзаяр са шумудра кхъена. Хидирова коммерциядин банк гужуналди, рейдервиллин къайдада кьуниз талукъ яз адак кутазвай асул тахсирдин барадай арза кхъенвай касди буьгьтен вегьинин гьакьиндай федеральный суддин къуватда гьатнавай кьарар, уголовный дело къарагъаруникай отказ авунин гьакьиндай РФ-дин СК-дин ва ФСБ-дин силисдин органрин, маса депо акъвазарунин гьакьиндай кьарарар аватлани, Н.Абдулгьамидова арзаферзе авуна.

Ахтармишунри къалурайвал, "Нафтабанк" КБ-дихъ (ООО) Хидирован гьич са жуьредин алакълани авайди туш ва адан гьерекатрай тахсиркарвиллин лишанлу малум хъанач. "Нафтабанк" КБ-дин (ООО) директоррин советдин членрин векилвилер, гьа гьисабдай Низами Абдулгьамидован векилвилерни, акъвазарунин ва директоррин советдин председателвиле маса кас хьягьунин гьакьиндай кьарарар бине авайбуру, къанун-къайдадихъ галаз къазвайбуру я.

Парторганизациядин руководителдин везифаяр вахтуналди тамамарзавай И.Къазибегова маса тахсиркарвилериз талукъ яз суьгьбет авурвал, и банкдин гуя фашалбуру тир кредитар гьакьикъатда залукдин эменнидалди таъминарнава ва абуру вахунин кваллах кылилиз акъудзава. Эцигнавай пулар чуьнуьхунин барадай кутазвай тахсирарни бинесузбуру яз акъазва, вучиз лагъайтла хейлин вкладчикри чпин пулар гьеле вахчунва, амайбуруз талукъ язни и месэла гьялзава.

Чпин бинелувал са шумудра ахтармишай тахсиркарвилерай уголовный дело къарагъарун квехъ галаз алакълу ятла, гьа кар комитетдин членриз чизвач. Амма абуру гиман гьизвайвал, им са касдин ва кылдин дестедин гьерезлу интересрихъ, 2016-йисуз РД-дин Халкъдин Собранидин ва РФ-дин Государстводин Думадин депутатрин сечкияр кыле фидайвиле галаз алакълу яз басрух гунин мурадар аваз ганвай заказ хьун мумкин я. Партиядин рекъый юлдашрин гьисабралди, делода чпикай ихтилат физвай пуларин къадар маса са жерге банкар кватай члавуз ихтилат фейи пуларин къадардилай хейлин тлмил ятлани, СМИ-ра "Нафтабанк" КБ-диз талукъ яз къарагъарнавай гьарай-вургъай екеди я. Гьа са вахтунда "Россиядин ватанпересар" партиядин ДРО-дин комитетди къанун-къайда хуьдай органрин руководстводивай 2007-йисуз Хидирован чандиз къаст ийиз алахуниз талукъ делодай силис тухунин барадай, гила къарагъарнавай уголовный делодай силис дуьзгьундаказ ва гьерез авачиз тухун таъминарунин барадай алава серенжемар къабулун тлалабзава.

(“Настоящее время” газетдин 2015-йисан 13-ноябрдин нумрадай)

Куьлегар вахкана

ЧИ КОРР.

Алатай гьафтеда Дербент райондин Араблинка хуьре яшамиш жезвай 12 хизандив цийи квалерин куьлегар вахкунин шад мярекат кыле фена.

И хизанар патал важиблу мярекатда Россиядин Федерациядин Госдумадин депутат **Мамед АБАСОВА**, Дербент райондин кыл **Мегьамед ЖЕЛИЛОВА**, Кьиблепатан территориальный округда РД-дин Кьилин патай тамам ихтиярар ганвай векил **Мусафенди ВЕЛИМУРАДОВА** иштиракна.

- Кье чун и хуьре шад мярекатдал кватI хьанва. Араблинка хуьруьн Трудовая куьчеда цийиз эцигнавай квалерай 12 хизандив квалерин куьлегар вахкунин чунни шадарзава. Цийи квалер гунай за абуруз риклин сидкьидай мубаракзава. Зи мурад вири агьалийрин хизанра сагь-саламатвал, берекат хьун я. Зун инанмиш я, чна и кар акьвазардач, инсанрин хушбахтвал, абурун яшайшдин шартлар хьсанарун патал цийи квалер эцигунин квалах давамарда, - хуьруьнвирихь элкьвена лагьана М.Желилова.

М.Абасова и вакьиа чешнелу кар тирди кьейдна:

- Гьелбетда, и 12 хизандиз цийи квалер гунал чун гзаф шад я. Иллаки алай девирда Дагьустан патал важиблу тир яшайшдин квалер социальный наймдин икьрардалди кьачунин кьайда кардик кутунин нетижанда и квалах кьилиз акьудиз хьана. Гзаф уьлквейра яшамиш жезвай агьалийрин чьехи пай чпин хьуси квалер авачирбуру я. Абуру винидихь твар кьунвай кьайдадал амал авуна, яшамиш хьунал вахт эциг тавунвай яшайшдин квалерикай менфят кьачузва. Заз и карда кьетлен кумек гайи Дербент райондин кыл М.Желилова алакьунар кьейд ийиз ва цийи квалер еридин жигьетдай дуьзгуьндаказ эцигайбуруз чухсагуьл лугьуз кланзава, - алава хьувуна депутатди.

Ина 12 квартирадикай ибарат цийи квал эцигунин квалах республикадин "Инсанар куьгьне квалерай цийи квалериз куьчарун" программадин сергьятра аваз кьилиз акьатна. Санлай квалер эцигуниз 12 млн. 900 агьзур манат серфна. Квалер ерилудаказ эцигна вахт жедалди вахкайбуру **Камал АШИКМЕГЬАМЕДОВА** регьбервал гузвай "Пласт" ООО ва анин прораб **Абубакар РАЖАБОВ** я.

Цийи квалериз экьечлай хизанри райондин кьилиз чухсагуьл лагьана ва и четин квалахда адаз агалкьунар хьана кланзавайди малумарна.

Бигерви - Бакудин "Стахановец"

Хазран КЬАСУМОВ

Мукьвал йикьара муниципальный райондин кыл **Нариман АБДУЛМУТАЛИБОВАННИ** Бакуда яшамиш жезвай кьегьгал лезги хва, агьсакьал **Абудин РАМАЗАНОВАН** арада хуш рафтарвилин гуьруьш кыле фена. Гуьруьшдилай гуьгьуниз зун багьрийрал кыл члугваз Кьасумхуьрел хтанвай А.Рамазановахь галаз гуьруьшмиш хьана.

- Зун, хтул, 1936-йисуз Кьасумхуьруьн райондин Бигеррин хуьре дидедиз хьана, - башламишна ихтилат Абудин Мегьамедовича. - Чун хизанда вад аял авай - зунни кьуд вах. 1941-йисуз зи дах Мегьамед фронтдиз тухвана, Моздокдин патав кыле фейи са женгина ам телеф хьана, гьана стхавилин сурара кучукава. Диде Ракьията Бигерринни Кьиянрин сад авунвай "Цийи рехь" колхозда квалахзавай. Чахь 2 кал, 3 лапаг авай, ятлани дарвал, каш такуна амуькнач. Лугьуз жеда хьи, заз аялвал акурди туш. Гьа икI, дарвал себеб яз, дидедин меслятдалди, 15 йиса авай гада яз зун Бакудиз финиз мажбуру хьана.

А.Рамазанов Бакуда ремесленный училищедик экечина. Анаг кьутгьай жегьлиди "Молотовнефть" трестда нафтладин мяденра квалахиз эгечина.

1958-йисуз армиядай хтай Абудин Рамазанова Бакудин "Карадаг-нефть" НПУ-да буругьар эгьундай оператор яз квалахун давамарна.

1965-йисуз кьегьгал лезги хци, квалахни ийиз, Бакудин йифен нефтяной техникумни клелна акьалтарна. Ам контрольно-измерительный приборрин рекьай участокдин инженервиле тайинарна, гьа са вахтунда, управленидин руководстводи гьар са квалахдин гьавурда авай пешекар тир лезги хчин хиве эксплуатационный цехдин начальникдин везифаяр туна. Гьа вахтунда А.Рамазанован гьилик 56 касди квалахзавай.

■ **Абудин Мегьамедович, ви документриз килигдайла, за ихьтин са кардиз фикир гана: вахь "стахановец" твар ганвайвилин удостовереие ава. И твар гьикI ва низ гузвайди я?** - хабар кьуна за А. Рамазановавай.

- Гьа твар, дуст кас, квалахда еке агалкьунар хьунай гузвайди я, - лагьана ада. - Вуна фикирмир хьи, за жувалай тарифзава лагьана, за ви суалдиз жаваб я гузвайди.

Са юкьуз чьехи турфан, гар акьатна, сел хьиз марф кьвана. Нафтладин мяденар электричестводалди таьминарзавай трансфор-

Макьаладин автординни А.Рамазанован (эрчи патлах галайди) арада суьгьбет кыле физва.

маторар, 36 двигатель кана, хейлин тарар ярх, абурай тухванвай симер кьатI хьана. Нетижанда саки 300 буругьда квалах акьваз хьана. Управленидин руководстводи тьебиатдин завалдин члуру нетижаяр арадай акьудун зун кыле авай электрикрин махсус бригададин хиве туна ва чаз са гьафте вахт гана. Чна лагьайтIа, са суткадин кьене вири квалахар куьтгьана, идай заз "стахановец" лагьай твар, бригададин амай членриз хьсан премияр гана. За квалахзавай участокдиз гьахьзавай хивел "Ина "Стахановец" Абудин Рамазанова квалахзава" гафар кхьенвай кьулни алкьурнай.

Лагьана кланда, Абудин Мегьамедович нафтладин мяденрин квалахрихь галаз алакьалу 11 пешедин сагьиб я. Гьавилий ада са шумуд йисуз илимдинни ахтармишунардайбурун дестедик квазни квалахна, рационализаторвилин са шумуд теклиф гана, абурукай кьенин йикьарани менфят кьачузва.

1993-йисалай 2009-йисалди А.М.Рамазанова государстводин нефтяной "Азнефть" компанидин нафтни газ кьудзавай "Булла-море" управленида (гуьлел алай буругьар) механик, электромонтер яз квалахна.

Санлай кьачурла, Абудин Мегьамедовича кье вичикай кьецепатан уьлкве хьанвай Азербайжан Республикада 60 йисуз нафтладин мяденра гьакьисагьвилелди зегьмет члугуна. Адан шикил хейлин йисара Бакудин Кьарадагь райондин ва Управленидин Гуььрметдин доскайра хьана.

А.Рамазанов Кьарадагь райондин гуььрметлу агьали, райондин агьсакьалрин Союздин председател я.

- Зун алай вахтунда Бакудин Лок-Патан поселокда яшамиш жез-

ва, - лугьузва агьсакьалди. - Захь 4 квалерин секция, 4 велед ва 7 хтул ава, зун зи кьисметдилай, яшайшдилай гзаф рази я.

■ **Абудин Мегьамедович, вун хайи ватандиз мукьвал-мукьвал хуьквезвани ва ваз чи район гьикI акуна?** - хабар кьун тавуна акьвазиз хьанач завай.

- Виликдай, яни чи уьлквейра сад тирла, зун хайи ерийрал кыл члугваз мукьвал-мукьвал хкведай, гила чара уьлквейра хьайила, жуви са яшариз акьатайла, са акьван фадфад хквез жезвач, ятлани, заз зи хайи ватан гзаф клан я, гьавилий за Кьасумхуьрелай са куьгьне квалерни маса кьачунва, абур ремонт хьийизва. Килигин, кьисметар я, я зун хквен, я веледар.

Районда хьанвай дегишвилерикай рахайтIа, абуру зун кьадар авачир кьван шадарна. Завай хквез тахьай са 7-8 йисан кьене Кьасумхуьруькай халис шегьер хьанва. И йикьара Нариман Абдулмуталибовахь галаз гуьруьшмиш хьайила, за адаз социально-экономический рекьерай районда тухванвай квалахрай чухсагуьл лагьана. Хайи райондихь, адан руководстводихь мадни еке агалкьунар, хьсанилер хьун зи мурад я.

...Азербайжан Республикадин лайихлу нефтяник, "Зегьметдин ветеран" медалдин ва маса наградайрин сагьиб тир Абудин Рамазановакай и макьала кхьидайла, вуьчиз ятлани, за камаллу и кас дагьдин вацлув гекьина. Зун гьахьни я, вуьчиз лагьайтIа, дагьдин гурлу вацлариз, чпин рекье кьакьан дагьлар, рагар, манивилер гьалтзава-тлани, акьвазун хас туш, абуру анжах виликди ериммишда. Чи гуььрметлу агьсакьални гьакI я - ада вичин уьмуьрдин баркаллу рехь давамарзава.

Зурба афнияр

Райсудин НАБИЕВ

Зул тамамвилелди вичин ихтиярда гьатнавайди ашкара я. Зулун и бере багь-бустанда ич, чухьвер, жум дадмишдай, абурун бегьерарни кватIдай, салара амай-амачир майваар - помидорар, афнияр, буранар кватIна сад-садахь ийидай вахт я. Ихьтин вахтунда чпел фикир желбди няметарни жагьда саларай. И йикьара, масабуру хьиз, зани салакай эхиримжибуру тир са ведро кьацу афнияр ва тумуниз хьурай лагьана тур сур

афнияр атIана. Тарарикай куьрс хьана, гатун халияр хьиз акьвазвай сур афнийрин кьадарни са цудав агакьна. Зи фикир рехи хьанвай, ваклан хамуниз ухшарвилиз атанвай еке кьве афниди чпел желбна. Сифтедай зун абуруз

гагь са гьиле, гагь муькуь гьиле кьаз и патлахьай, а патлахьай килигиз, ибуру и салан майваар я жал лугьуз амуькна. Вучиз лагьайтIа чкадин шартIара, чкадин сортунин афнияр икI фараш ва ири хьун шад ва гьа са вахтунда алапат жедай кар я. Алатай кьве йисузни ирибуру хьанай. Амма цининбурун гьайбатар масабур я. За абурукай кьайни кьвай кьведан уьлчмеяр алцумна. Садан яргивал 30 см, яцлувал 29 см, заланвални 1,400 гр хьана. Салар цунал машгуьлбуруз абурукай ихтилат авурла чIалахь хьайибурни, тахьайбурни хьана. Тухвана кьалурайла, тажуб яз, тлуб плузаррал эцигайбурни хьана. Адет яз чи салара икьван еке афнияр жезвайди малум туш. За абуруз авур артухан кьуллугь авач, хи-

миядин са затIни ишлемишнач. Дарманни янач. Анжах гайи ем вуч я лагьайтIа, тьебии мяннардай затIарин, яни кьушарин текьерин кьаришма гьар сеферда яд гудайла ишлемишна, мад гайи затI авач.

За ихьтин яргьияр авунин себебни ам я хьи, майваар цунал машгуьл жезвай юлдашривай-саларбанривай и кардал амал авуртIа жеда. Исаятда за афнияр кьве патлахь падна, цилер акьудна, сериндик кьурурзава. Афнийрал рикI алайбуруз завай, гзаф тахьайтIани, 10-15 цил багьшизиз жеда.

Башуьсте, ша кьачу, дустар!

Афни, духтурдин вилерай килигайтIа, хали хьиз, бедендиз еке хийир авай майва яз гьисабзава.

Гегьеншдаказ кьиле тухвана

Жасмина САИДОВА

Алатай гьафтада республикадин меркезда, Р.Гьамзатован тиварунихъ галай Милли библиотекадин дараматда Дагъустандин регионрин уртаг агропромышленный выставка-форум «Дагпродэкспо» 13-сеферда кьиле фена. И йисуз «Дагпродэкспо» адетдин кьайдадил тафаватлу яз тешкилнавай: выставкадин сергьятра аваз ина недай суьрсетрин «Къизилдин зул» ярмарка ва Дагъустандин Багьманчийрин сувар кьейдна.

«Дагпродэкспо - 2015»

Выставка-форум ачухунин шад мярекат 11-ноябрдиз кьиле фена. Сифтени-сифте РД-дин хуьруьн майишатдин ва недай суьрсетдин министр Баттал БАТТАЛОВА республикадин Кьилин, халкьдин Собранидин ва Гьукуматдин патай выставкадин иштиракчийар ва мугьманар тебрикна.

И выставка кьиле тухун Дагъустан патал хъсан адетдиз элкьенва. Къенин юкьуз «Дагпродэкспо» - им карчивилин рекьяй алакьяр тайинарун, жувахъ хьанвай агалкьунрикай хабар гун, раиж авун, сада-садав пешедин рекьяй кватл хьанвай тежриба агакьярун, адакай менфят кьачун патал лап хъсан майдан я.

Дагъустандин экономикадин важиблу пай агропромышленный комплекс я. Республикадин «Негизалу АПК» проект уьмуьрдиз кучьурмишунин сергьятра аваз агропромышленный вири хилер цийи, алай аямдин истемешунрив кьадай-бу р жезва», - кьейдна Б.Батталова.

Ада гьакни малумарайвал, са жерге хилерай республикадин агросекторди инанмишвилелди вилик физвайди кьалурзава. Идалайни гьейри, адан гафаралди, бязи рекьерай республикадин продукцияди базарда гьатта вилик чкаярни кьунва.

«Эхиримжи йисара, уьлкведин руководство республикадин вилик кьецепатан уьлквейрай гьизвай суьрсет чкадал акьудзавайдалди эвезунин рекьяй эцигнавай месэлайрихъ галаз алакьалу яз, Дагъустандин хуьруьн майишатдин хиле кьваллахзавай зегьметчийар патал садрани тахьай хьтин мумкинвал - уьлкведин недай суьрсетдин базарра кьунвай чкаяр мягкемардай мумкинвал арадал атанва. И форумдал лагьайтла, недай суьрсет гьасилзавайбурувай сада-садахъ галаз икьрарар кутлуниз, алакьяр тайинариз жедайвал вири шартлар тешкилнава», - алава хьувуна министрди.

Дагъустандин аграрный университетдин ректор Зайдин ЖАМБУЛАТОВА университетди и рекье тухузвай кьваллахдай суьгьбетна. Адан гафаралди, вузди кьецепатан уьлквейрин университетрин тежриба иш-

лемишунин жигьетдай еке кьвалах тухузва. Ректорди хабар гайивал, академиядин 200-далай артух студентри кьецепатан уьлквейра чпин чирвилер артухарнава.

Дагъустандин регионрин уртаг агропромышленный «Дагпродэкспо-2015» выставка-форумдин тешкилатчи тир «Дагъустан-ЭКСПО» ВМЦ-дин генеральный директор Мегьамед САРУГЪЛАНОВА хабар гайивал, алай йисуз Дагъустандин виридалайни чехибурукай сад тир выставкадин кьвалахда 70-далай артух карханайри иштиракна. Чпин продукция иниз Дагъустандай, Ставропольский ва Краснодарский крайрай, Кабардино-Балкариядай, Чечен Республикадай ва уьлкведин са жерге маса регионрай гьанвай.

Багьманчивилин сувар

«Дагпродэкспо-2015» выставкади кьвалах башламишай сифте юкьуз ина республикадин Багьманчийрин суварни кьейдна. И мярекатдин сергьятра аваз Милли библиотекадин заседанийрин залда гегьенш совещание кьиле фена. Адан кьвалахда Республикадин Гьукуматдин, Халкьдин Собранидин, муниципалитетрин хуьруьн майишатдин управленийрин, илимдин тешкилатрин, общественный организацийрин вилер ва республикадин багьманчийри иштиракна.

РД-дин хуьруьн майишатдин ва недай суьрсетдин министр Б.Батталова хабар гайивал, Багьманчивилин йисан сергьятра аваз алай йисан гатфарихъ республикада 1080 гектар цийи багьлар кутунва.

Зулухъай канвай цийи багьлари тахминан 1000 гектар тешкилзава, абурукай 100 гектар дилай тимиш тушир фад бегьердал кьведай жуьредин багьлар я.

Министрди гьисабзавайвал, алай йисуз республикада кватлдай емишрин бегьер алаатай йисан кьадардилай 30 процентдин артухди хьун лазим я. Рикел хкин, алаатай йисуз 140 агъзур тонндив агакьна емишар кватлнай.

Емишрин кьакьан бегьерар кватлнавай районрикай яз министрди Сулейман-Стальский, Мегьарамдхуьруьн, Унцукул, Гергебил ва са жерге маса районрин тиварар кьунва - ина 10 агъзурдалай 16 агъзур тонндив агакьдалди емишрин бегьерар вахчуна. Министрдин фикирдалди, бегьерар винизбуру хьунин себерикай сад фад бегьердал кьведай жуьредин багьманчивил вилик тухун я.

«Чахъ са гектардай 300 центнердив агакьна емишар кватлтай чешнеяр ава. И делилди чахъ емишар гьасилунин карда еке мумкинвилер авайвилин шагьидвалзава», - малумарна Б.Батталова. Адан гафаралди, багьманчивилин хиле гьализ тахьанвай месэлайри гьелелиг тимиш авач. Икл, малум хьайи-

вал, кьелемар, набататар зиянкаррикай хуьдай такьатар, махсус техника бес кьадарда авач.

Хуьруьн майишатдин ва недай суьрсетдин министрдин заместитель К.КАМАЛУТДИНОВА Багьманчивилин йисан сифтегьан негизаяр кьунва. Ада малумарайвал, багьманчивил чир республикадин хуьруьн майишатдин адетдин хилерикай сад я ва иллаки гегьеншдаказ багьманчивил Кьилепатан Дагъустанда вилик тухузва.

К.Камалутдинов цийи багьлар кутадай кьелемарлди таьминарунин месэладикайни кьилди рахана. Ада малумарайвал, алай йисан зулухъай кутун патал сертификатар авай 225 агъзур кьелем гьазурнава, гьа са вахтунда гатфарихъ авайди анжах 100 агъзур кьелем тир. Ада кьейд авурвал, кьелемрин кьадар артухарун патал республикада гьеле еке кьвалах тухвана канзава.

Совещанидал рахай алимри, хуьруьн майишатдин карханайрин векилри вилик кумаи месэлаяр гьалун патал теклифар гана, меслятар авуна. Мисал яз, и ва я маса емишдин сорт хьадайла мукьфдивди эгечлуникай лагнава.

Дагъустандин аграрный университетдин векилри кьейд авурвал, университетда Турциядай алаатай йисуз гьанвай чпик вирусар акат тийидай кьелемар ава, канзавай ксаривай инай герек кьелемар маса кьачуз жедя.

Республикадин багьманчийри чпи гьасилнавай емишар выставка кьиле физвай библиотекадин заседанийрин залдин вилик квай майдандиз акьуднавай.

«Къизилдин зул»

«Дагпродэкспо - 2015» выставкадин сергьятра аваз кьиле тухвай «Къизилдин зул» ярмаркадиз республикадин, Кеферпатан Кавказдин ва маса регионрай тир 70-далай артух карханайри чпи гьасилзавай суьрсет гьанвай.

Милли библиотекадин патав гвай майдандал ачухнавай ярмаркадай муьштерийриз некледин, якьун суьрсет, таза ва мурклада тунвай балугьар, консервияр, емишар, майваяр, ширинлухар, мижера ва са жерге маса жуьредин продуктар абуру гьасилзавайбурувай чпивай маса кьачудай мумкинвал хьана.

Карханайрикай рахайтла, ина республикадин гьам чехи карханайрин, мисал яз «Кизляр Урицкий комбинат» ООО-дин, «Дербентдин газ квай чехиррин завод» ОАО-дин, «Дагпрохолдинг» ООО-дин, «Кизляр агрокомплекс» ОАО-дин, гьамни цийиз майдандиз экьечлзавай фермервиллин майишатрин, мисал яз Агьул райондай тир Исмаилован КФХ-дин экспозицияр ачухнавай.

Виликамаз республикадин агьалийриз хабар гайивал, ярмаркада кьиметар базардинбурулай ужуз тир.

Шиклар ягьайди - Гь. ИСАЕВА

Хаталу тегъуьндикай аялар вахтундамаз хуьх!

Надият ВЕЛИЕВА

Чи йикъара садакай-масадак акатдай къиздирма, ваба, цъяр атун хътин хаталу уьзурар миъиз терг хъун алай аямдин медицинадин агалкъун я. Хаталу инфекциядиз акси рапар ягъун себеб яз миллионралди инсанар инсафсуз азаррикай хвена. Ятлани дифтерия, полиомиелит хътин азарар гелелиг кьериз-царуз гьалтзава.

Алай вахтунда республикада аялриз полиомиелитдиз акси рапар ягъиз башламишнава. Полиомиелит вуч азар ятла, адан хаталувал квекай ибарат ятла чирун патал и йикъара зун Махачкъала шегъердин 1-нумрадин аялрин поликлиникадин духтур-инфекционист **МЕГЪАМЕДОВА Патимат Мегъамедовнадихъ** галаз гурьушмиш хъана ва адавай полиомиелитдикай куьрелди суьгъбет авун тлалабна.

- Полиомиелит гзаф залан азар я, - башламишна вичин суьгъбет пешкарди. - Ам poliovirus hominis вирусди арадал гъизва. Абуру пуд жуьредин бур ава; 1-вирус Брунгильда, 2-вирус Лонгсин, 3-вирус Леон. Виридалайни гзаф гьалтзавайди сад лагъай жуьредин вирус я. Гзаф дурумлуди тир ада цин къене 100 суткада, некледин продуктра 3 вацра, нежегда 6 вацра давам гуда. Полиомиелитдин вирусди юкъван тарцин мефтледиз зиян гайитла, къвачер, гилер, нефесдин органрин мускулар, риклинни дамаррин система фалуьди яда. Хуьрек цурурдай мижеди ва антибиотки вирус тердач. Ам иллаки ругурла, ультрафиолетовый нурур ягъайла ва дезинфекциядин (хлоромин, хлорная известь, формалин) шейзри рекъида.

Полиовирус садакай-масадак анжах темен гайила, вирус квай чиркер акатнавай продуктар ва яд ишлемишайла акатда. Инсандин бедендик вирус акайла, ам гзафни-гзаф ратарара жезва ва анайни ивидик акайла, ада бязи нервийрин клеткайриз беъем зарар гузва ва я абуру чурзава. Инфекция лап регъатдиз чкида. Начагъ инсанди вичик азар акатнавайвиллин сифте лишанар малум хъайи цуд йикъан, гъакни идалай къулхъни гъакъван йикъарин вахтунда уьзур патарив гвайбурухъни галуькарзава. Азардин инкубационный вахт 6-йикъалай 21-йикъал къедалди давам жеда.

Полиомиелитдин лишанар гъихъинбуруя?

- Полиовирус акатнавай гзаф аялриз са жуьрединни лишанар малум жедач. Анжах вирус квай вад процент аялриз мекъивилелай азарлу хъуниз мукъва лишанар малум жеда: ифин акъалтда, къен фида, хуьрек цуруриз четин, туйтвер, къил тла жеда, руфуна тлал гьатда. Са жуьрединни лишанар авачир полиомиелитдик азарлу аялрин чехи паюниз вири уьмуьрда дурумлу иммунитет жезва.

Паралитический полиомиелит, адет яз, регъят лишанрилай - ифин акъалтунилай башламишда. Гуьгъунлай азарлудан мускулар кевиз тла жеда, фалуьди яда. Фалуьди азаррин сифте гъафтедилай яда, азарлудан са гъилинни са къвачин ва я кве гъилинни кве къвачин юзурунин активвал квахъда. Гъакни нефесдин органрин мускулатурадин паралич себеб яз нефес къачуз четин жеда. Тамам диагноз лабораторияда са шумуд

КУЪРУЪ КЪЕЙД.

Патимат Мегъамедовна МЕГЪАМЕДОВА 1983-йисуз Къизилорт райондин Дубки поселоьда дидедиз хъана. Уьцукул райондин Шамилькъала хуьре школа акъалтарна, 2001-йисуз ДГМА-дин педиатриядин факультетдик экечИна. Ам акъалтарна, 2008-2009-йисара РЦИБ-дин интернатурада Келна. Кве йисуз шегъердин 2-нумрадин аялрин поликлиникада къвалахна.

2011-йисалай инихъ шегъердин 1-нумрадин аялрин поликлиникада духтур-инфекционист я.

сеферда ивидин, цварадин, нежедин анализар авурла ахпа эцигиз жеда.

Лап пис гьалдиз атун (осложнение) мумкин яни?

- Эгер фалуьди нефесдин органриз зарар ганваз хъайитла, гъа са вахтунда искусственный жуьреда нефес къачудай мумкинвал, яни махсус тадарак авачиз хъайитла, азарлу аял къиникъни мумкин я. Лазим тир физиотерапиядин процедураяр къиле тухун тавуртла, фалуьди янавай мускуларин гьерекаддин активвал чкадал хкиз хъунни мумкин туш.

Полиомиелитдин азар миъиз сагъариз жедани?

- Гъайиф хъи, полиомиелитдин вирусдиз акси препаратар медицинада гелеле-

лиг малум туш. Азарлуди инфекциядин больницада эцигда, 40 юкъуз сагълам аялривай чара авуна, 2-3 гъафтеда месел къаткурда. Гамоглабулин, С, В1, В6, В12 витаминрин, аминокислотайрин симптоматикадин терапия тухуда. Эгер нефесдин органриз зиян ганваз хъайитла, жигериз искусственный вентиляция ийида.

Къвачер ахкъалдар хъийидай вахтунда сагъардай физкультуради, ортопеддин

къуллугъри, массажди, цин процедурайри, физиотерапиядин - УВЧ-дин, парафиндин аппликацияри, электростимуляцияди ва куьмек гудай маса такъатри аялриз залан жуьредин параличар хъунин хатасузвал тлимиларда. Гъакни санаторийра, курортра - Евпаторияда, Одессада, Анапада сагъаруни, гуьлуьн цин, гугуртдин ва палчухдин ваннайри азарлудаз екез хийир гуда. Амма полиомиелитдин азар са рехнени кумукъ тийидайвал сагъариз хъун мумкин туш, юзунра, гьерекатра са гъихътин ятлани нукъсанар вири уьмуьрда амукъда.

Полиомиелитдиз акси раб ягъ тавунвай яшара авай бур азарлу хъун мумкин яни?

- Иммунитет зайиф хъанвай гъар гъи чехи инсан хъайитлани азарлу хъун мумкин я.

Куь поликлиникадин учетда полиомиелитдик азарлу аялар авани?

- Гъелелиг малум туш. Чи участоьда медикри ихтияр ганвай вири аялриз полиомиелитдиз акси рапар яна куьтягнава. Диде-бубайрихъ галазни чна аялар патал и азар гъикъван хаталуди ятла суьгъбетар тухузва.

Полиомиелитдин азар акат тавун патал вуч авун лазим я?

- Азардин вилик пад анжах полиомиелитдиз акси (ОПВ) ва я инактивированный вакцинадин (ИПВ) рапар ягъуналди къаз жеда. Агъалийриз пландал асаслу яз ва массовый къайдада рапар ягъун патал ВОЗ-ди (Всемирная организация здравоохранения) ОПВ-дин полиомиелитдиз акси вакцина меслят къалурзава. Ам жуьзди ва аялриз гуз регъятди я.

Азардин хаталувилиз килигна, РД-дин къилин санитарный духтур Э.Я.Омариевадин къарардин бинедаллаз Дагъустан Республикада агъалийриз полиомиелитдиз акси рапар ягъиз башламишнава.

Махачкъала шегъердин медицинадин идарайрин руководителрин делилралди, рапар ягъунин кампания башламишдалди вилик республикада 6 вацралай виниз яшара авай, рапар ягъ тавунвай 4060 аял авай. Абурукай 429 - раб ягъиз ихтияр таганвай бур (медотвод), 3631 - диде-бубайри отказ авунвай бур тир. Санлай къачурла, республикада 6 вацралай 14-йисал къедалди яшара авай 1700 аялдиз полиомиелитдиз акси рапар янава. Рапар ягъ тавунвай 2346 аял ама. Абурукай 2133 - рапар ягъуникай отказ навай бур.

Республикадин Роспотребнадзордин Управлениди ДУМД-дивай арбе юкъуз мискиндиз кап ийиз къевезвай бур аялриз полиомиелитдиз акси рапар ягъун чарасуз тирдакай хабардар авун тлалабна.

Мадни гъа и управлениди полиомиелитдин профилактикадин рапар ягъуникай отказ ийизвай диде-бубайрихъ галаз къвалах тухун патал духтурар ва ДГМА-дин 5-6 курсунин студентар желбна. Абуру 593 аялдин диде-бубайрихъ галаз профилактикадин къвалах тухунин нетижада 170 хизан рапар ягъунал рази хъана.

Роспотребнадзордин Управлениди мад сеферда республикадин агъалийриз полиомиелитдин азардиз акси профилактикадин рапарикай отказ тавуниз ва аялар хаталу азардикай хуьниз эвер гузва.

"АЙБОЛИТ"
Чир хъун хъсан я

"Айболит" газетдай
гъазурайди - Надият ВЕЛИЕВА

• **Къуру уьгъуьяр** квайла, некледиз са тлимил какао ва чайдин 1-2 тлуруна авай вирт, са гъвечи крус дуьдгъвер хкуьрна, хъун гзаф хийирлу я.

• **Иммунитет** мягъкемарун патал 500 г. турп куьлуь авуна, набататдин ягълуда са тлимил бугъламишда. Ахпа аниз 500 г куьлуьз куьткъуьннавай ичер ва 1.2 стакандавай чуьхвенвай кишмишар алава хъувуна, бугъламишун гъазур жедалди давамарда. Гъар экуьнахъ ва нянихъ хуьредин са тлуруна авайди ишлемишда.

• **Жалгъаяр** тазвайла, хрендин дувулар ракъай яна, са тлимил яд цана, зайиф цал эцигна хуьтуьларна (яд ругуна виже къведач), са шихинин пекинал вегъена, тазвай жалгъайрал эцигда. Ихътин компресди тлал фад секинарда.

• **Хуквадин азар** (гастрит) авайла, хуьредин кве тлуруна авай къурурнавай дамардин пешерал са стакандавай ргазвай яд илична, са сятда къван туна ксудалди вилик хъвада. Кве йисан вахтунда ихътин гъалима экуьнахъ ва нянихъ хъвайитла, гастрит миъиз сагъ жеда.

• **Тонзиллитдин** азар фад сагъ хъжеда, эгер са вацран вахтунда миъи тавунвай чугъндур ругунвай гъалима гъар нянихъ туьтвера экуьрайтла. Ам икI гъазурда: 1 кг чугъндуррал 2 литр яд илична, зайиф цал эцигна, гъазур жедалди ругуна, гъалима 3-4 юкъуз (адалай виниз герек туш) холодильникда хуьда. Туьтвера экуьрдальди вилик адаз са тлимил чими яд яда.

• **Атеросклероз** алай вахтунда халкъдин арада чкъанвай риклинни дамаррин азар я. Ам сагъарун ва профилактика патал, инийрикай туькълурнавай препаратар ишлемишун хийирлу я. Хуьредин 3 тлуруна авай къурурнавай инийрал 200 мл ргазвай яд илична, зур сятда тада ва я 5 декъикада зайиф цал ргада. Ахпа фу недалди вилик экуьнахъ ва нянихъ са стаканда авайди хъвада.

• **Ратарин** къвалах къайдадик квачирла, агъадихъ галай рецептди хъсан хийир гуда.

Чичек миъи авуна, чуклуьдал (хаш хъиз) атлана (ам чуклуь тавун патал эхирдал къван атлана виже къведач) стакандиз вегъена, винелай мичи тушир чай илична 5-10 декъикада тада.

Ахпа ам къани къадар хъвада.

• **Ивидин** гемоглобин тлимил хъанвайла, чугъндур ва газар (гъар сад 300 г) ракъай яна, 300 г вирт хуькуьрна, холодильникда эцигда. Ахпа гъар экуьнахъ ичи риклепай, фу нез 30 декъика амайла, хуьредин са тлуруна авайди ишлемишда.

• **Шекердин азар** авайла, ваклан клирийрин пешери хъсандиз куьмек гуда. Хуьредин пуд тлуруна авай ваклан клирийрин къурай пешерал, са стакан ргазвай яд илична, 2-3 сятда къалпагъ алай катулда тада. Ахпа ам къуд къат жунадай куьзна, сифте къадардал къван яд хъияна, 1-2 стакандавайди йикъа кве сеферда фу недалди вилик хъвада.

• **Туьтвер тазвайла**, туьтуьнив къене патай ва къецепатай вирт гуьцна, эрекъдай къежирнавай жуна алчукна, адан винелай компресдин чар, адан винелайни памбаг эцигна шарфуналди кевирна экуьналди тада. Адет яз, экуьналди вирт миъиз кужумда, туьтуьнин тлални секин жеда.

• **Атеросклероздин** азар авайла, чугъндурдикай миже ххудна, 2 сятда холодильникда хуьда. Фу нез 30 декъика амайла, 1-3 стакандавайди хъвада.

• **Туьтуьхдин** (зоб) азар авайла, виртледи, клередин хвехвери ва гречкадин члахари хъсан куьмек гуда (гъар сад 200 гр). Гречкани клерецар кофемолкада регъвена, виртледи какадарда. Ам са юкъуз неда. Пуд йикъалай мад ихътин къаришма гъазурда, ам 9 йикъан вахтунда неда. Ахпа пуд юкъуз ял яна, мад цийи къаришма туькълурна, ам мад 9 йикъан вахтунда неда. Гъа инал сагъарунин 1 курс куьтягъ жезва. Ам зур йисалай мад тикрар хъийида.

Амиран агалкъун

ЧИ ЖЕГЫЛПАР

Къагъриман ИБРАГЪИМОВ

Ноябрдин сифте йикъара чаз Дербентдин кадетрин школа-интернатдай "Лезги газетдин" амадаг, и идарадин руководитель Максим ЭМИНОВА шад хабар гана: интернатдин 31-взводдин 3-курсун (7-класс) келзавай кадет Амир ЭМИНОВА РФ-дин образованидин ва илимдин министрстводи, РФ-дин жегылрин крадай Федеральный агентстводи ва РФ-дин Гукуматда кардик квай Россиядин государственной военный тарихдинни культурадин центради къуьн кутуналди Санкт-Петербургда къиле тухвай "Морской венок славы: моряки на службе Отечеству" конкурсда сад лагъай чка къуна.

Чун и хабар хъайивалди, гыл-гъиле аваз, гъалибчидихъ галаз таниш жез Дербентдин кадетрин школа-интернатдиз фена, Амир Эминовахъ ва адан руководитель, урус члаланни литературадин муаллим Оксана ХАЛИЛОВАДИХЪ галаз таниш хъана.

Оксана муаллимдин суьгъбетдай малум хъайивал, Дербентдин кадетрин школа-интернатда келзавай жегылри гъар жуьре хилерай тухузвай конкурсра, килигунра гъамиша иштиракзава ва лайихлу чкаярни къазва.

Алай йисуз къиле фейи и конкурс Ватандин Члехи даяведа Гъалибчидин 70 йисан юбилейдиз бахшнавайди тир. Гъелбетда, Дербентдин кадетрин школа-интернатдини ана иштиракна.

Россиядин 51 региондай ва Эстониядай 1253 къилдин ва коллективрин яратмишунрин къвалахар ракурнавай. Конкурсдин жюриди гъалибчияр яшарин пуд дережадай (5-7-классар, 8-9-классар, 10-11-классар) ва вад номинациядай тайинарнавай.

Чапла патахъай эрчи патахъ къвед лагъайди Амир Эминов

Амир Эминов "Литературадин" номинация хъана, "Гуьлера зи рикл ава..." гъикайдин жуьреда Дагъустандин баркаллу хва, моряк-подводник Засименко Владимир Ивановичай къвалах кхъена. 13 йисан яшда аваз, а кас 1936-йисуз Саратовский областдин Актарск шегъердай Махачкъаладиз атана ва гъамишалугъ яз Дагъустанда акъвазна. Дяве башламиш хъайила, Владимир Иванович вичин хушуналди Кронштатдин морякрин школадиз келиз фена, ада цин каникай физвай гимийрин дизелар къайдадик кутаз чирна.

Гъикай кадетдинни ветерандин арада къиле физвай диалогдин къайдада туьклубнавай, амма къилин игитар, гъелбетда, гуьулни матрос тир.

- Чун яратмишунрин къвалах гъазурдайла, суьгъбетзава Оксана муаллимди, - Каспийскдиз фена, Владимир Засименкодихъ илифнай. Вичин кефияр акъван къумбар туширтани, ада чун хушдиз къабулна, вичин уьмуьрдин ва женгинин ре-

къикай суьгъбетна. Гъайиф, адав чи агалкъунин шад хабар агакънач, ам октябрдин вацра рагъметдиз фена. Матрос-Гъалибчи Владимир Засименко гъамишалугъ яз чи рикера амукъда!..

Конкурсдин жюриди Амир Эминован гъикайдиз члехи къимет гана.

Сад лагъай дережадиз диплом вахчуз ам Санкт-Петербургда фена. Вичин муаллимни галаз (шикилда).

Гъалибчирив наградаяр шад гъалара члехи Петрдин тварунихъ галай Гуьлерин корпусдин гуьзел залрикай сад тир Революциядин залда вахкана.

Наградаяр вахкайдалай гуьгъуьниз гъалибчияр музыкадин нумрайралди Санкт-Петербургда жаван морякрин школадин тербиячирин ва Гуьлерин корпусдин курсантин тербрика.

Гъалибчирин яратмишунрин къвалахар авай "Морской венок славы: моряки на службе Отечеству" твар алаз 396 чиникай ибарат тир члехи ктаб акъуднава.

"Тарки-Тау дагъдин 100 акун"

ВЫСТАВКА

Рагнеда РАМАЛДАНОВА

11-ноябрдиз Махачкъалада, меркездин тарихдин музейда (I Петрдин проспект, Урус халкъдин интеллигенциядин векилриз бахшнавай мемориалдин комплекс), Альбина Конопатскаядин графикадин персональный выставка ачухна. Адан кураторар Андрей ВОЛКОВ ва Юрий АВГУСТОВИЧ, выставка тешкилуник пай кутурбур винидихъ твар къунвай музей, Махачкъаладин администрация ва меркездин культурадин Управление тир. Къейд авун лазим я хьи, А.КОНОПАТСКАЯДИН выставка алай йисуз Москвадани тешкилна.

Выставка ачухуниз талукарнавай шад мярекатда Махачкъаладин администрациядин культурадин управленидин начальник Фарид АБАЛАЕВА, республикадин машгъур искусствовед Татьяна ПЕТЕНИНАДИ, художник Юрий АВГУСТОВИЧА, гъакни искусстводал, къилди къачуртла, графикадал рикл алай хейлин ксари, журналистри иштиракна.

Фарид Велихановича Альбина КОНОПАТСКАЯДИЗ выставка ачухун тебрик авунихъ галаз сад хъиз, Махачкъаладин мэр Муса МУСАЕВА выставкадин автордин тварцихъ рекъе тунвай тебрикдин чарни келна, Тарки-Тау дагъ чи шегъердин ярж, выставка лагъайтла, шегъердикай ва ина яшамиш жезвай инсанрикай тирди алава хъувуна.

Шикилар ягъайди - Гь. ИСАЕВА

Гуьгъуьнлай рахай Т.Петенинади Альбина Конопатскаядин къвалахриз къимет гана, художникрин сихилдай тир адан искусство къеттен жуьрединди тирди, выставкада къалурзавай къвалахри рикливай фикир ийиз тазвайди къейдна.

- Махачкъаладихъни Тарки-Тау дагъдихъ сад-садавай къакъат тийир алакъа ава. Альбина Конопатскаядин къвалахра инсанрин къаматри иллаки гзаф чка къазва, амма абур жуьреба-жуьре манайра ишлемишнава, гъар са образдихъ вичин мана ава, - алава хъувуна ада.

Малум тирвал, графика изобразительный искусствовин эсерар арадал гъун патал къилин такъатар яз цларар, штрихар, лекеяр ва точкаяр ишлемишзавай жуьре я. Гъаниз килигна А.Конопатскаядин эсеррани гъар са цларцихъ, гъар са штрихдихъ, лекедихъ, точкадихъ... тайин метлеб ава.

А.Конопатскаяди къейд авурвал, ада и проектдал са шумуд йисуз къвалахна, ам алай йисан гатуз акъалтларна. Авторди вичин вилериз акур вири шейэрикой шикилар члугунва. Адан гафарай мадни малум хъайивал, проект санлай 150-далай виниз къвалахрикай ибарат я, и выставкада абур вири авачка бес тахъайвилляй. Автордин гафаралди, "Тарки-Тау дагъдин 100 акун" проект сифтедай анжах дагъдикай хъун лазим тир, ахпа ана "инсанрини чка къуна".

Выставка ноябрдин вацран эхирдалди давам жеда.

Гъвечли школайрин члехи месэляяр

Дашдемир ШЕРИФАЛИЕВ

РФ-дин вири мектебрин 70% хуьруьн чкадин бур я ва абурун члехи пайни тимилайлар авай мектебар я. Абур материалринни техникадин жигъетдай авай гъалдилай, тербиядинни келунин къвалах эцигнавай тегъердилай аялрин медениятдинни чирвилерин дережа, санлай хуьруьн гележег аял я.

Мукъвара чун Ахцегъ райондин Фиярин хуьруьн юкъван чирвилерин мектебдин (СОШ) директор Мезагъир КЪУРБА-НОВАХЪ галаз гуьруьш хъана. Ада къейд авурвал, алай вахтунда Фиярин хуьре ва мектебда гъализ тахъанвай месэляяр пара ава. Къилди къачуртла, ина химиядин (гъафтеда 5 сят), географиядин (6 сят), ингилис члалан тарсар гудай муаллимар авач. Райцентрадай атана, ина 5-6 сятдал ни къвалахда къван.

- Аяларни тимилай аваз хъуникиди 1 ва 3, 2 ва 4 лагъай классриз тарсар санал гуниз мажбур жезва. Чубанрин хизанрай тир, урус члални чин тийизвай аялриз госстандартин цийи программаяр, - Москвадани дагълух чи хуьрерани абур сад тирдал фикир желбна, суьгъбетзава Мезагъира, - пара четиндиз акъваззава. Гъелбетда, ихътин шартлара ЕГЭ-яр вахкун мадни четин я. ИкI, 2014-йисуз чи 7 выпускникдикай 3 кас, ЕГЭ вахкуз тахъана, аттестат гвачиз амукъна. Келунин гъилевай йисуз хуьруьн мектебда 11-классда келзавай са касни авач, сад лагъай классда авайди анжах са аял я...

Къейд ийин, къадим Фиярин хуьр Ахцегъ вацлун эрчи пата тлебиатдин гуьзел дерада, гуьлуьн дережадиллай 2000 мет-

рдин къакъанда, райцентрадикай 35 километрдин яргъа бинеламиш хъанва. Мектеб ина гъеле 1920-йисуз хсуси къвалера ачухна. Фиярин сад лагъай муаллим Ахцегъай тир Мирзе Гъамзаев хъанай. Гуьгъуьнлай, 1936-1967-йисара Ф.Энгельсан тварунихъ галай колхоздин такъатрихъди Фия школа патал муьжуд классдикай-къваликай ибарат дарамат эцигна, амма алай вахтунда ана 45 аялди келзава. Дагълух и хуьруьн школада 250 аялди келай йисарни хъанай. Къадим девиррилай фий-

ивийрин кеспи хипехъанвал тир. Экономикадинни яшайишдин месэляяр себеб яз (хуьуьтлуьз рекъер клеви жезва, хуьруьз вири шейэр клулаваз тикдай дашмишзава, мукъвал-мукъвал эквер хкатзава, телефондин алакъа авач, пичера куплар кузва...) эхиримжи вахтара гзаф жегъилар, хъсан уьмуьрдихъ къекъевез, хайи къул туна, уьлкведин члехи шегъерриз куьч жезва.

- Дагъдин чкада къуьд фад алуькзавайди я. Классра мекъи тушни? - хабар къуна за.

- Датлана дагълух хуьрерин яшайишдинни экономикадин месэляяр къарагъарзавай, мумкинвилериз килигна абур гъализ чалишмишвалзавай райондин къил

Осман Абдулкеримован алахъунар себеб яз хуьуьтлуьз хъсан гъазурвал акунва луьгуз жеда. Школа ремонтун патал райондин бюджетдай герек 108 агъзур манат вахтунда гана. И такъатрихъ кве классда цийи полар туна, пластикдин дакларар кутуна ва школадиз чарасуз герек ремонтдин амай къвалахар тамамарна. Кларасар маса къачун патал пулдин такъатар чара авунва. Гъар гъикI хъайитлани, чна чи жегъил несил мекила тадач. Дагълух чкада лап фадамаз живер къун, еке аязар хъун мумкин я. Иниз килигна, герек атанмазди цлар хъувуна, школадиз чимивал гуз чун гъазур я, - развилелди жаваб гана директорди.

Эхъ, Фиярин хуьруьн школа авай гъалдай чаз райондин, Дагъустандин гъвечли школайрин къамат акъазва. Дагъдин хуьрерин яшайишдинни экономикадин месэляярив комплекснидаказ эгечI тавунмаз, анра кардик квай мектебра аялриз тербия, чирвилер гунин, абур уьмуьрдиз гъазурунин месэла дуьзгъундаказ гъализ жедач. Амма "2014-2018-йисара Дагъустан Республикадин дагълух чкаяр яшайишдинни экономикадин жигъетдай вилик тухун" программа, финансин жигъетдал гъалтайла, гъайиф хьи, Ахцегъ райондив гъеле агакънавач.

Чи риклел аламайвал, советрин девирдин четин йисара Ахцегъа машгъур школа-интернат кардик хъанай. Анин шартлара неинки Ахцегъ райондай, гъакI Къиллепатан Дагъустандин вири районрай аялар яшамиш жезвай, келзавай. Белки арадал атанвай и шартларани, дагълух хуьрерай тир аялривай сад тир госстандартин программа чириз ва ЕГЭ вахкуз хъун патал келунрин гъа тегъердал эхлечлунин чарасузвал ава жеди?..

Якъуб Яралиеван - 85 йис Чи риклера ама

Лезги гьикаят еримлу авунин карда важиблу роль къугъвай зарийрикай сад Якъуб ЯРАЛИЕВ я. Алай йисуз ам дидедиз хъайида-лай инихъ 85 йис тамам хъанва. Машгур гьикаятчидай хайи литература, акъалтзавай несилар патал еке ирс таз алакьна.

Якъуб Рамазанович Яралиев 1930-йисуз лезги литературадин классик Етим Эминан Ватанда - Къурагь райондин Цилингрин хуьре дидедиз хъана. Ада хуьруьн мектеб, Дагъустандин пединститут акъалтарна ва гуьгъуьнлай Москвада литературадин курсарани клелна. Хци къатунар ва бажарагь авай зариди хейлин йисара "Лезги газетдин" ва "Самур" журналдин редакцияра зегьмет члугуна.

Лезги литературадин ам 1960-йисара атана. ДГУ-дин профессор Гъажи Гашарова къейд ийизвайвал, и девир чи литература патал бегьерлубурукай сад хъана. Лезги гьикаятчи бажарагьлу, хуси хат авай зарийрин са десте ахмиш хъана: Къ.Межидов, Н.Агьмедов, И.Къазиев, А.Агьаев, М.Гъажиев, А.Магьмудов, Б.Гъажикъулиев, Я.Яралиев ва масабур.

Лезгийрин машгур шаир Азиз Алама рикел хкизвайвал, Якъуб Яралиев лезги литературадин, чи са жерге маса гьикаятчи хъиз, шаир яз атанай. Амма гуьгъуьнлай

Якъуб ЯРАЛИЕВ

Алиди шадрвал ийизва

Райкомдин секретарди клубда концерт жезвайди малумарнавайтлани, инсанар Нисред халуди мукаратдалди лент атлай патахъ ахмиш хъана. Ада лент атлайла са шумуд кас электростанциядин къенез гъахъна. "Абур гьинвачтлани, пешекарар я", фикирна Алиди. Инсанар станциядин мукъув агатна акъваз хъанвай ва абур гуьзлемишзавай. Абур адетдинди тушир са кар вил хуьзвайди хъиз тир. Али, лагъайтла, а инсанар арадай тлуз ялиз-ялиз Нисред халудиз мукъва жезвай. Гъа и легъеда вири дерада, гуя гатфарин юкъуз лап клевиц цавар рахайди хъиз, вишералди инсанрин урадин ван чклана. Электррикин лампайри къизгъиндиз ишигъ гуз башламишнавай ва электростанциядин лап раklarилай яру, къацу, вили лампайрикай гъарфар арадал атанвай. Вирибурун фикир абур арадал гъанвай "КПСС-диз баркалла!" гафари чепел жезнавай. Ахпа са тлимил кланикай хъиз "Салам, Октябрь" гафарни алава хъхъанвай.

- Ура! Ура! - гафари дагъларин куклушрилайни виниз хкаж хъана гъавада лув гузвайди хъиз тир.

Югъди цава къекъвена юргун хъанвай рагъ дагъдин живеди клевавай куклушдихъ хъфиз гъазур хъанвай, амма къеце гъеле лап экузмай. Гъакъ ятлани ракъинин экуьнивай лампайрин ва инсанрин риклера куьквенвай ишигъ зайифариз жезвачир. Лампайри неинки инал, электростанциядал, гъакъ хуьруьн куьнейрин къерехра, векъер ягъиз зегьмет члугъвазвай бичинчир хъиз, циргъина акъвазнавай телеграфдин цийи дестейрални ишигъ гузвай. Ихътин аламатдин, инсан гъейранардай гъалар акурла, Алидиз рагъ къе гъич аклин тийи-

ам яратмишунрин алемда гьикаятчи хъиз тестики хъана.

Якъуб Яралиеван сад лагъай кватлал "Дидедиз хъайи югъ" 1960-йисуз чапдай акъатна. Гуьгъуьнлай адан гьикаятчин, очеркин, повестрин са шумуд ктабдиз экуь дуьнья акуна: "Пакамахъ", "Уьмуьрдин рекъер", "Нурар ва хъенар", "Аламатдин Уруж", "Нуькрен булах", "Михъи булутар" ва масабур. 1974-йисуз Москвадин "Советский писатель" чапханади адан "Нуькрен булах" ктаб урус члалалди акъуднай.

Якъуб Яралиеван эсеррин игитрин арада дагъдин яйлахра хиперин суьруьяр хуьзвай чубанар, хуьруьн, зегьметдал рик алай, гъевеслу жегъилар, хайи Ватан ава-

данлу хъунин ниятар аваз гъакъи-сагъвилелди зегьмет члугъвазвай колхозчиар, муаллимар, духтурар ва масабур ава. Заридин гьикаятар, повестар клелайла чаз винидихъ къейднавай игитри квекай фикирзаватла, абур уьмуьрда гъихътин гъерекатриз, ерийриз къимет гузватла, вуч инкарзаватла ва вуч гъисаба къазватла, квелди дамахзаватла ачухдиз акъваза.

Якъуб Яралиев бажарагълу гьикаятчи, вафалу дуст, тежрибалу пешекар хъиз, чешнелу хизандин къилни тир. Ада вичин уьмуьрдин юлдаш Хадижат Яралиевадихъ (ам алай вахтунда Махачкъалада яшамиш жезва) галаз санал 2 рушни са гада тербияламишна, уьмуьрдин шегъредал акъудна. Алай вахтунда члехи руш Гуьлнара Исмаиловади карчи яз, къвед лагъай руша - филологиядин илимрин кандидат Динара Беговади ДГУ-дин юридический факультетда преподаватель яз къвалахзава. Хва Мурад Яралиев Москвада яшамиш жезва, ам хуси бизнесдал машгъл я.

Якъуб Яралиев 1990-йисан 25-ноябрдиз 60 йисан яшда аваз мидаим яз чавай къакъатна. Лезги гьикаятдин тарихда къетген гел тунвай заридин экуь къамат чи риклера эбеди яз амукъда.

ЛИТЕРАТУРАДИН ОТДЕЛ

метлеб аваз атанвайди я. Вун ина акурла заз ви патав къевез кланзавай.

- Гъа-гъа, зун ви гъавурда акъуна. Акъ хъайила, вун чи пионерин патай делегат яз иниз митингдиз атанвайди чизвачир.

- Зун иниз далдам хутахиз атанвайди я.

- Далдам вучтинди я?
- Чи хуьруьз пагъливанар атанва эхир. Рикелай алатна, абурун далдам ина амукънава.

- Акъ хъайила, бес вун элкъвена хуьруьз мус хъфида?

- Исъятда заз Нисред халу акуна кланзава, ахпа...

- Килиг гъа, мукъвара мичлини жеда, вун рекъелай алатиз тахъурай!

- Зав балклан гъа. Адал алаз зун хуьруьз фад ахгакъда. Бес вун къе чи хуьруьз хкведаччи?

- Ваъ, къе за ина йиф ийида. Пака экуьнахъ фад зун къваллиз хкведа. Зун машинда ава.

- Трибунада вун акурла, заз гъаф шад хъанвай, за вунни къе чи хуьруьз хкведа лагъана фикир авунвай, - са тлимил бейкеф хъанваз лагъана Алиди.

- Жувни къе ина акъваз, чун концертдини килигъда, ахпа чи хванавайрин къвале йифни ийида, пака экуьнахъ фад зи газикда аваз хъфида, хъурайни?

- Ваъ, Тагъи халу, зун гъаклани къе ина эглеш хъанва, за далдам къе хкида лагъана гафни ганвайди я, - вич тахсирлу яз гъиссна, лагъана Алиди.

- Гайи гаф къилизни акъудур, - вичин разивал къалурна Тагъи халуди. - Акъ хъайила, вун лап исъятда рекъе хтунда кланда. Бес ви балклан гъина ава?

- Пурарни хтлун тавуна, адаз атла, вацун а патав авай къацу члурал как янава, - лагъана Алиди чпи са къве сятдин вилик Рагъманахъ галаз санал тухвана балкландиз как ягъай пад гъил туькълурна къалурна.

Стха халкъарин литературайра Саид Чахкиеван медалъ

Мегъамед ИБРАГЪИМОВ

2012-йисуз Россиядин Лермонтован комитетди, Чечено-Ингушетиядин халкъдин писатель Саид Идрисович ЧАХКИЕВАН экуь къамат эбеди яз риклера хуьнин мураддалди, адан тиварцихъ галай медаль арадал гъанай.

Ингушрин машгур шаир, гьикаятчи, драматург, кинодраматург Саид Чахкиеван къелемдикай 30-далай артух ктабар хкатна. Яратмишунрин алемда ам таржумачи хъизни машгур я. Ада ингуш члалаз Россиядин хейлин шаиррин эсерар таржума авунай.

Москвада М.Горькийдин тиварунихъ галай литературадин институт акъалтарай С.Чахкиева жуьреба-жуьре йисара Ингушетия Республикадин "Сердало" газетдин къилин редактордин, республикадин нинийрин театрдин директордин, Ингушетиядин культурадин министрдин везифаяр тамамарнай.

С.Чахкиева аялрин литература ерилу авуник лайихлу пай кутунай. 1963-йисуз Москвадин "Аялрин литература" чапханади адан гьикаятчи ибарат "Идиг, Мадиг ва гъвечи руш" ктаб, 1966-йисуз "Энвер" повесть басма авунай.

Шаир 70 йисан яшда аваз 2008-йисуз рагъметдиз фена. Къейд ийин хъи, Саид Чахкиеван яратмишунар жуьреба-жуьре члалариз таржума авунва. Даргийрин гьикаятчи ва шаир Мегъамед Рабаданова Чечено-Ингушетиядин халкъдин писателдин "Бубадин веси" тивар алай ктаб дарги члалаз элкъуьрна ва ам чапдайни акъатна.

И кар фикирда къуна, Россиядин Лермонтован комитетди чи стха халкъдин литературадин векилдиз мукъвара Саид Чахкиеван тиварунихъ галай медаль вахтанва. Мегъамед Рабаданова и агалкъун мубарак авуналди, чаз адахъ яратмишунрин рекъе мадни члехи агалкъуьнар хъана кланзава.

Цийи ктабар "Дербентда - асиррай тлуз"

Мегъамед ИБРАГЪИМОВ

Ихътин тивар алаз Махачкъалада "Мастер" издательстводи Россиядин писателрин Союздин член **Мадлена ГЪАЖИЕВАДИН** ктаб чапдай акъуднава. Дагъустандин машгур художница **Анна САМАРСКИЙДИН** иллюстрацийрал безетмишнавай хъсан ери авай ктаб гъам гъвечи, гъамни члехи яшарин клелдайбуру патал хъсан савкъат хъанва.

Россиядин виридалайни къадим шегъердин тарихдиз сиягъат авунвай писателдин цийи ктаб туькълур хъунин жигъетдай учебный пособиадиз ухшар я.

"Дербентда - асиррай тлуз" Махачкъалада авай "Арбат", "Этнобутик", "Аялар патал ирид югъ" туьквенрай, аэропортуни ва ракъун рекъин вокзалдин киоскрай, Дербентдин "Эрудин" туьквендай маса къачуз жеда.

Итижлу къватлал

Мукъвара клелдайбуру республикадин машгур общественный деятель, политолог, публицист, "Дагъустан" ВГТРК-дин руководитель, ДГУ-дин электронный СМИ-рин кафедрин заведующий **Ильман АЛИПУЛАНОВАН** "Обществодихъ галаз гъукумдин диалог" тивар алай къватлал агакънава.

Ана общественно-политический темадай важиблу месэлайриз талукъарнавай макъалаяр, интервьюяр ва аналитикадин маса материалар гъатнава. Ктабдин авторди республикадин гъукумдин органрин векилрин къвалахдиз къимет ганва, эхиримжи йисара Дагъустанда къиле физвай вакъайрикай вичин фикирар лагъанва.

Итижлу къватлалдикай политологивай, журналистривай, экспертивай, студентивай гегъеншдиз менфят къачуз жеда.

Урус члал чирин! Чи члехи члал...

Мердали ЖАЛИЛОВ,
“Лезги газетдин” литературадин от-
делдин редактор, урус члалани лите-
ратурадин муаллим

Урус члал - чи члехи члал, Россиядин Федерациядин государстводин ва чи вири халкяр санал агудзавай, садаз-сад чун ачухарзавай, мукьва ийизвай, гьарма садни вирибуруз машгурзавай, чирзавай члал яз, чи кьисмет яз, чна кьабулнава. Ам аял члаварилай, жуван халкьдин члалахь галаз сад хьиз, чна чирзава.

Дуьньядин члаларин арада урус члала лап лайихлу чка фадлай кьунвайдини тикрар хьувун герек туш.

Дагьустанвияр, кьилди кьачуртла, чун, лезгияр, патални урус члала чун дуьнья-диз, дуьнья чазни чирзавайди я. Са кар риклел хун кутугнава: “XX асирдин Гомер” Стлал Сулейман СССР-дин писателрин сад лагьай съезддал туьрк члалал раханай, дуьньядиз ам урус члала машгурна!

Урус члалан члехивиликай Дагьустандин халкьдин шаир Расул Гьамзатова лагьай гафарни риклел хун кутугнава:

*Заз кланда члал пайлайрин,
гуьзел махарин,
Аял члавуз яб гайи, тефиз ахвариз.
Амма ава маса члал, лап яргьал рекьер
Курьур авур, ачухиз дустарин риклер.*

*Дагьлар атлуз, а члал гьаз,
четин хьанач гьич,
Заз чир хьана Ватандин
генгвал ва жуьрэт.
Адал кхьиз, рахана чав члехи Ильич.
А члал хьтин мад маса кьагьриман
члал жеч...*

**(“Хайи члал” ширидай таржума -
Мерд АЛИДИН).**

Урус члалан члехивиликай лезгийрин машгур шаир Алирза САИДОВА кхьенва:

*Са асир физ, мукькуь асир алуькда.
Зи манини секин жеда синерал.
Амма урус члал дуьньяда амуькда
Уьмуьрдин диб - женьшень хьиз
и чилерал.*

*Белки чилихь атана Марс галуькда,
Атом алаз, водородни кьуьнерал.
Амма урус члал улкьведа амуькда,
Цийи уьмуьр кухтаз кьуьгне
бинейрал...*

**(“Хцихь галаз ихтилат” поэмадай. Да-
гучпедгиз. 1978-й. 30-чин).**

Ихьтин члаларилай гуьгуьнлиз урус члал чаз герек тирвиликай ва адан кьетлен гуьрчегвиликайни члехивиликай вуч хьлагьда! Зун гьеле урус классикри (М.Тургенева, Л.Толстой, М.Горькийди, В.Маяковскийди, масабуру) хайи члалан лазимвиликайни гереквиликай лагьанвай гафар инал кхиз алахьзавач. А гафар чи мектебрин урус члалани литературадин ктабра гзаф сеферра тикрар хьанва.

Кьисметдай хьиз, за жуван асул пеше яз урус члалан ва литературадин муаллимдин пеше хьяна, ДГУ-дин филологиядин факультетдин урус члалан отделение акьалтларна (1970). Адалай кьулухь саки 11 йисуз Мегьарамдхуьруьн райондин Тагьирхуьруьн-Кьазмайрин, Самурдин юкьван школайра кьвалахна. Жува тарс гайи аялрикай, заз чир хьанвай делилралди, 12 касди урус члалани литературадин ва лезги члалани литературадин муаллиминин пеше хьяна. Пуд кас алай вахтунда лезги ва урус члаларал теснифзавай

шаирар я. (Майрудин БАБАХАНОВ, Гьулангерек ИБРАГЬИМОВА, Гуьзела ГЬА-САНОВА-АЛИМАРДАНОВА).

Им, за фикирзавайвал, дамахдай делил я.

“Урус члал вуна гьикл хькагьайди я?” лугьунни мумкин я.

Гьахьлу суал я. Зи фикирдалди, и кардин себебкарар, урус члалаз ва урус миллетдин векилриз (чи дагьлара муаллимар, духтурар, маса пешекарар авачирла, цудралди урус рушарни гадаяр чи хуьрериз зегьмет члугваз атана) авай гьурмет хьиз, заз а члал кланарай зи муаллимар - Шихнесир Кьафланов, Алибег Ашурбеков, Пирагьмед Гьафуров, Буба Крымов, Кьейседин Чигниев ва масабур я. Миграгьа са кьефле урус муаллими кьвалахна. Кье анжах са Антонина Владимировна ама.

ДГУ-да клелдайлани, заз хьсан муаллимар хьана: М.С.Шершнэва, Г.Н.Сивриди, Р.И.Лихтман, И.И.Скупский, О.Я.Прик ва масабур.

Урус члала чун Ватандин Члехи дяведин имтигьанрай гьалибчияр яз акьудна. И кардин шагьид - са мисал гьизва. Зи буба Жалилрин Абдулазизаз, дяведиз фидайла, хайи члал хьиз, туьрк члал чидай. Лап зайифдиз - урус члални. Бакуда хьайивилай. Амма дяведа адахь гьа члехи члалан сагибар санал галай. И карди абур агудна, кьуватлу авуна, душмандал гьалибни хьанай!

Урус члалан члехи гьайбатдин гьавурда авай душманар кье, чи тарихдин асирар алатнавайла, чун, саки 100-далай виниз жуьреба-жуьре члаларал рахазвай, жуьреба-жуьре динрин, культурайрин векилар, сад-садавай кьакьудиз алахьнава. Члал хирде авуналди, ам такланаруналди.

Чи садвал ва кьуват чи члехи члала - Урус члала авайдакай и йикьара Махачкьалада кьиле феийи урус члалан ва литературадин муаллимрин форумдални лап хьсандиз лагьанва (“ЛГ”-дин 45-нумра).

Чаз чи члаларин - чи хазинайрин кьадир чир хьун лазим я. Члал чирзавай сифте кьулни хизан ва мектеб я.

Урус члалаз ва ам чируниз чи мектебра датлана члехи фикир гузвайди я. Советрин девирда и кар лап вини дережайра кьаюм-вилек кутунвай. Амма гила... Урус члалал чун неинки шегьерра, районар, хуьрерани рахазва. Гагь-гагь хайи члални риклелай физвай хьиз жезва. Амма урус члалал рахазвай тегьерар, ишлемишзавай гафар, хейлин ибараяр чаз, россиявийри, хасбур туш. И кардиз чи телеканалрай кьалурзавай члехи пай редажайри - “шоуйрини” “брифингри”, “хитрини” “хипри”, маса жуьре кьалурунри иллаки рехь ачухзава.

Урус члал хуьн - Россия хуьн, санлай чун, россиявийрар, хуьн лагьай члални тирдан гьавурда хьана кланзава.

Урус члал чиди - Россиявийринди тирди риклелай ракурзавайбуруз за икл лугьудай:

*Зун рахазва
Лезги, урус члаларал,
Ингилисни, фрэнгни заз
Мукьва хьанва риклелвай...
Гзаф члалар чилин винел
Кьезва кье заз бакара,
Садбур дустар кьабул ийиз,
Мукькуьбурни,
Жавабар гуз душманриз...*

**(“Зи анкета” поэмадай. “Кьацу кьашар”
ктабдин 47-чин. Махачкьала, ДКИ,
1981-йис).**

Са гаф генани тикрарзава: урус члала чаз Данте, Сервантес, Шекспир, Байрон, Гёте, Шиллер хьтин дуьньядин классикар ачухнатла, чна ам чи кьезмай несилриз мадни чирда, мадни артух кланарда! И кланивал, чи риклел хьиз, кьвалерани, гьар йикьан уьмуьрдани, крарани, мелерани, имтигьанрани санал ала...

“Табасаранрин Шолохов”

Багьир РАЖАБОВ,
шаир ва публицист, юстициядин пол-
ковник, РД-дин лайихлу юрист

**Алай йисуз табасаранрин советрин ли-
тературадин бине эцигайбурукай сад тир
Манаф Шамхалович ШАМХАЛОВАН 100
йис тамам хьанва.**

Табасаранрин машгур шаир, гьикаятчи, драматург Манаф Шамхалов рагьметдиз фейидалай кьулухь хейлин йисар алатнаватлани, адан твар халкьдин рикляй акьатнавач. Шаирдин экуь кьамат эбеди яз несилрин мецерал ала, адан яратмишунри лагьайтла, вилекдай хьиз, кьени инсанрик руьгь кузава.

Члехи ватанперес ва сейли общественный деятель хьайи Манаф Шамхалович Шамхалов литературадиз алаатай асирдин 30-йисара атана. Шаирдин яратмишунар сифте яз 1934-йисуз Хив райондин газетда чапнай. И дуьньядал яшамаш хьайи 59 йисан уьмуьрда М.Шамхалова гьикаятдин ва шииратдин 17 ктаб кхьена. Яратмишунрин рекье ада кьазанмишай агалкьунрикай сад ам я хьби, табасаранрин литературада ада сифте яз роман-трилогия арадал гьана: “Чирагьчайдин дере”, “Цийи хьхьанвай дере” ва “Гьарайдиз гьай”.

М.Шамхалован кьелемдикай хкатай “Женгинин тларат”, “Женгчияр” ва маса ктабар клелзавайбуру хушдиз кьабулна.

Дагьустандин милли театрин сегьнейрилай адан “Ам бахтунив хтана”, “Бахтлубур”, “Халис мукькуьббат”, “Хаталу мукькуьн патав” ва маса пьесайриз экуь дуьнья акунва.

Уьмуьрда Манаф Шамхалов гужлу ватанперес тир. Белки гьавилай адан яратмишунрин алемда кьилин чка ватанпересвиллин темади кьазва. 1939-йисуз ам гуьгуьлудак азармиядиз фена. Амма са кьадар вахт арадай феийла адан хук операция авуна. Нетижада адаз армиядин жергейра кьуллугь давамардай мумкинвал амуькнач, кьвализ рекье хтуна.

Ватандин Члехи дяведин четин йисара М.Шамхалова табасаранрин литературадал чан гьана: ада литературадин жуьреба-жуьре альманахрин редакторвал ийизвай, ктабрин рецензияр кхьизвай, жегьил шаирар тербияламишзавай. 1944-йисуз зариди “Ватан патал, азадвал патал” твар алай ктаб чапдай акьудна. Ана авторди клелзавайбуру Советрин кьушунар дяведа гьалиб жедайдахь инанмишарна, Ватандин аслу туширвал патал виридаз сад хьуниз эвер гана.

Кьейд ийин хьби, дяведин йисара адан “Гьвечи ватанперес” поэма, “Снайпер Абдуллагь” шиир машгур хьана. Кьвед лагьайда М.Шамхалова немсерихь галаз кьиле феийи женгера акьалтлай кьегьалвилер

кьалурай вичин ватангьилидин баркаллувилерикай раханва. Табасаранрин литература ахтармишзавай аллими кхьизвайвал, М.Шамхалован члал образралди девлетлудиз я. Гьикаятчиди халкьдин мисалрикай, риваятрикай, машгур камалгьилирин келимайрикай, эпитетрикай, метафорайрикай, аллегорийрикай вичин яратмишунра гегьеншдиз менфят кьачунва. Художественный алатри адан яратмишунриз акьалтлай кьешенвал, фасагьатвал багьишна. Литературоведенидин алемда адаз “Табасаранрин Шолохов”, “Табасаранрин Гомер” лугьузва. М.Шамхалова Пушкинан, Лермонтован, Берда Кербабаеван, Стлал Сулейманан ва Гьамзат Цадасадин эсерар хайи члалаз таржума авуна.

Лагьана кланда, гьикаятчиди арадал гьанвай образар халкьдин уьмуьрдай кьачунвайбуру я. “Женгчияр”, “Дагьлара хьиткьинарунар”, “Уьмуьрдин тларат” повестра ада халкьдин бахтлувал патал женгер тухузвай виклел, са куьнихьайни кичле тушир Тарикьули Юзбегован, Абай-Дадашан, Тимур-Темирхан Шалбузован, Назлидин ва масабурин образрал чан гьанва.

Бегьерлудак аз литературада кьвалахунихь галаз сад хьиз, М.Шамхалова республикадин общественно-политический уьмуьрдани активнидаказ иштиракзавай. Ада хейлин йисара Махачкьалада, Сулейман-Стальский, Хив районар комсомолдин, партиядин, печатдин органра намуслудак аз зегьмет члугуна.

Алай йисуз табасаранрин общественностди Манаф Шамхалован 100 йисан юбилей кьейдзава. Инлай кьулухьни асирар кьезе, фида, девирар дегиш жеда, амма табасаранрин бажарагьлу заридин экуь кьамат халкьдин рикляй акьатдач. Адан эсерри вири девирра акьалтзавай несилриз уьмуьрда, зегьметда игитвилер кьалуруниз эвер гуда.

Цийи ктабар

Ракьун рекьерин тарихдай

Тагьир САЛЕГЬ,
яратмишдайбурун “Гуьлуьстан” твар
алай тешкилатдин председатель

Машгур журналист-публицист, чи республикадин ракьун рекьерин литераторин “Ильф ва Петров” твар алай тешкилатдин председатель, ракьун рекьин Араб-линка станциядин начальник Гьажиагьа МЕГЬАМЕДШЕРИФОВА и мукьвара клелдайбурун вилек вичихь тарихдин метлеб авай цийи ктаб “РЖД-дин кьиблепатан кьекьуьнда” гьанва. Ам авторди Члехи Гьалибвиллин 70 йисаз ва кьадим Дербент шегьердин 2000 йисаз талуькарна гьазурнава. Ктаб 1000 экземплярдин тираж аваз Дербент шегьердин “Типография - М” чап-

ханада басма авунва. 400-далай виниз чинар авай и члехи ктабда авторди Кеферпатан Кавказдин ракьун рекьерин тарихдиз талуьк маракьлу хейлин материалар-очеркар, риклел хунар, чарар, шиирар, шиклар ва маса затлар ишлемишнава. Автордин кьилин фикир клелзавайбуруз чи кьиблепатан региондин ракьун рекьерин кьуллугьчийрин зегьметдин ва женгерин гьунаррикай чирвилер гун ва алаатай несилрин ирс кьезмай несилрив агакарун я. И кар твар кьунвай ктабди лап хьсандиз кьилиз акьудзава.

Вичи яргьал йисара уьлкведин ракьун рекьерал кьвалахай бажарагьлу журналистдин-публицистдин, тарихчидин и ктабди клелдайбурун гегьенш жергеяр вичел желбдайдал шак алач.

Волейболдай республикадин турнир

Рагнеда РАМАЛДАНОВА

Алай йисан 14-ноябрдиз Махачкьалада, "Труд" стадиондал алай Дагъустандин волейболдин центрада, республикадин гьукуматдин идарайра зегьмет члугвазвай профсоюзрин кьуллугъчийрин арада РД-дин Кьил Рамазан Абдулатипован кар алай проектрин тереф хуниз бахшна волейболдай республикадин турнир кьиле фена.

публикадин госидарайрин ва общественный жигьетдай кьуллугъдай работникрин комитетдин председатель Агьмед АГЬМЕДОВ ва масабур авай. Шад мярекатдал сифте гаф рахай Агьмед Вурдихановича волейбол дагъустанвийрин спортдин рикл алай ва милли жуьрейрикай сад тирди, турнирда иштиракиз республикадин гьатта яргал ва дагълух районрайри командаяр атуни и кардин жигьетдай шагьидвалзавайди кьейдна. Волейбол

хьайи Россиядин Федерациядин Гьукуматдин Председатель Дмитрий Медведева РД-дин Кьилин ва Гьукуматдин, республикадин властдин органрин кьвалахдизни виниз тир кьимет гайиди алава хьувуна.

Мярекатдал Махачкьаладин мэрдин сад лагъай заместитель З.Алхасова, гьакни РД-дин волейболдай федерациядин президент Муслим АДЖИЕВА турнирдин тешкилатчийриз чухсагул малумарна, иштиракчий-

Ана Дагъларин улькведин районрайни шегьеррай тир (кьилди кьачуртга Сулейман-Стальский, Мегьарамдхуьруьн, Ахцегь, Цумада, Кьизляр, Къарабудакхент, Буйнакский районрай, гьакни Дербент, Кьизилюрт, Кьизляр шегьеррай атанвай ва Махачкьаладин) 20 командади иштиракна. Абурун жергеда Дагъустандин министрствойринни ведомствойрин, гьакни Махачкьаладин администрациядин командаярни авай.

Турнир ачухуниз талукарнавай шад мярекатда иштиракчайбурун арада РД-дин Кьилин патай тамам ихтиярар ганвай векил Алибег АЛИЕВ, Махачкьаладин кьилин сад лагъай заместитель Запир АЛХАСОВ, рес-

квачел ахкьалдар хьувуниз РД-дин Кьил Р.Абдулатипова артух фикир гузвайди, гьа жигьетдай яз спортдин акъажунар ада кьил кутуналди эцигнавай Волейболдин дворецда кьиле тухудай мумкинвал авайдини алава хьувуна.

А.Алиева 13-ноябрдин йифиз Парижда терактрин нетижада телеф хьайи ксар са декьикада кисна акъвазуналди рикел хун теклифна.

- Кье Дагъустандин волейболдин сувар я. Кье неинки волейбол, неинки профсоюзрин гьерекат, гьак санлай Дагъустан квачел ахкьалтзава. Ибурун вири Дагъустандин Кьили уьмуьрдиз кьучьурмишзавай политикадин нетижа я, - кьейдна ада. Идалайни гьейри, А.Алиева чи республикадиз кьвалахдин рекъяй мугьманвиле

рин тварцихъни хуш келимаяр лагъана. Республикада волейбол квачел ахкьалт хьувунилай шадвал кьалурунихъ галаз сад хьиз, Дагъустандин волейболдин федерациядини республикадин профсоюзрин тешкилатрин работникри инлай кьулухъни санал кьвалахуник умуд кутунвайди кьейдна. Турнирдин акъажунар Россиядин Федерациядин ва Дагъустан Республикадин гимнияра тамамарунилай башламышна.

Ик, акъажурун нетижада Россиядин федеральный миграционный кьуллугъдин РД-да авай Управленидин команда 1-чкадиз лайихлу хьана. 2 ва 3-чкаяр, талуку тирвал, Россиядин ФСКН-дин РД-да авай Управленидин ва Кьизилюрт шегьердин командайри кьуна.

“Анжидин” фанатрин агалкьун

ФУТБОЛ

Алай йисан 14 ва 15-ноябрдиз Краснодарда, Кубандин университетдин стадиондал, “Фанат, туп ягъа!” лишандик кваз Вирироссиядин турнир кьиле фена. Ана иштиракчай болельщикри чпин командайрин тварар ва абурун пек-партал алаз чпин уstadвал кьалуруна. Махачкьаладин “Анжидин” болельщикри и турнирда гьалибвал кьазанмишна. Абуруз турнирдин Кубок ва кьизилдин медалар гана. Командадин варар хуьдайди тир Рустам Шалиев виридалайни хьсан голкипер яз гьисабна.

“Анжидин” официальный сайтда командадин векил Кайрав Кагерманова хабар ганвайвал, сифтедай командадин гьал са акъван хьсанди тушир, ик,

абур Санкт-Петербургдин “Зенит”, Москвадин “Динамо”, Симферополдин “Таврия” командайрин арада гьатнавай. Гена и группадай экъечиз алакьна. Финалдин кьудакай сад лагъай пай патал акъажуна чи командади Грозныйдин “Терек” (3:0), ярумчух финалда Туладин “Арсенал” (2:0), финалдани (груп-

падай таниш команда) “Таврия” (2:0) командайрал гьалибвилер кьазанмишна.

Турнирдин тешкилатчийр Вирироссиядин болельщикрин кватгал, Россиядин футболдин Союз, Россиядин спортдин министерство тир, и турнир, цинин йисни кваз, 11 сеферда тешкилнава.

Ренат Саидов гьалиб хьана

ДЗЮДО

Са тимил вахт идалай вилик Маврикий (рагьакидай патан Африкадин островдал ала) государстводин Порт-Луис шегьерда дзюдодай Африкадин ачух Континентальный Кубок патал акъажунар кьиле фена. Ана Африкадай, Азиядай, Америкадай ва Европадай, санлай дуьньядин 51 улькведай тир 214 спортсменди иштиракна. Акъажуна 100-лай виниз заланвал авай спортсменрин арада машгьур спортсмен, алай вахтунда Челябинскдин патай экъечизавай чи ватандаш Ренат САИДОВА гьалибвал кьазанмишна. Аферин!

Кьейд авун лазим я хьби, и акъажуна еке заланвал авай 15 спортсменди чпин кьуватар ахтармишна. Лезги кьегьалдиз нубатдин акъажуна инанишвилелди гьалибвал

кьазанмишун патал вири санлай 2 декьикьани 38 секунд лазим атана. И вахтунда ада 3 иппон (дзюдо, каратэ ва джиу-джитсу жуьрейра виридалайни еке кьимет, япон члалай “иппон” “тамам са очко” лагъай гаф я) кьазанмишна. Ик, Ренат Саидова Мугьаммадмурод Абдурагьмонов (Тажикистан) са декьикьани 7 секундда татамидал ярхарна. Ярумчух финалда 57 секундда Фредди Фигероа (Эквадор) адаз кумукьна. Финалдин акъажуна кьиле феи бьгьина чи ватандашди Алжирдай тир Могьаммед Амин Тайебадиз анжах 34 секунд вахт “харжна”, инанишвилелди гьалибвал кьазанмишна.

РИКЕЛ ХКИН: Ренат Саидов дзюдодай международный федерациядин рейтингрин Чарче (1640 очко кьазанмишуналди) 6-чкадал ала. 1-чка лагъайтга, Олимпиададин кьугьунрин чемпион, 8 сеферда дуьньядин чемпион Тедди Ринера (адахъ 2550 очко ава) кьазва.

Жабар Аскеровани иштиракда

КАКАХЪАЙ ЕДИНОБОРСТВОЯР

Алай йисан 20-ноябрдиз Москвада, “Лужники” Спортдин дворецда, какахъай единоборствойрай “BEST OF THE BEST” твар алаз VI турнир кьиле фида. Адан тешкилатчи Octagon Fighting Sensation (OFS) компания я. Кьейд авун лазим я хьби, винидихъ твар кьунвай промуотерский компанияди вичин кьвалах 2014-йисуз Ярославль шегьерда башламышна. Алатнавай тамам са йисан вахтунда ада и шегьерда зурба 5 турнир тешкилна.

Алай вахтунда кьиле фидай турнирда чи ватандаш, спортдин са шумуд жуьредай вичин кьуватар ахтармишзавай машгьур спортсмен Жабар Аскеровани иштиракда. Ам кикбоксингдай ва MMA-дай Африкадин чемпион, камерунви Мбок Жан Мишелахъ галаз рингдал экъечда. Кьейд авун лазим я хьби, Ж.Аскеров хьиз М.Мишелни MMA-дай мукьвара вичин кьуватар ахтармишиз башламышнавай спортсмен я. Ик, камерунвиди икьван члалади спортдин и жуьредай 4

бьгьс кьиле тухвана, абурукай сада ам кумукьна. Рикел хкин: Жабар Аскерова MMA-дай анжах кьве бьгьс кьиле тухвана, кьведани ада гьалибвал кьазанмишна.

Турнирдин сергьятра аваз спортдал рикл алай ксар патал еке “пишкешни” гьазурнава: ина MMA-дин супергьед Джеф Монсонани иштиракда. Мадни са алава: и турнирда кумукьай спортсменриз гьа и юкьуз чпин гьалат тухькьлур хьийидай, яни кьисас вахчудай бьгьс тухудай мумкинвални жеда.

20-ноябрдиз Москвада кьиле фидай турнирди теклифнавай багьа мугьманрин жергеда ава: Россиядин спортдин министр Виталий Мутко, Эрменистандин спортдин министр Габриэль Казарян, Чечен республикадин Кьил Рамазан Къадиров, дагъустанви спортсмен Гьабиб Нурмегьамедов, машгьур спортсменар тир Федор Емельяненко, Антонио Сильва, Ронда Роузи ва масабур, гьакни шоу-бизнесдин ва политикадин “гьетер”.

Турнирда гьалибвал кьазанмишай вири спортсменриз талуку тир кьадарда аваз пулдин такьатар гуда.

понедельник, 23 ноября

**ТВ ДАГЕСТАН
РОССИЯ**

08.05-08.08 Местное время. Вести-Дагестан.
08.35-08.41 Местное время. Вести-Дагестан.
11:35 Местное время. Вести-Дагестан.
14:30 Местное время. Вести-Дагестан.
17:30 Местное время. Вести-Дагестан.
18.15 Реклама.
18.20 Наука и ислам
19.00 Акценты.
19.30 Реклама
19:35 Местное время. Вести-Дагестан.

РГВК

07.00 Время новостей Итоги
07.30 «7 news»
07.45 Мультфильмы
08.10 Х/ф «Первый троллейбус»

09.50 Радио «Страна гор» представляет: «Главный редактор»
10.30 «Главная тема» с Алексеем Казаком
12.30 Время новостей Дагестана
12.50 «Vivat, Academia!»
13.50 «Глянец»
14.30 Время новостей Дагестана
14.55 «Человек и право» Строительные нормы и правила в городах и сельской местности
16.00 Мультфильм
16.30 Время новостей Дагестана
17.00 «Красота 05.ru»
17.40 «Маленький концерт»
18.10 Д/ф «Сказка поющих узоров»
18.45 Передача на табасаранском языке «Мил»
19.30 Время новостей Дагестана
20.00 Время новостей. Махачкала

20.20 «На виду» Всероссийский день правовой помощи детям
20.50 «Крулый стол»
21.40 «Кунацкая»
22.30 Время новостей Дагестана
23.00 Время новостей. Махачкала
23.20 Д/ф «Антология антитеррора»
00.30 Время новостей Дагестана
01.00 Передача на табасаранском языке «Мил» К 100-летию поэта-фронтовика Ибрагима Шахмарданова
01.35 Т/с «Защитник»
02.20 «Маленький концерт»
02.45 Х/ф «Восстание Кейна»
04.45 «Кунацкая»
05.20 Х/ф «Тени забытых предков»

ПЕРВЫЙ

5.00 «Доброе утро».
9.00 Новости.
9.15 «Утро России».
9.50 «О самом главном».
9.50 «Жить здорово!»

10.55 «Модный приговор».
12.00 Новости.
12.15 «Сегодня вечером».
14.30 «Время покажет».
15.00 Новости.
15.15 «Время покажет».
16.00 «Мужское/Женское».
17.00 «Наедине со всеми».
18.00 Вечерние Новости.
18.45 «Давай поженимся!»
19.50 «Пусть говорят».
21.00 «Время».
21.30 Т/с «Влюбленные женщины»
23.35 «Вечерний Ургант».
0.00 «Познер».
1.00 Ночные Новости.
1.20 Комедия «Оптом дешевле 2».
3.00 Новости.
3.05 Комедия «Оптом дешевле 2».
3.15 Т/с «Измена».
4.05 «Контрольная закупка».

РОССИЯ 1

5.00 «Утро России».
9.00 «Вести».
9.15 «Утро России».
9.55 «О самом главном».
11.00 «Вести».

11.35 «Местное время. Вести - Москва».
11.55 Т/с «Тайны следствия».
14.00 «Вести».
14.30 «Местное время. Вести - Москва».
14.50 «Вести. Дежурная часть»
15.00 «Наш человек».
16.00 Т/с «Земский доктор».
17.00 «Вести».
17.30 «Местное время. Вести - Москва».
17.50 «Вести».
18.15 «Прямой эфир».
19.35 «Местное время. Вести - Москва».
20.00 «Вести».
20.50 «Спокойной ночи, малыши!»
21.00 Т/с «Анка с Молдаванки»
23.55 «Честный детектив».
0.50 «Россия без террора».
2.25 Т/с «Сын за отца».
4.20 «Комната смеха».

НТВ

5.00 Т/с «Адвокат».
6.00 «Сегодня».
6.05 Т/с «Адвокат».
6.05 Т/с «Адвокат».
7.00 «НТВ утром».

8.10 «Утро с Юлией Высоцкой».
9.00 Т/с «Возвращение Мухоморова».
10.00 «Сегодня».
10.20 Т/с «Лесник».
12.00 «Суд присяжных».
13.00 «Сегодня».
13.20 «Чрезвычайное происшествие. Обзор».
14.00 Т/с «Улицы разбитых фонарей».
16.00 «Сегодня».
16.20 Т/с «Литейный».
18.00 «Говорим и показываем»
19.00 «Сегодня».
19.40 Т/с «Чужой».
21.35 Т/с «Пятницкий. Глава четвертая».
23.30 «Анатомия дня».
0.10 Т/с «Команда».
2.00 «Следствие ведут...»
2.55 «Дикий мир».
3.05 Т/с «Следственный комитет».

ДОМАШНИЙ

6.30 Ангелы красоты.
7.30 Одна за всех.
7.45 По делам несовершеннолетних.

9.45 Давай разведемся!
10.45 Д/ф
12.55 Присяжные красоты.
13.55 Женская консультация
18.00 Одна за всех.
18.05 Т/с «Не родись красивой». (12+).
19.00 Т/с «Весна в декабре»
20.55 Мелодрама «Уравнение любви».
22.55 Рублево-Бирюлево.
23.55 Одна за всех.
0.30 Мелодрама «Белые розы надежды». (Украина).
2.15 Т/с «Весна в декабре».
4.10 Нет запретных тем.
5.10 Домашняя кухня.
5.40 Тайны еды.
5.55 Одна за всех.

КУЛЬТУРА

7.00 Канал «Евроныус».
10.00 «Новости культуры».
10.15 «Наблюдатель».
11.15 Х/ф «Аэлита».
12.50 Д/ф «Две жизни. Наталья Макарова».
13.35 Д/ф «Камчатка. Огнестрелочный рай».
13.50 Х/ф «Никколо Паганини»

15.00 «Новости культуры».
15.10 «Живое слово».
15.50 Х/ф «Отчий дом».
17.25 Д/ф
17.45 Ф. Лист. Концерт для фортепиано с оркестром
18.45 «Книги моей судьбы»
19.15 «Спокойной ночи, малыши!»
19.30 «Новости культуры».
19.45 «Главная роль».
20.05 «Сати. Нескучная классика...» с Е. Мечетиной, Ф. Мастранджело и Г. Тарандой.
20.45 «Живое слово».
21.25 «Тем временем».
22.15 Д/ф «Почему женщины растут ниже мужчин?» (Франция).
23.10 «Те, с которыми я...» Леонид Филатов».
23.40 «Новости культуры».
23.55 «Худсовет».
0.00 «Критик».
0.40 Д/ф «Две жизни. Наталья Макарова».
1.25 Д/ф «Укхаламба - Драконовы горы. Там, где живут заклинатели дождей»
1.40 «Наблюдатель».

вторник, 24 ноября

**ТВ ДАГЕСТАН
РОССИЯ**

08.05-08.08 Местное время. Вести-Дагестан.
09.00 Канал национального вещания «Шалбуздаг» (на лезгинском языке)
11:35 Местное время. Вести-Дагестан.
14:30 Местное время. Вести-Дагестан.
17:30 Местное время. Вести-Дагестан.
18.20 Большая жизнь маленького Балхара
18.35 Информационно-психологическое противодействие терроризму на Северном Кавказе
19.05 Парламентский вестник
19:35 Местное время. Вести-Дагестан.

РГВК

07.00 Время новостей Дагестана
07.15 Передача на табасаранском языке «Мил»
08.30 Время новостей Дагестана
08.50 Д/ф «Вкус путешествий»
09.25 «Маленький концерт»
09.40 Х/ф «Восстание Кейна»
12.00 «На виду» Всероссийский день правовой помощи детям
12.30 Время новостей Дагестана
12.55 «Крулый стол»
13.45 «Кунацкая»
14.30 Время новостей Дагестана
14.55 «Музыкальный майдан»
16.05 Мультфильмы
16.30 Время новостей Дагестана
16.55 Х/ф «Неоконченная повесть»

18.45 Передача на лакском языке «Аьрши ва агьлу»
19.30 Время новостей Дагестана
20.00 Время новостей. Махачкала
20.20 «Бизнес Дагестана»
21.10 Д/ф «Робинзоны Каспийского моря»
21.20 «Парламентский вестник»
21.55 «Правовое поле»
22.30 Время новостей Дагестана
23.00 Время новостей. Махачкала
23.20 Д/ф «Антология антитеррора»
00.30 Время новостей Дагестана
01.00 Передача на лакском языке «Аьрши ва агьлу» К 90-летию Республиканского инженерного колледжа
01.35 Т/с «Защитник»
02.20 «Музыкальный майдан»
03.20 Х/ф «Чужестранец»
04.55 «Правовое поле»
05.25 Х/ф «Неоконченная повесть»

ПЕРВЫЙ

5.00 «Доброе утро».
9.00 Новости.
9.20 «Контрольная закупка».
9.50 «Жить здорово!»
10.55 «Модный приговор».
12.00 Новости.
12.15 Т/с «Влюбленные женщины»
14.30 «Время покажет».
15.00 Новости.
15.15 «Время покажет».
16.00 «Мужское/Женское».
17.00 «Наедине со всеми».
18.00 Вечерние Новости.
18.45 «Давай поженимся!»
19.50 «Пусть говорят».
21.00 «Время».
21.35 Т/с «Влюбленные женщины»
23.40 «Вечерний Ургант».
0.15 Ночные Новости.
0.30 «Структура момента».
1.35 Х/ф «3 женщины».
3.00 Новости.
3.05 Х/ф «3 женщины».
4.05 Т/с «Измена».

РОССИЯ 1

5.00 «Утро России».
9.00 «Вести».
9.15 «Утро России».

9.55 «О самом главном».
11.00 «Вести».
11.35 «Местное время. Вести - Москва».
11.55 Т/с «Тайны следствия».
14.00 «Вести».
14.30 «Местное время. Вести - Москва».
14.50 «Вести. Дежурная часть»
15.00 «Наш человек».
16.00 Т/с «Земский доктор».
17.00 «Вести».
17.30 «Местное время. Вести - Москва».
17.50 «Вести».
18.15 «Прямой эфир».
19.35 «Местное время. Вести - Москва».
20.00 «Вести».
20.50 «Спокойной ночи, малыши!»
21.00 Т/с «Анка с Молдаванки»
23.55 «Вести».doc.
1.35 «Нонна Мордюкова. Простая история». «За гранью. Обратная реакция».
3.15 Т/с «Сын за отца».
4.10 «Комната смеха».

НТВ

5.00 Т/с «Адвокат».
6.00 «Сегодня».
6.05 Т/с «Адвокат».
7.00 «НТВ утром».
8.10 «Утро с Юлией Высоцкой».
9.00 Т/с «Возвращение Мухоморова».
10.00 «Сегодня».
10.20 Т/с «Лесник».
12.00 «Суд присяжных».
13.00 «Сегодня».
13.20 «Чрезвычайное происшествие. Обзор».
14.00 Т/с «Улицы разбитых фонарей».
16.00 «Сегодня».
16.20 Т/с «Литейный».
18.00 «Говорим и показываем»
19.00 «Сегодня».
19.40 Т/с «Чужой».
21.35 Т/с «Пятницкий. Глава четвертая».
23.30 «Анатомия дня».
0.10 Т/с «Команда».
2.00 «Квартирный вопрос».
3.05 Т/с «Следственный комитет».

ДОМАШНИЙ

6.30 Ангелы красоты.
7.30 Одна за всех.
7.45 По делам несовершеннолетних.
9.45 Давай разведемся!
10.45 Д/ф «Понять. Простить».
11.55 Д/с «Эффект Матроны». (12+).
12.55 Присяжные красоты.
13.55 Женская консультация
18.00 Одна за всех.
18.05 Т/с «Не родись красивой». (12+).
19.00 Т/с «Весна в декабре»
20.55 Мелодрама «Уравнение любви».
22.55 Рублево-Бирюлево.
23.55 Одна за всех.
0.30 Мелодрама «Белые розы надежды».
2.15 Т/с «Весна в декабре».
4.10 Нет запретных тем.
5.10 Домашняя кухня.
5.40 Тайны еды.
5.55 Одна за всех.

КУЛЬТУРА

6.30 Канал «Евроныус».
10.00 «Новости культуры».
10.15 «Наблюдатель».
11.15 Х/ф «Мать».
12.50 Д/ф «Хор Жарова».
13.15 «Пятое измерение».
13.40 Д/ф «Лоскутный театр»
13.50 Х/ф «Никколо Паганини»
15.00 «Новости культуры».
15.10 «Живое слово».
15.50 Д/ф
17.45 С. Рахманинов. Симфония
18.45 «Книги моей судьбы»
19.15 «Спокойной ночи, малыши!»
19.30 «Новости культуры».
19.45 «Главная роль».
20.05 «Искусственный отбор»
20.45 «Живое слово».
21.25 «Игра в бисер» с И. Волиным. «К. Симонов. Лирика».
22.05 Д/ф «Фрэнсис Бэкон».
22.15 Д/ф
23.10 «Те, с которыми я...» Леонид Филатов».
23.40 «Новости культуры».
23.55 «Худсовет».
0.00 Х/ф «Певичка».

среда, 25 ноября

**ТВ ДАГЕСТАН
РОССИЯ**

08.05-08.08 Местное время. Вести-Дагестан.
08.35-08.41 Местное время. Вести-Дагестан
09.00 Канал национального вещания «Маданият»
11:35 Местное время. Вести-Дагестан.
14:30 Местное время. Вести-Дагестан.
17:30 Местное время. Вести-Дагестан.
18.20 Репортаж с Сессии НС РД
19:35 Местное время. Вести-Дагестан.
РГВК
07.00 Время новостей Дагестана
07.15 Передача на лакском языке «Аьрши ва агьлу»
08.30 Время новостей Дагестана

08.50 Д/ф «Вкус путешествий»
09.25 Х/ф «Неприкаянные»
11.50 «Бизнес Дагестана»
12.30 Время новостей Дагестана
12.55 «Правовое поле»
13.30 «Зов предков»
14.30 Время новостей Дагестана
14.50 «Музыкальный майдан»
16.00 Мультфильм
16.30 Время новостей Дагестана
16.50 Фильм-концерт «Мелодии гор»
18.00 «Вдохновение»
18.45 Передача на даргинском языке
19.30 Время новостей Дагестана
20.00 Время новостей Махачкала
20.20 «На виду» Гамзат Муслимов. Дагестанский патриотический центр

20.50 Мультфильм
21.00 «Поколение» «Елена Абдужалилова: любовь, прощение, терпение...»
21.30 «Жилой мир»
21.50 Проект «Цена жизни»
22.30 Время новостей Дагестана
23.00 «Аутодафе»
00.05 Д/ф «Фазу Алиева»
00.30 Время новостей Дагестана
01.00 Передача на даргинском языке
01.35 Т/с «Защитник»
02.20 «Жилой мир»
02.45 Х/ф «9 хвостов»
04.35 «Поколение» «Елена Абдужалилова: любовь, прощение, терпение...»
05.00 Проект «Цена жизни»
05.30 Х/ф «Поручик Кижж»

ПЕРВЫЙ

5.00 «Доброе утро».
9.00 Новости.
9.20 «Контрольная закупка».
9.50 «Жить здорово!»
10.55 «Модный приговор».
12.00 Новости.
12.15 Т/с «Влюбленные женщины».

РОССИЯ 1

5.00 «Утро России».
9.00 «Вести».
9.15 «Утро России».
9.55 «О самом главном».
11.00 «Вести».
11.35 «Местное время. Вести - Москва».
11.55 Т/с «Тайны следствия».
14.00 «Вести».
14.30 «Местное время. Вести - Москва».

14.50 «Вести. Дежурная часть»
15.00 Новости.
15.15 «Время покажет».
16.00 «Мужское/Женское».
17.00 «Наедине со всеми».
18.00 Вечерние Новости.
18.45 «Давай поженимся!»
19.50 «Пусть говорят».
21.00 «Время».
21.35 Т/с «Тест на беременность».
23.40 «Вечерний Ургант».
0.15 Ночные Новости.
0.30 «Политика».
1.35 Х/ф «Че!»
3.00 Новости.
3.05 Х/ф «Че!»
3.30 Т/с «Измена».
4.20 «Контрольная закупка».

9.00 Т/с «Возвращение Мухоморова».
10.00 «Сегодня».
10.20 Т/с «Лесник».
12.00 «Суд присяжных».
13.00 «Сегодня».
13.20 «Чрезвычайное происшествие. Обзор».
14.00 Т/с «Улицы разбитых фонарей».
16.00 «Сегодня».
16.20 Т/с «Литейный».
18.00 «Говорим и показываем»
19.00 «Сегодня».
19.40 Т/с «Чужой».
21.35 Т/с «Пятницкий. Глава четвертая».
23.30 «Анатомия дня».
0.10 Т/с «Команда».
2.00 «Квартирный вопрос».
3.05 Т/с «Следственный комитет».

ДОМАШНИЙ

6.30 Ангелы красоты.
7.30 Одна за всех.
7.45 По делам несовершеннолетних.
9.45 Давай разведемся!
10.45 Д/ф «Понять. Простить».
11.55 Д/с «Эффект Матроны».

КУЛЬТУРА

6.30 Канал «Евроныус».
10.00 «Новости культуры».
10.15 «Наблюдатель».
11.15 Х/ф «Путевка в жизнь»
13.15 «Красуйся, град Петров!» Петергоф. Екатерининский корпус».
13.40 Д/ф «Древо жизни».
13.50 Х/ф «Никколо Паганини» (СССР - Болгария).

11.55 Д/с «Эффект Матроны»
12.55 Присяжные красоты.
13.55 Женская консультация
18.00 Одна за всех.
18.05 Т/с «Не родись красивой». (12+).
19.00 Т/с «Весна в декабре»
20.55 Мелодрама «Уравнение любви».
22.55 Рублево-Бирюлево.
23.55 Одна за всех.
0.30 Мелодрама «Впервые замужем».
2.25 Т/с «Весна в декабре».
4.20 Нет запретных тем.
5.20 Домашняя кухня.
5.50 Одна за всех.
11.55 Д/с «Эффект Матроны»
12.55 Присяжные красоты.
13.55 Женская консультация
18.00 Одна за всех.
18.05 Т/с «Не родись красивой». (12+).
19.00 Т/с «Весна в декабре»
20.55 Мелодрама «Уравнение любви».
22.55 Рублево-Бирюлево.
23.55 Одна за всех.
0.30 Мелодрама «Впервые замужем».
2.25 Т/с «Весна в декабре».
4.20 Нет запретных тем.
5.20 Домашняя кухня.
5.50 Одна за всех.
11.55 Д/с «Эффект Матроны»
12.55 Присяжные красоты.
13.55 Женская консультация
18.00 Одна за всех.
18.05 Т/с «Не родись красивой». (12+).
19.00 Т/с «Весна в декабре»
20.55 Мелодрама «Уравнение любви».
22.55 Рублево-Бирюлево.
23.55 Одна за всех.
0.30 Мелодрама «Впервые замужем».
2.25 Т/с «Весна в декабре».
4.20 Нет запретных тем.
5.20 Домашняя кухня.
5.50 Одна за всех.
11.55 Д/с «Эффект Матроны»
12.55 Присяжные красоты.
13.55 Женская консультация
18.00 Одна за всех.
18.05 Т/с «Не родись красивой». (12+).
19.00 Т/с «Весна в декабре»
20.55 Мелодрама «Уравнение любви».
22.55 Рублево-Бирюлево.
23.55 Одна за всех.
0.30 Мелодрама «Впервые замужем».
2.25 Т/с «Весна в декабре».
4.20 Нет запретных тем.
5.20 Домашняя кухня.
5.50 Одна за всех.
11.55 Д/с «Эффект Матроны»
12.55 Присяжные красоты.
13.55 Женская консультация
18.00 Одна за всех.
18.05 Т/с «Не родись красивой». (12+).
19.00 Т/с «Весна в декабре»
20.55 Мелодрама «Уравнение любви».
22.55 Рублево-Бирюлево.
23

пятница, 27 ноября

ТВ ДАГЕСТАН

РОССИЯ

08.05-08.08 Местное время. Вести-Дагестан. 08.35-08.41 Местное время. Вести-Дагестан. 11:35 Местное время. Вести-Дагестан. 14:30 Местное время. Вести-Дагестан. 17:30 Вести - Северный Кавказ. 18.20 Мир Вашему дому. 18.40 Гордость Дагестана. Дневник конкурса. 19.10 Наболевший вопрос. 19:35 Местное время. Вести-Дагестан. РГВК 07.00 Время новостей Дагестана

07.15 Передача на аварском языке. 08.00 Обзор газеты «Хакыкьат». 08.10 Мультфильм. 08.30 Время новостей Дагестана. 08.50 Х/ф «Евдокия». 10.40 Международная богословская конференция (Махачкала 2015 г.). 11.10 Пятничная проповедь. Прямая трансляция из Центральной Джума-мечети г. Махачкала. 11.50 «Розумный взгляд». 12.30 Время новостей Дагестана. 12.55 Фестиваль народной песни «Лейся, песня народная». 13.25 «Прогулки по музею». 13.50 «На виду. Спорт». 14.30 Время новостей Дагестана. 14.55 «Музыкальный майдан».

16.00 Мультфильмы. 16.30 Время новостей Дагестана. 16.50 Х/ф «Начальник Чукотки». 18.25 Мультфильм. 18.45 Передача на кумыкском языке. 19.30 Время новостей Дагестана. 20.00 Время новостей. Махачкала. 20.20 «Здоровье». 21.00 Пятничная проповедь. Трансляция из Центральной Джума-мечети г. Махачкала. 21.50 «Ея имя - Женщина». 22.30 Время новостей Дагестана. 23.00 Время новостей. Махачкала. 23.20 Д/ф «Антология антитеррора». 00.30 Время новостей Дагестана. 01.00 Передача на кумыкском языке. 01.35 Т/с «Защитники».

02.20 Х/ф «Подвиги Геркла. Покоритель Микен». 04.00 «Музыкальный майдан». 04.55 Ее имя - Женщина. 05.25 Х/ф «Начальник Чукотки». ПЕРВЫЙ 5.00 «Доброе утро». 9.00 Новости. 9.20 «Контрольная закупка». 9.50 «Жить здорово!». 10.55 «Модный приговор». 12.00 Новости. 12.15 Т/с «Тест на беременность». 14.30 «Время покажет». 15.00 Новости. 15.15 «Время покажет». 16.00 «Мужское/Женское». 17.00 «Жди меня». 18.00 Вечерние Новости. 18.45 «Человек и закон». 19.50 Телеигра «Поле чудес». 21.00 «Время». 21.30 «Голос». 23.40 «Вечерний Ургант». 0.40 «Фарго». (18+). 1.45 Х/ф «Кастинг». 3.30 Триллер «Свидетель». 5.25 «Контрольная закупка».

РОССИЯ 1 5.00 «Утро России». 9.00 «Вести». 9.15 «Утро России». 9.55 «О самом главном». 11.00 «Вести». 11.35 «Местное время. Вести - Москва». 11.55 Т/с «Тайны следствия». 14.00 «Вести». 14.30 «Местное время. Вести - Москва». 14.50 «Вести. Дежурная часть». 15.00 «Наш человек». 16.00 Т/с «Земский доктор». 17.00 «Вести». 17.30 «Местное время. Вести - Москва». 18.15 «Прямой эфир». 19.35 «Местное время. Вести - Москва». 20.00 «Вести». 21.00 «Юморина». 23.00 Х/ф «Барби и медведь». 3.00 «Горячая десятка». 4.05 «Комната смеха».

НТВ 5.00 Т/с «Адвокат». 6.00 «Сегодня». 6.05 Т/с «Адвокат». 7.00 «НТВ утром». 8.10 «Утро с Юлией Высоцкой». 9.00 Т/с «Возвращение Мухомора». 10.00 «Сегодня». 10.20 Т/с «Лесник». 12.00 «Суд присяжных». 13.00 «Сегодня». 13.20 «Чрезвычайное происшествие. Обзор». 14.00 Т/с «Улицы разбитых фонарей». 16.00 «Сегодня». 16.20 Т/с «Литейный». 18.00 «Говорим и показываем». 19.00 «Сегодня». 19.40 Х/ф «Игра с огнем». 23.20 «Большинство». 0.20 «Время Г». (18+). 0.55 Детектив «Конец света». 2.45 Т/с «Следственный комитет».

ДОМАШНИЙ 6.30 Ангелы красоты. 7.30 Одна за всех. 7.50 Д/с «Звездные истории». 10.50 Мелодрама «Провинциалка». 18.00 Одна за всех. 18.05 Т/с «Не родись красивой». (12+). 19.00 Мелодрама «Любовь с испытательным сроком». 22.55 Д/с «Звездные истории». 23.55 Одна за всех. 0.30 Мелодрама «Адель». 2.35 Д/с «Звездные истории». 5.35 Тайны еды. 5.50 Одна за всех. КУЛЬТУРА 6.30 Канал «Евроноьюс». 10.00 «Новости культуры». 10.20 Д/ф «Тамов. Физик от бога». 11.15 Х/ф «Гармонь». 12.25 «Письма из провинции». Балтийск. 12.55 «На этой неделе... 100 лет назад. Нефронтовые заметки».

13.25 Х/ф «Королевская свадьба». 15.00 «Новости культуры». 15.10 «Живое слово». 15.50 Д/ф «Невидимая Вселенная» (Германия). 16.45 «Царская ложа». 17.25 П. Чайковский. «Манфред». Дирижер А. Сладковский. 18.20 Д/ф «Семь дней творения». 19.00 «Смехоностальгия». 19.30 «Новости культуры». 19.45 «Всероссийский открытый телевизионный конкурс юных талантов «Синяя Птица». 21.30 «Искатели». «Секретная миссия архитектора Шусева». 22.20 «Линия жизни». 23.10 Д/ф «Макао. Остров счастья». 23.30 «Новости культуры». 23.45 «Худсовет». 23.50 Х/ф «Сын». (16+). 1.35 М/ф «Ограбление по... 2».

суббота, 28 ноября

ТВ ДАГЕСТАН

РОССИЯ

08.25 Дагестан спортивный. 08.35 Доступность до звезд. Данэль Гарунов. 09.25 Реклама. 11:10 Местное время. Вести-Дагестан. 14:20 Местное время. Вести-Дагестан. РГВК 07.00 Время новостей Дагестана. 07.15 Передача на кумыкском языке «Заманлар гете, халк гетмес». Обычаи и традиции моего народа. 08.00 Мультфильм. 08.30 Время новостей Дагестана. 08.50 Д/ф «Вкус путешествий».

09.20 «Здоровье». 10.10 «Ее имя - Женщина». 10.45 «Вдохновение». 11.20 «Мой малыш». 12.00 Концерт ко дню города Махачкала. 14.30 Х/ф «Моря искушница». 16.00 Мультфильмы. 16.30 Время новостей Дагестана. 16.50 «Vivat, Academia!». 18.00 Золотая коллекция фильмов о родном крае «Возвращение долга». 18.20 «Здравствуй, мир!». 18.45 Передача на лезгинском языке «Вахтар ва инсанар». 19.30 Время новостей Дагестана. 19.55 «Чистое сердце». 20.10 «Под ключ». 20.40 «Интер-диалог». 21.10 «Музыкальный майдан». 21.40 Брейн-ринг «Дербент 2000».

22.30 Время новостей Дагестана. 23.00 Х/ф «Горская новелла». 00.30 Время новостей Дагестана. 01.00 Передача на лезгинском языке «Вахтар ва инсанар». 01.35 «Мой малыш». 02.05 Х/ф «По ком звонит колокол?». 04.35 «Vivat, Academia!». 05.35 Х/ф «Белые росы». ПЕРВЫЙ 6.00 Новости. 6.10 Х/ф «Простая история». 8.00 «Играй, гармонь любимая!». 8.45 М/с «Смешарики. Новые приключения». 9.00 «Умницы и умники». 9.45 «Слово пастыря». 10.00 Новости. 10.15 «Смак». 10.55 «До первого крика совы». 12.00 Новости. 12.10 «Идеальный ремонт». 13.10 «На 10 лет моложе».

14.00 «Теория заговора». 15.00 «Голос». 17.10 «Следствие покажет». 18.00 Вечерние Новости. 18.10 «Кто хочет стать миллионером?». 19.10 «Достояние Республики: Евгений Крылатов». 21.00 «Время». 21.20 «Сегодня вечером». 23.00 «Что? Где? Когда?». Зимняя серия игр. 0.10 «Жди меня, и я вернусь». 1.15 Х/ф «Жизнь хуже обычной». 3.10 Комедия «Прощай, любовь!». 5.05 «Контрольная закупка». РОССИЯ 1 4.45 Х/ф «Он, она и я». 6.35 «Сельское утро». 7.05 «Диалоги о животных». 8.00 «Вести». 8.10 «Местное время. Вести - Москва». 8.20 Мульт утро. 9.30 «Правила движения». 10.25 «Личное. Элина Быстрицкая».

НТВ 11.00 «Вести». 11.10 «Местное время. Вести - Москва». 11.20 «Две жены». 12.20 Х/ф «Его любовь». 14.00 «Вести». 14.20 «Местное время. Вести - Москва». 14.30 Х/ф «Его любовь». 16.45 «Знание - сила». 17.35 «Главная сцена». 20.00 «Вести в субботу». 21.00 Х/ф «Под знаком луны». 0.45 Х/ф «Звезды светят всем». 2.55 Х/ф «Свой-чужой». 4.50 «Комната смеха». РОССИЯ 1 4.40 Т/с «Адвокат». 5.35 Т/с «Шериф». 7.25 «Смотр». 8.00 «Сегодня». 8.15 «Жилищная лотерея Плюс». 8.45 «Медицинские тайны». 9.20 «Готовим с Алексеем Зиминым». 10.00 «Сегодня». 10.20 «Главная дорога».

НТВ 11.00 «Кулинарный поединок». 11.55 «Квартирный вопрос». 13.00 «Сегодня». 13.20 «Я хуюю!». 14.20 «Своя игра». 15.10 «Супер-продукты». «Еда живая и мертвая». 16.05 Т/с «Литейный». 18.00 «Следствие вели...». 19.00 «Центральное телевидение». 20.00 «Новые русские сенсации». 21.00 «Ты не поверишь!». 22.00 «50 оттенков Белова». 23.00 Х/ф «Любовь в словах и картинах». 1.15 Д/с «СССР. Крах империи». 3.15 Т/с «Следственный комитет». ДОМАШНИЙ 6.30 Ангелы красоты. 7.30 Мелодрама «Родной ребенок». (Индия). (12+). 10.30 Мелодрама «Любовница». (12+).

13.50 Мелодрама «Благословите женщину». (12+). 18.00 Д/ф «Религия любви». 19.00 Мелодрама «1001 ночь». (12+). 22.10 Д/с «Восточные жены». 23.10 Д/с «Звездные истории». 0.00 Одна за всех. 0.30 Мелодрама «Победитель». 2.25 Д/с «Звездные истории». 5.25 Домашняя кухня. 5.55 Одна за всех. КУЛЬТУРА 6.30 Канал «Евроноьюс». 10.00 «Библиейский сюжет». 10.35 Х/ф «Конек-Горбунок». 11.55 Д/ф «Тихий Дон». Съемки на фоне эпохи». 12.35 «Пряничный домик». «Переплетное дело». 13.00 «Ключи от оркестра с Жаном-Франсуа Жигелем». И. Стравинский. «Жар-птица». 14.35 Х/ф «Магистраль».

16.05 К юбилею актрисы. «Больше, чем любовь». Нина Гребешкова и Леонид Гайдай. 16.45 Д/ф «Старая Флоренция». 17.00 «Новости культуры». 17.30 Д/ф «Ка. Эм». 18.25 «Выдающиеся писатели России». К. Симонов. Встреча в Концертной студии «Останкино». Запись 1977. 20.05 Д/ф «К. Симонов. Жесткое зрение». 20.55 «Романтика романа». С. Захаров. 21.55 «Белая студия». 22.35 Х/ф «Дик Трейси». 0.25 Д/ф «Дикая Южная Африка». «Большая пятерка». 1.10 Сэр Саймон Рэтл и Берлинский филармонический оркестр. Концерт в Берлине. 1.55 «Искатели». «Загадка подмосковного Версаля». 2.40 Д/ф

воскресенье, 29 ноября

ТВ ДАГЕСТАН

РОССИЯ

10.20 Местное время. Вести Дагестан. События недели. Информационно-аналитическая программа РГВК 07.00 Время новостей Дагестан. 07.15 Передача на лезгинском языке «Вахтар ва инсанар». 08.00 «Здравствуй, мир!». 08.30 Время новостей Дагестана. 08.50 Х/ф «Горская новелла». 10.15 «Музыкальный майдан». 10.50 Брейн-ринг «Дербент 2000». 10.30 «Интер-диалог».

12.00 «Чистое сердце». 12.20 «Под ключ». 13.10 «Красота 05.g». 13.40 Концерт «Кизляр. Цамаури». 15.00 Х/ф «Балтийское небо». 18.00 «Страна гор» представляет: «Главный редактор». 18.50 «Глянец». 19.30 Время новостей Дагестана. Итоги. 20.00 «7 news». 20.10 Мультфильм. 20.30 Ток-шоу «Главная тема» с Алексеем Казаком. 22.30 Время новостей Дагестана. Итоги. 23.00 Х/ф «В джазе только девушки». 01.00 «Страна гор» представляет: «Главный редактор».

01.40 Концерт «Кизляр. Цамаури». 02.40 Ток-шоу «Главная тема» с Алексеем Казаком. 04.20 Х/ф «Балтийское небо». ПЕРВЫЙ 5.35 «Наедине со всеми». 6.00 Новости. 6.10 «Наедине со всеми». 6.35 Комедия «За двумя зайцами!». 8.10 «Служу Отчизне!». 8.45 М/с «Смешарики. Пинкод». 8.55 «Здоровье». 10.00 Новости. 10.15 «Непугуемые заметки». 10.35 «Пока все дома». 11.25 «Фазенда». 12.00 Новости. 12.15 «Баракхолка». 13.00 «Гости по воскресеньям!». 14.00 «Все хиты «Юмор FM» на Первом!».

15.50 Х/ф «Приходите завтра...». 17.50 «Точь-в-точь». 21.00 Воскресное «Время». 23.00 Триллер «Метод». (18+). 0.00 Х/ф «Брюс Ли». 1.50 Х/ф «Уходя в отрыв». 3.45 «Модный приговор». РОССИЯ 1 5.35 Комедия «Спортлото-82». 7.30 «Сам себе режиссер». 8.20 «Смехопанорама». 8.50 «Утренняя почта». 9.30 «Сто к одному». 10.20 «Местное время. Вести - Москва». Неделя в городе. 11.00 «Вести». 11.10 «Смеяться разрешается». 12.10 Х/ф «Княжна из хрущевки». 14.00 «Вести». 14.20 Х/ф «Княжна из хрущевки».

НТВ 16.00 «Всероссийский открытый телевизионный конкурс юных талантов «Синяя Птица». 18.00 Х/ф «Чужие дети». 20.00 «Вести недели». 21.30 Т/с «Тихий Дон». 0.15 Х/ф «Я подарю себе чудо». 2.15 «Фокус-покус. Волшебная история». 3.15 «Смехопанорама». 3.45 «Комната смеха». НТВ 5.05 Т/с «Адвокат». 6.05 Т/с «Шериф». 8.00 «Сегодня». 8.15 Лотерея «Русское лото Плюс». 8.50 «Их нравы». 9.25 «Едим дома». 10.00 «Сегодня». 10.20 «Первая передача». 11.00 «Чудо техники». 11.50 «Дачный ответ». 13.00 «Сегодня». 13.20 «Поедем, поедим!».

14.10 «Своя игра». 15.00 «Наш ПотребНадзор». Не дай себя обмануть! 16.00 Т/с «Литейный». 18.00 «Акценты недели». 19.00 «Точка». 19.45 Т/с «Паутина». 23.40 «Пропаганда». 0.15 Д/ф «Беирут-82. Незвестная война Брежнева». 1.20 Т/с «Шериф». 3.05 Т/с «Следственный комитет». ДОМАШНИЙ 6.30 Ангелы красоты. 7.30 Одна за всех. 8.00 Мелодрама «Молодая жена». (12+). 9.55 Мелодрама «Благословите женщину». (12+). 14.05 Мелодрама «Любовь с испытательным сроком». (12+). 18.00 Д/с «Звездная жизнь». 19.00 Мелодрама «Осенняя мелодия любви».

22.45 Д/с «Звездные истории». 23.45 Одна за всех. 0.30 Мелодрама «На перепутье». (Беларусь). 2.25 Д/с «Звездные истории». 5.25 Домашняя кухня. 5.55 Одна за всех. КУЛЬТУРА 6.30 Канал «Евроноьюс». 10.00 «Обыкновенный концерт с Эдуардом Эфириным». 10.35 Х/ф «Кашей Бессмертной». 11.40 Д/ф «Страна волшебника Роу». 12.20 «Россия, любовь моя!» «Культура табасаранцев». 12.50 «Кто там...». 13.20 Д/ф «Дикая Южная Африка». «Большая пятерка». 14.10 «Гении и злодеи». Гавриил Илизаров.

14.35 «Пешком...» Москва союзная. 15.05 Х/ф «Дик Трейси». 16.45 «И друзей соберу... Борис Поюровский». Вечер в Доме актера. 17.25 «Искатели». «Темная история белого камня». 18.15 Х/ф «Комиссар». 20.00 «Больше, чем любовь». «Нонна Мордюкова. О любви без счастья». 20.40 Д/ф «Тихий Дон». Съемки на фоне эпохи». 21.25 «По следам тайны». «Загадочные предки человечества». 22.15 «Послушайте!» «Константину Симонову посвящается...». 23.35 Д/ф «Ка. Эм». 0.30 Х/ф «Магистраль». 1.55 «Искатели». «Темная история белого камня». 2.40 Д/ф «Вальпараисо. Горгородрада».

СПОРТ с 23 по 30 НОЯБРЯ

ПОНЕДЕЛЬНИК

6.30 Д/с «Мама в игре». 7.00, 7.30, 8.00, 10.00, 11.00, 15.00, Новости. 7.05 «Ты можешь больше!». 7.30 Новости. 7.35 «Ты можешь больше!». 8.05 «Живи сейчас!». 9.05 Все на Матч! 11.05 Д/ф. 12.05 Смешанные единоборства. Bellator. 15.05 Все на Матч! 15.55 Хоккей. КХЛ. «Сибирь» (Новосибирская область) - «Авангард» (Омская область). 18.30 «Континентальный вечер». 19.30 Профессиональный бокс. 22.30 Д/с «Безграничные возможности». 23.00 Все на Матч! 0.00 Тяжелая атлетика. 1.45 «Удар по мифам!». 2.00 Д/с «Сердца чемпионов». 2.30 Тяжелая атлетика. 4.15 Д/ф «Важная персона». 6.00 Д/ф «Кардиограмма жизни».

ВТОРНИК

6.30 Д/с «Первые леди». 7.00, 7.30, 8.00, 10.00, 11.00, 14.00, 16.00, Новости. 7.05 «Ты можешь больше!». 8.05 «Живи сейчас!». 9.05 Все на Матч! 11.05 «Анатомия спорта с Эдуардом Безугловым». 11.30 Д/с «Второе дыхание». 12.05 Все за Евро. 12.30 «Где рождаются чемпионы?». 13.00 «Спортивный интерес». 14.05 Д/ф «Важная персона». 16.05 «Особый день с Константином Цзю». 16.30 «Дублер». 17.00 Все на Матч! 18.00 Д/с «1+1». 18.45 «Куль тура с Юрием Дудем». 19.15 Все на футбол! 19.45 Футбол. Лига чемпионов. «Зенит» (Россия) - «Валенсия» (Испания). 22.00 Все на футбол! 22.30 Футбол. Лига чемпионов. «Барселона» (Испания) - «Рома» (Италия).

СРЕДА

6.30 Д/с «Сердца чемпионов». 7.00, 7.30, 8.00, 9.00, 10.00, 11.00, 12.00, 14.00, Новости. 7.05 «Ты можешь больше!». 7.35 «Ты можешь больше!». 8.05 «Живи сейчас!». 9.05 Все на Матч! 11.05 «Куль тура с Юрием Дудем». 11.30 Д/с «Первые леди». 12.05 Д/с «Безграничные возможности». 12.35 «Детали спорта». 12.45 Д/ф «Тонкая грань». 14.15 Д/с «Второе дыхание». 14.45 Д/с «1+1». 15.30 Д/ф «Тренер». 15.45 Все на Матч! 16.45 Д/ф «Два Эскобара». 19.15 Все на футбол! 19.45 Футбол. Лига чемпионов. ЦСКА (Россия) - «Вольфсбург» (Германия). 22.00 Все на футбол! 22.30 Футбол.

ЧЕТВЕРГ

6.30 Д/с «Второе дыхание». 7.00, 7.30, 8.00, 9.00, 10.00, 11.00, 12.15, 14.00, 15.00, Новости. 7.05 «Ты можешь больше!». 7.35 «Ты можешь больше!». 8.05 «Живи сейчас!». 9.05 Все на Матч! 11.05 «Матч, который не состоялся». 12.05 Д/с «1+1». 12.50 Д/ф «Мэрион Джонс. Потерять все». 14.05 «Точка на карте». 14.30 «Спортивный интерес». 14.45 «Тифозы. Итальянская любовь». 15.05 «Лучшая игра с мячом». 15.35 Д/ф «Неудачная попытка Джордана». 16.45 «Детали спорта». 17.00 Все на Матч! Прямой эфир. Аналитика. Интервью. Эксперты. 18.00 Все на футбол! 18.45 Футбол.

ПЯТНИЦА

6.30 «Лучшая игра с мячом». 7.00, 7.30, 8.00, 9.00, 10.00, 12.00, Новости. 7.05 «Ты можешь больше!». 8.05 «Живи сейчас!». 9.05 Все на Матч! 10.10 Фигурное катание. 11.30 «Где рождаются чемпионы?». 12.05 «Анатомия спорта с Эдуардом Безугловым». 12.30 «Дублер». 13.00 Фигурное катание. 14.40 Профессиональный бокс. 17.00 Все на Матч! 18.00 Д/с «Второе дыхание». 18.30 «Безумный спорт с Александром Пушкиным». 19.15 Х/ф «Охотник на лис». 22.00 «Спортивный интерес». 23.00 Все на Матч! 0.00 Тяжелая атлетика. 1.45 «Детали спорта». 2.00 Д/с «Первые леди». 2.30 Тяжелая атлетика. ЧМ. Мужчины. Прямая трансляция из США. 3.45 Д/ф «Неудачная попытка Джордана».

СУББОТА

6.30 Фигурное катание. 7.40, 9.55, 13.00, Новости. 7.45 «Анатомия спорта с Эдуардом Безугловым». 8.20 Фигурное катание. 10.40 Все на Матч! 10.40 Фигурное катание. 13.05 «Особый день с Константином Цзю». 13.30 Фигурное катание. 15.55 Формула-1. Гран-при Абу-Даби. Квалификация. 17.00 Все на футбол! 17.20 Росгосстрах Чемпионат России по футболу. «Терек» (Грозный) - «Зенит» (Санкт-Петербург). 19.40 «Детали спорта». 20.00 Специальное расследование. 21.00 Смешанные единоборства. UFC. 23.00 Все на Матч! 0.00 Тяжелая атлетика. 1.45 «Дублер».

ВОСКРЕСЕНЬЕ

6.30 Фигурное катание. 7.30, 8.00, 8.55, 12.00, Новости. 7.35 Д/с «Второе дыхание». 8.05 Все на Матч! 9.00 Фигурное катание. 11.20 «Поверь в себя. Стань человеком». 11.50 «Детали спорта». 12.10 «Безумный спорт с Александром Пушкиным». 13.00 Специальное расследование. 14.00 Все на Матч! 15.00 «Биатлон с Дмитрием Губерниевым». 15.35 Биатлон. 19.00 Формула-1. 21.05 Д/с «Сердца чемпионов». 21.30 «Дуэль» (Шипулин/Фуркад). 22.00 Д/ф. 23.00 Все на Матч! 0.00 Х/ф «Охотник на лис». 5.20 «Безумный спорт с Александром Пушкиным». 6.00 «Биатлон с Дмитрием Губерниевым».

РАДИО

ИСЛЕН, 23-НОЯБРЬ 12.10 «Дагустан». Хабарар. 12.35 «Хважамжам». САЛАСА, 24-НОЯБРЬ 12.10 «Дагустан». Хабарар. 12.30 «Карчи Дагустан». АРБЕ, 25-НОЯБРЬ 12.10 «Дагустан». Хабарар. 12.30 «Исламдин Девирар». ХЕМИС, 26-НОЯБРЬ 12.10 «Дагустан». Хабарар. Газетдин обзор. 12.30 «Вахт ва жельялар». ЖУЪМЯ, 27-НОЯБРЬ 12.10 «Дагустан». Хабарар. 12.30 «Исламдин сес». КИШ, 28-НОЯБРЬ 10.43 «Гвафтедин нетижар». 10.50 Концерт. ГЪЯД, 29-НОЯБРЬ 10.43 «Кард». Аялар патал программа.

Программа гъазурайди - Насима ВЕЛИБЕГОВА

“ИГ”-дин

меркездал гужумна

Франциядин авиацияди Сирияда авай “Исламдин государстводин” террориствилдин дестедин гьакъики меркез тир Эр-Раккадал гужумарна. Идан гьакъиндай, США-дин гужуматда авай чешнедал асаслу хьана, NBC News агентстводи хабар гузва.

Терг авур чкайрин гьакъиндай са гьихтин ятлани делилар гизвач. Франциядин ВВС-ри международный коалициядин составда аваз Эр-Раккадин винел гьавадай гужумра иштирак авунин гьакъиндай хабар, вичин ихтиярда Франциядин армиядин Генеральный штабдин малумат авай Франс-Пресс агентствода асаслу хьана, ТАСС-ди тестикъарзава.

Франциядин авиацияди 15-ноябрдиз Эр-Раккадал гужумарна. Гужумар авунин нетижада командный пункт, жигьадистар кватл-дай центр, женгинин суьрсет авай склад ва тренировкайрин лагерь тергна. Гьавадай авур гужумра Франциядин, ОАЭ-дин ва Иорданиядин 12 самолетди иштиракна. Абуру 20 бомба гадарна. “ИГ”-дин сенгерал 14-ноябрдин йифиз Парижда киле феий терактрилай гужуьнлиз гужумарна. Франциядин меркездал гужум авур вахтунда 129 кас телеф хьана. Абурун арада Франциядин, Россиядин, США-дин, Великобританиядин, Германиядин, Испаниядин ва Италиядин граждандар авай.

Чпин квалериз хтана

Сирияда масанриз катнавай миллиондив агакьна агьалияр террористрин дестейрикай азаднавай районриз хтана. Россиядин военныйри киле тухвай серенжеррилай гужуьнлиз исламистар абуру кьунвай чилерилай ахкъудиз алакьна, малумарна ООН-дин Хатасузвилдин Советдин заседанидал и организацияда авай Сириядин араб республикадин полпред Башар Жаафара.

Сирияди, Иракди, Иранди ва Россияди киле тухвай разведкадин делилри хьсан нетижаяр арадал гьана, алава хьувуна дипломатди. И карди “гзаф районрай террориствилдин дестеяр ахкъуддай мумкинвал гана”, - лагьана ада.

“Сирия терроризмдихъ галаз женг члугваз кланзавай гьи государстводихъ галаз хьайитлани саналди кваллахиз гьазур я”, - лагьана ада. “И кардиз талукъ яз Сириядинни Россиядин военныйри саналди тир гьекатар киле тухузва”, - малумарна Жаафара.

Сирияда чуьруьк 2011-йисан гатфарилай давам жезва. И вахтунда маса улквейриз катнавайбурун къадар 4 миллион касдив агакьнава, телеф хьайибурун къадарни 230 агъзур касдилай алатнава.

Россияди 30-сентябрдилай Сириядин территориядал алай террориствилдин дестейриз гьавадай ягунар къазва. Боевик-

риз акси акъвазун патал Сириядин президент Башар Асада Москвадивай куьмек тлалабна.

14-ноябрдиз Австриядин меркезда Сириядин месэладай рахунар кьиле фена. Ана Россиядин, США-дин, Франциядин, Великобританиядин, Германиядин, Саудовский Аравиядин, Туьркиядин, ЕЭС-дин, Арабрин государстводин лигади ва санал кваллахунин рекъай Исламдин организацияди иштиракна. Гуьруьшдал Сирияда йисни зуралай сечкияр тухунин гьакъиндай икьрардал атана. Алай вахтунда улкведа са вахтунлай маса вахтунал элячлзавай гужумат кардик ква ва ада цийи конституция теклифда.

Парижда терактар авурбурукай садан квал жагьанва

Франциядин махсус къуллугъриз 14-ноябрдин йифиз Парижда терактар авурбурукай са террористдин квал жагьанва. Идан гьакъиндай Le Figaro газетди хъизва. Квал Париждин кефердинни рагъэкьечдай пата Сен-Дени департаментдин Бобиньни лугъдай чкадай жагьана. Силисдин делилралди, квал Вольтер бульварда вичи-вич хьиткьинарай Ибрагьим Абдеслама кирида кьунвай.

Квалей ноутбукар ва смартфонар жагьана. Силисчийри фикрзавайвал, и квал терактдиз гьазурвал аквазвай, члуру ният авайбуру кват жезвай чинебан чка тир. И дарамат терактар ийидалди са гьафтедин вилик ишлемишайдини чириз алакьна.

14-ноябрдин йифиз Парижда ва адан кьерехра са шумуд теракт авуна. Нетижада 129 кас телеф, 352 касдални хирер хьана. Боевикри са шумуд кафеда ва ресторана авай ксариз гуьлле гана. Вичин чандилай гьил къачунвай касди Вольтер бульварда, вичи-вич хьиткьинарна, “Батаклан” концертный залда залукар кьуна, меркездин Сен-Дени лугъдай чкада авай “Стад де Франс” футболдин стадиондал пуд хьиткьинарун арадал гьана.

Гужумар авунай жавабдарвал Россиядин территориядал къадагьа авунвай “Исламдин государстводин” террориствилдин дестеди вичин хивез къачуна.

Силисди и кар авуник шерик тир 7 касдин тварар тайинарнава. 31 йис хьанвай Ибрагьим Абдесламалай гьейри, и кардик Сириядин 25 йис хьанвай гражданин Агьмед аль Мугьаммед, Франциядин 20 йис хьанвай гражданин Биляль Хатфи, 28 йис хьанвай парижгьли Сами Амимур, Франциядин 29 йис хьанвай гражданин Исмаил Омар Мостефаи шерик я. Кьве касдин тварар тайинариз алакьнавач. Абуру вири кьенва. Гужум авунин кьве иштиракчи, 27 йис хьанвай, Брюсселда дидедиз хьайи Франциядин гражданин Салах Абдеслам ва мад сад фикрзавайвал, сагь-саламат я ва розыскда авайди яз малумарнава.

СМИ-риз терактар тешкилай касдин тварни чир хьанва. Ам 27 йис хьанвай Сириядин агьали Абдель Гьамид Абауд я.

Вичи-вич кьена

Украинадин Черкасский областда пенсионеркади вичин уьмуьр, вичи-вич кьиналди, акьалтарна. И кардай ада Украинадин президент Петр Порошенко ва премьер-министр Арсеней Яценюк тахсирлу я лугъузва. Идан гьакъиндай вичин Facebook-да чкадин журналист Владимир Чоса хабар гана.

“Шегьердин жуьредин поселок тир Лысянкада 80 йис хьанвай бадеди вичи-вич куь-

рсарна. Ам текдиз яшамиз жезвай (хва Россияда са гьина ятлани ава). Рекьидалди виликамаз кьенвай чарче ада “Зун кьинай Порошенко ва Яценюк тахсирлу я” лугъузва, - кьейдзава корреспондентди.

Чарчихъ газ ишлемишунай 4 агъзур гривень гун лазим тирди кьенвай счет галкурнавай. “Газовикри гьа ихтин счетар гана, ада виш гривендилай са тимил гзаф гун лазим тиртлани”, - алава хьувуна Чоса.

Черкасский областда авай полициядин кьилин управленидин пресс-къуллугъда дишегьлиди вичи-вич кьейиди тестикъарна.

Коммунальный къуллугърай, гьа гьисабдай яз газ ишлемишунайни кьиметар кьажун Киевдиз финансрин рекъай куьмек гунин шартрикай сад яз Международный валютный фондуни теклифнай. Кьиметар кьажун кьечепатай гьизвай кудай шейэрин кьиметрихъ галаз къадайвал авун чарасуз я.

Украина экономикадин рекъай дуьньядал виридалайни “бахтсуз” вад улкведик акатзава. “Бахтсузвилдин индекс” пул къуватдай аватунихъ ва бейкарбурун къадар гзаф хьунихъ галаз алакьалу ийизва. Украинада и рекъем 27 процентдиз барабар я.

150 кас кьунва

Эхиримжи кьве гьафтеда Ташкентда “Исламдин государстводихъ” галаз шерик хьунай шак финай 150-далай гзаф ксар кьунва, хабар гузва Regnum-ди. Агентстводин чешмедин гафралди, экстремистар винел акъудун патал алай вахтунда къайдаяр хуьдай органриз алава къуватар желбанава.

“МВД-дин министрдин буйругъдал асаслу яз милициядин, гьа гьисабдай яз, ракъун рекьерин хатасузвилдин къуллугъчийриз, яшайишдин частариз ва масабуруз шак физвай ксар чирун патал квалба-квал къекъуьнин буйругъ ганва”, хабар гузва Regnum-дин суьгьбетчиди.

Сентябрдин вацра улкведин са бязи шегьерра “Исламдин государстводин” экстремиствилдин дестедин кьурхуяр гузвай листовкаяр мукьвал-мукьвал пайда жезвай. Са шумуд варз идалай вилик Ташкентский областдин Янгив ва Паркент районра “Исламдин государстводинбуруз” ухшар авай пайдахар куьрсарнай.

2014-йисан зулуз Къазахстанда Юкьван Азиядин агьалийри Мукьвал тир рагъэкьечдай пата киле физвай дяведа “ИГ”-дин террефдал алаз иштиракзавайдан гьакъиндай доклад чапнай. Гьахъ-гьисабдин делилрал асаслу яз, боевикрин террефдал алаз 500 узбекди, 460 туркменди, 100 кьиргьизди, 190 тажикди женг члугвазва.

Рекъемар

- Алай йисуз Россияда **101 миллион тонн** техил кватл хьувуна.
- Чилин винел тарарин къадардал гьалтайла Россия **сад лагъай** чкадал ала.
- 2015-йисан январь-сентябрь варцара Россияда **694,1 агъзур** квартира ишлемишиз вахкана.

ЦБ-дин курсуналди кьенин юкьуз:

1 доллар - 65,48 манат,
1 евро - 69,78 манат,

кьизил (1 гр) - 2275,33 манат,
гимшиш (1 гр) - 30,23 манат.

ИНТЕРНЕТДАЙ.

Гьазурайди - Шагьисмаил ГЪАЖИМИРЗОВ

Мерседес чуьнуьхна

Москвадин Международный алакьайрин госинститутдин (МГИМО-дин) 1-курсунин студентдин 6,1 миллион манатдин кьимет авай Mercedes-Benz G350 BlueTec чуьнуьхна. Идан гьакъиндай “Москва” агентстводиз къайдаяр хуьдай органра авай чешмеди хабар гана.

Автомобиль Москвадин рагъэкьечдай пата авай къаравул алай хьуси касдин стоянкадилай чуьнуьхна. 19 йис хьанвай студентдилай полициядиз арза 16-ноябрдиз агакьна. “Чуьнуьхун” статьядай уголовный дело къарагьарнава.

Ноябрдиз Москвада 6,5 миллион манатдин кьимет авай мад са машин чуьнуьхнай.

Алай йисан августдиз меркездин Кеферпатан Бутово районада 11 миллион манатдин кьимет авай Мерседес-Бенц чуьнуьхнай. Апрельдиз Москвадин ЦСКА-дин хоккеист Евгений Артюхинан машинни чуьнуьхнай. Пуд варз алатайла, машин Москвадин патав гвай Лунево хуьруьн са гараждай жагьанай.

Цийи чин эхцигна

Нью-Йоркда дуьньяда виридалайни гзаф инсандин чин дегишарай операция киле фена. Нетижада инсандал маса касдин чин эхцигна лагъайтлани жеда. 2001-йисуз цяяр хкадардайла чин кайи гуьгьуьллу дружинадин иштиракчидал тамамдаказ цийи чин-нер, япар, плузарар, къекьемар эциг хьувуна, хабар гана 17-ноябрдиз Рейтер агентстводи.

Операция Нью-Йоркдин университетдин медицинадин центрада гьеле августдин вацра киле фенай, адан нетижаяр анжах исята раижна. 41 йис хьанвай Патрик Хардисонал, велосипед гьалдайла бедбахтвилдин дуьшуьшдик акатна телеф хьайи 26 йис хьанвай Дэвид Роудбахан чин эхцигна.

Операция 26 сятда давам хьана. Ана 150 духтурди иштиракна, хабар гана пресса патал киле феий брифингдал медицинадин бригададин руководитель-пластический хирург Эдуардо Родригеса.

Телеф хьайидан чин тамамдаказ алудна ва Патрикан келледал алукина. “Вири кваллахар лап хьсандиз киле фена”, - лагьана гуьгьуьнлай Родригеса.

Хардисонан чин 2001-йисуз Миссисипи штатда авай Сенатобия шегьерда цай хкадардайла канай. Виридалайни кьурхулувал ам тир хьй, адаз къекьемар амачир, гьавилей и карди ам буьркьуь хьунал гун мумкин тир. Гила адавай вилер акьализ ахьайиз ва вилер акьална ксуз жезва.

Лезги газет

УЧРЕДИТЕЛЬ:
РД-дин Гьукумат
367000, Махачкала, пл. Ленина, 1
КЪИЛИН РЕДАКТОР
А.У. САИДОВ
Тел/Факс. (872-2) 65-00-60
E-mail: lezgiGazet@yandex.ru

КЪИЛИН РЕДАКТОРДИН
ЗАМЕСТИТЕЛЬ
Ш.Ш. ШИХМУРАДОВ
65-13-55

КЪИЛИН РЕДАКТОРДИН
ЗАМЕСТИТЕЛЬ -
ЖАВАБДАР СЕКРЕТАРЬ
Д. Б. БЕЙБАЛАЕВ
65-00-61

ОТДЕЛРИН РЕДАКТОРАР:

ПОЛИТИКАДИН
Н. М. ИБРАГЪИМОВ
65-02-81

ЭКОНОМИКАДИН
Ж. М. САИДОВА
65-00-59

КУЛЬТУРАДИН
Э. Д. ШЕРИФАЛИЕВ
65-00-58

ЛИТЕРАТУРАДИН
М. А. ЖАЛИЛОВ
65-00-64

ЯШАЙИШДИН ВА ЧАРАРИН
А. Х. ГЪАМИДОВ
65-00-63

БУХГАЛТЕРИЯ
65-00-62
КАССА
65-00-58

ЖАВАБДАР КОРРЕКТОР
М. МАГЪАМДАЛИЕВА

ВЕРСТКА ИЙИЗВАЙДИ
Ш. ФЕЙЗУЛЛАЕВА

НУМРАДИН РЕДАКТОР
Э. ШЕРИФАЛИЕВ

Чап ийиз вахкудай вахт - 21.00
Чап ийиз вахкана - 16.00

Газет "Лезги газетдин" компьютерин базада гъазурна.

Газет "Лотос" ООО-дин типографияда чапна.

367000, Махачкала,
Пушкинн куьче, 6.

Тираж 7608

Макъалаяр редакцияди туькьур хъийизва. Макъалайриз рецензияр гузвач ва абур элкьвена вахкузвач. Редакциядинни макъалайрин авторрин фикрар сад тахун мумкин я.

Газет массовый коммуникацийрин хиле закондательствода амал авунал гуьзчивал авунин ва культурадин ирс хуьнин рекъай РФ-дин Федеральний къуллугъдин Кыблепатан федеральный округда авай Управлениди регистрация хьувунва.

ПИ № ФС 10-6468 2007-йисан 26-январь

РЕДАКЦИЯДИН ВА
ИЗДАТЕЛДИН АДРЕС:

367018, Махачкала,
1 Петрдин проспект, 61,
7-мертеба.

И - И лишандик квай материалар гъакъидихъ чапзавайбуруя.

НАШИ РЕКВИЗИТЫ:

ГБУ "Редакция республиканской газеты "Лезги газет"

УФК по РД
Отделение - НБ РД г.Махачкала
БИК - 048209001
ИНН - 0561051314
Р/Сч - 40601810100001000001
Л/Сч - 20036 Ш60090

Сулейманан къайгьуда Халкъдин къажгъан муркъадални ргада

Дагъви ШЕРИФ

Чун гъар йисан майдин вацра ХХ асирдин Гомер Стлал Сулейманан сурал, гуьмбетдин вилик къватл жезва. Шаирдин эсерар къелзава, ам рикел хкизва ва лезги эдебиятдикай суьгьбетарзава. Гъа са вахтунда, адан гуьмбет жагъунда тунин, шегьерэглийриз а багъ чи шаирдин тиварунихъ галайди чир хъун патал къул алкурунин месэлани кудзава. Махачкала шегьердин администрацияди и барадай махсус къарарни къабулна. Амма кар виликди юзана. И йикъара шаирдин сур ва гуьмбет ракъун жугъунда туна! И карди аниз михъивал ва къулайвал таъминарда!

Ни и кардиз къуват гана? Чаз

чир хъайивал и кар чи хва, ашукъ Алихана вичин хивез къачуна. Гъисабар-гекъигунар авурдалай къулхъ, и кардал ада чи са бязи маса ватанэгълиярни желбна. Пулдин такъатрин куьмекар авур ФЛНКА-диз, РФ-дин Госдумадин депутат Мамед Абасоваз, жугъун гъазурай устларар Стлал Сулейманан ватан-да кардик квай "Ворота и двери" устларханадин иеси Асрет Рамазановаз ва адан куьмекчи Камил Шихсалагъоваз, къайгъусуз тахъай цлудралди амай къегъалризни Алихана чухсагъул лугъузва...

* * *

Гъурметлу ватанэгълияр! И гъафтедин киш йикъан (21-ноябрь) сятдин цусадаз Стлал Сулейманан сурал ва гуьмбетдал члугунвай жугъун ачухунин мярекат кьиле фида. Буюр, ша!

Гъ.Къурбан - урус члалал

Дагъви ШЕРИФ

Дагъустандин бажарагълу зари ва алим Къурбан Халикович АКИМОВАН хци къелемдикай цлудралди ктабар, са шумуд справочник, энциклопедия, санбар макъалаяр хкатнава. Лезги эдебиятдал рикл алайбуру ада саки гъар йисуз цийи эсерралди, ктабралди шадарзава. И сеферда писателди чи эдебиятдин столдал гъанвай эсерин къватлал сифте яз урус члалалди я.

"Коралловые бусы" ("Мержендин хтар") тивар алай ктабда авторди гъар жуьре йисара хкъенвай гъикаяяр, новеллаяр, повесть гъатнава. Максим АЛИМОВА лезги члалай авунвай таржумаяр лагъайтла, автордин къетлен хатуниз ухарбуру хъанва. Кватлалда гъатнавай эсерар алатай асирдин юкъвара жегъилрин уьмуьрдиз ва месэлайриз талукъбуру я. Тербиядин манадин и эсерар тарихдин прозадик акатзава.

Педагогикадин илимдинни ахтармишунрин Институтдин илимдин къуллугъчи, филологиядин илимдин кандидат Сабина Алиевади къейдзавайвал (Ада Къ. Акимован роман-трилогиядай кандидатвилдин диссертация хвена), писатель Гъаким Къурбанан яратмишунриз амайбурулай тафаватлу тир вичин къетлен хатл, хъинин къайда хас я. Алимди гена лагъанва: "Адан эсеррай художественный гафунин ва хкъен-

вай къайдадин, ишлемишнавай девлетлу хайи члалан ва адан тикрариз тежедай рангарин садсадав къурвал гъиссзава. Темайрин ва къарагъарнавай месэлайрин кар алайвилай, эсерар художественный къайдада теснифнавай ва келиз, гъавурда акъаз регътивилай, абурун метлебдин ва тербиядин жигъетдай Гъаким Къурбан гъакъикъатдани халкъдин писатель я лугъуз жеда. Ам халкъдин арада члехи хъанвай, тербия къачунвай ва вичин хайи халкъ патал зегъмет члугъазвай инсан-зари-алим тирди яратмишунрай хъсандиз къатлуз жезва".

Чна и гафарин тереф тамамвилелди хуьзва ва устаддиз сифте яз къачунвай кам мубаракзава. Заридин яратмишунрал рикл алай, абурухъ галаз урус члалалди таниш жез къанзавайбурувай "Коралловые бусы" тивар алай ктаб вичивай ва таржумачидивай суракъиз жеда.

Утерянный аттестат о полном среднем образовании серии 05 АБ за № 0086889, выданный в 2013 г. МБОУ "Даркуш-Казмаларская СОШ им. М.Шабанова Сулейман-Стальского района РД на имя МУРАДОВОЙ Лезгият Магидовны, считать недействительным.

"Дуьнья - аялрин гъиле"

Алаудин ГЪАМИДОВ

Алатай киш юкьуз Махачкъалада Къумукърин театрда хъайи мярекат гъа ихътин лишандик кваз кьиле фена. Бегъем сагъламвал авачир аялриз талукъарна тухвай республикадин социально-культурный серенжемдин тешкилатчир РД-дин культурадин министерство, республикадин культурадин министерстводин Халкъдин яратмишунрин къвал, меркездин администрация ва культурадин управление, ВОС-дин РД-да авай тешкилат, аялрин реабилитациядин ва "Хизан" тивар алай центараяр тир.

Театрдин дегълизира декоративно-прикладной ва изобразительный искусстводин выставка ачухнавай. Ана аялри рангаралди члугунвай жуьреба-жуьре шиклар, чпин гъилералди туькьурнавай шейэр эцигнавай.

Йикъан сятдин 12. Концертдин программа башламишдалди вилик сегънедиз Дагъустандин культурадин министрдин заместитель Марита МУГАДОВА экъечна. Ада, лап гъайиф члугунивди Парижда (Франция) хъанвай мусибатдин (терактрин, телефвилерин) вакъайрикай хабар гана, ва телеф хъайибурухъ яс члугунин лишан яз, са декъикъада къвачел къарагъна, кисна акъвазун тлаабна.

"Къе дуьньяда кьиле физвай вакъайриз килигна, чна чи вири къуватар чи аялрин гележег хъсан хъун патал серфна къанда. Анжах искусство арадал гъизвай аялри чи уьмуьр гуьрчегарзава, гъа идан асретдай чна абуруз чух-

сагъул лагъана къанзава", - акъалтарна вичин рахунар М.Мугадовади.

Мярекат кьиле физвай арада концертдин программада иштираквай коллективрин руководителриз Дагъустанда искусство вилик тухуник пай кутунай гъурметдин грамотаяр ва къиметлу пишкешар гана.

Залда ацукънавайбуру Махачкъаладин искусстводин 2-нумрадин школадин (ДШИ) "Кавказдин аялар" ансамблди тамарай сад лагъай нумра гурлу капар ягъуналди къаршиламишна. "Чи коллективди ихътин мярекатра гъамиша активвилелди иштиракзавайди я, тамашачийрини чун лап хушдаказ къабулзава. Ансамблдин репертуарди неинки чи республикада тухузвай серенжемрин, гъакл федеральный ва къецепатан улкъвейрин мярекатрин игътияжар таъминарзава. Бегъем сагъламвал авачир аялрин иштираквал авай серенжемар мукъвал-мукъвал тухванайтла хъсан тир", - лагъана эхирдай "Кавказдин аялар" ансамблдин художественный руководитель Майрам КАЗИМОВАДИ.

Концертдин программдин иштиракчир яз сегънедиз гъакл Избербаш шегьердин махсус (коррекционный) школа-интернатдин, ВОС-дин (Всероссийское общество слепых) Махачкъалада авай Дагъустандин региональный отделенидин аялар, гъакл Къумторкъала райондай, Избербашдай, Каспийскдай, Махачкъаладай атанвай яратмишдай коллективар, профессиональный музыкантар, мандарар ва композиторарни экъечна.

2016-йис патал

Лезги газет

КХЪИХЪ!

ИНДЕКСАР:

йисанди	- 63249
6 вацранди	- 51313

газетдин къимет почтарин отделенийрай:

йиса	- 722 манатни 88 кепек
6 вацра	- 361 манатни 44 кепек

Абонентрин ящикрай (до востребования):

йиса	- 668 манатни 28 кепек
6 вацра	- 334 манатни 14 кепек

"Дагпечатдин" киоскрай:

йиса	- 444 манат
6 вацра	- 222 манат

Киоскрай вахчун патал газет квевай "Дагпечатдин" киоскрай, гъакл Махачкъалада Промшоссе куьнедин 10 "а"-нумрадин дараматда кхъиз жеда.

Чи бухгалтериядай:

"Лезги газетдин" редакциядай чпи хутахдайбуру:

йиса	- 180 манат
6 вацра	- 90 манат

"Лезги газетдин" редакциядин коллективди играми вах
МАФИСАТ
рагъметдиз финихъ галаз алакълу яз дериндай хажалат члугуналди Роза Максумовадиз ва вири багъйриз башсагълугъвал гузва.

Луткунрин хуьрун администрацияди
Агъамирзе ИЛЬЯСОВ
кечмиш хъунихъ галаз алакълу яз рагъметлудан хизандиз, мукъва-къилийриз башсагълугъвал гузва.